

ÇOCUK SUÇLULUGU — KÜÇÜKLÜK — ÇOCUK MAHHEMELERİ VE İNFAZ MÜESSESELERİ

Doçent Dr. Naci Şensoy

G İ R İ Ş

Zamanımızın kanun vâzî'lerini, sosyoloji, pedagoji, psikoloji bilgilerini yakından meşgul eden, dikkat ve itinalarını üzerine çeken meselelerden biri de, muhakkak ki «çocuk» tur. Tarih boyunca da —her çağın hususiyetleri içinde— çocuğun, dikkat ve itina ile üzerinde durulduğunda şüphe yoktur.

Rousseau'nun da dediği gibi, «çocuk doğuştan iyidir»; bir heykeltraşın dilediği ve muhayyilesinde canlandırdığı şekli verebileceği macun gibi, çocuk da, etrafını çeviren misallere göre şekillendirilebilmesi kolay ve bu itibarla, dikkat, nezaret ve itina edilmesi, bunun gibi, himaye olunması lâzım gelen bir mahlûktur.

Bu dikkat ve itina, bu himaye, her şeyden önce ebeveyne, aileye aittir. İnfak tabii mükellefiyeti yanında, aileye terettüp eden en mühim vazifelerden biri de, çocuğu iyi şartlar içinde yetiştirmek, terbiye etmek, okutmak —çetin, ve çok defa güç hayat mücadelesi içinde mevcudiyet ve bekasını ve şeref ve namusu ile yaşayabilmesini temin zımında— muayyen bir meslek sahibi kılmaktır. Ailenin böyle bir vazife ile mükellef olması kendi menfaati iktizasındandır.

Yaşayan her mahlûk gibi, aileyi teşkil eden, fertler de, tabii bir his neticesi, nesillerinin üremesini, kesilmemesini isterler; neslin üremesi, kesilmemesi, başkâ bir ifade ile, ailenin selâmet ve bekası ise, çocuğun selâmet ve bekasına bağlıdır.

Cemiyet de, bilindiği gibi, son bir tahlil ile, daha geniş ve teşkilâtli bir aileyi andırır. Böyle olunca, çocukların, cemiyetin, hususiyle Devlet — Cemiyetinin hücrelerini teşkil eden birer protoplazma mesabesinde olduklarını anlamakta güçlük çekilmez. Kuvvetli protoplazmalardan teşekkül etmiş olan uzviyetler nasıl kuvvetli olursa, bedeni, fikri, ruhi, mânevî ve ahlâkî bakımlardan sağlam, yüksek seviyeli ve bilgili çocuklardan müteşekkil topluluklar da kuvvetli ve devamlı olurlar. Demek

oluyor ki, çocuğun Devlet - Cemiyetinde de dikkat ve itinaya, bunun gibi himayeye mazhar olmasının sebebi, netice itibariyle, kendi selâmet ve bekasına bağlı bulunmaktadır.

Diğer taraftan, geçmişte olsun, hususiyle, 19 uncu asırdan başlamak suretiyle zamanımızda olsun, çocuğun dikkat, ihtimam, itina ve himayeye mevzu olarak alınmasının bir sebebini de, onun, fizik ve fizyolojik, psikolojik ve pedagojik durumu itibariyle, milletlerin müstakbele muzaf hayat tarzının ve düşüncelerinin telkinine çok elverişli bir zemin teşkil edebilmesinde aramak lâzımdır. XX inci asrın Baba-Devlet fikrinin doğmasını intaç eden, çocuk ve onunla birlikte ailesinin, Devletçiliğin uğraştığı en mühim işlerden biri yapan, nihayet çocuğu ve daha sonra gençliği siyasi ideolojilerin terbiye merkezi haline getiren [*] bu keyfiyettir.

Hülâsa, «ağaç yaş iken eğilir» ata sözümüzün de veciz bir surette ifade ettiği veçhile, istenilen şekil ve kalıba sokulabilmeğe salih ve tekâmül ve terakkiye doğru gidişi devam ettirecek nesil, bir kelime ile, âti olan çocuk, milletlerin hayatiyet, beka ve istimrar rüknü mesabesinde olunca, Devlet—Cemiyetinin kendisine verdiği değer kıymeti, ve, onu, gerek bedeni, gerek fikri, gerekse ruhi ve ahlaki bakımlardan yapıp yoğurmak hususunda gösterdiği derin alâkayı ve bu alâkadaki zarureti anlamak kolaylaştırır.

Gerçekten bu derin alâka ifadesini, prensipleri Ülkü Hukuktan mülhem bulunan ve normlar hiyerarşisinin zirvesini teşkil eyliyen Esas Teşkilât Kanunlarından başlamak suretiyle, bir taraftan medeni, cezai, ve idari, diğer taraftan içtimai, iktisadi, sıhhi, ve eğitim ve kültüre müteallik kanun hükümlerinde bulur. Çocuğun aile içinde ebeveyni ile ve üçüncü şahıslarla, aile dışında cemiyetle olan muhtelif ve mütenevvi münasebetlerini tanzime medar olan ve ileride —tetkiklerimize taallük ettiği nisbet ve ölçüde— temas edeceğimiz bu çeşitli hükümler, esas itibariyle, onu maddi ve mânevî bakımlardan himayeye, yapıp yoğurmağa matuf bulunmaktadır.

Bu izahlarımızdan anlaşıldığı veçhile, çocuk, kendisiyle, çok çeşitli cephelerden meşgul olunmak ve tetkik edilmek lâzım gelen bir varlıktır. Ancak böyle bir tetkik, bizi esas gayemizden uzaklaştırmış olur. Filhalka gayemiz, çocuğa müteallik çeşitli meseleleri değil, sadece onun suçluluğu ve bu suçluluğu muvacehesinde Ceza Hukuku bakımından durumunu tetkika matuftur. Bizce, çocuğu bu bakımdan tetkik etmek, önce,

[*] Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu, Cumhuriyetin XX inci yılında çocuk meselesi, İis Mecmuası, sayı 34, İstanbul 1943, sf. 244.

«çocuk suçluluğu meselesi» ni, ikinci olarak «çocukluk ve mesuliyet» i, nihayet, üçüncü olarak da «çocuk mahkemeleri ve bunların çeşitli kararları ile çocuk infaz müesseseleri» ni incelemeyi tazammun eder.

İşte tetkiklerimizin ana hatları ve çok umumî olarak plâni, ifadesini, bu problemlerin mütalâasında bulacaktır.

BİRİNCİ KISIM

Çocuk Suçluluğu Meselesi

1. — Cemiyetin çocuğa karşı çok çeşitli cephelerden pek yerinde ve haklı olarak duymakta olduğu derin alâka, onun suç işlemesi halinde büyük bir ehemmiyet kesbetmektedir. Çünkü cemiyet çocuk suçluluğunda büyük suçluluğundakinden çok daha ağır bir mesuliyet hissesi taşımakta olduğunu müdriktir. Diğer taraftan büyük suçluluğunun tezayüdü keyfiyetiyle, çocuk suçluluğu arasında doğrudan doğruya bir münasebet de mevcuttur. Zira, bugünün kriminolojik çalışmaları suçluluğun hakiki sebebini bilhassa çocukluk çağında elde edilen tecrübelerde bulmaktadır. Filhakika, diğer bütün mesleklerde olduğu gibi, suçluluk da, muayyen bir mesleğin teşekkülü prosedesi içinde tekemmül etmektedir. Mazisi iyi bir şekilde tahlil edildiği takdirde, bir çok suçluların, suçluluğa daha küçük yaşlardan başladığı ve böylece, zaman içinde elde olunan tecrübelerle hakiki suçlu tiplerinin ortaya çıktığı müşahede olunmaktadır. İtiraf etmek lâzım gelir ki, suçlu bir kere meslekî terbiyesini ikmal eyleyince onunla mücadele etmek ve onu tuttuğu kötü yoldan çevirmek pek de muvaffakiyetli neticeler vermemektedir. İşte gün geçtikçe, suçlu çocuğa müteallik meselelerin, bir taraftan cezacıları ve kriminoloji mütehassıslarını, diğer taraftan âmme efkârını yakından ve devamlı bir surette meşgul etmesinin sebebini, bu noktada aramak lâzımdır.

Gerçekten suçluluk ve suçlularla mücadele edebilmenin ve bunu azaltabilmenin belli başlı çarelerinden biri de, bütün sosyal faaliyetin, önleme faaliyetinin çocuk suçluluğuna tevcih edilmesiyle mümkün olur. Bunu yapabilmek için de, önce «Suçlu Çocuk» veya «Çocuk Suçluluğu» meselesini bütün hususiyetleriyle tanımak ve bilmek lâzımdır. Bu mesele- nin bütün hususiyetleriyle bilinmesi ve tanınması ise evvelâ «Çocuk Suçluluğunun aktüel durumu» nu, bilâhare «Çocuklar tarafından kesretle işlenen suçları ve işlendiği yer ve işleniş şekli itibariyle çocuk suçluluğunun hususiyetleri» ni, nihayet, «Çocuk Suçluluğunun umumî sebep ve âmilleri ve bunlarla mücadele vasıta ve çareleri» ni araştırmağa ve bilmeğe vâbestedir.

2. — Bu çeşitli mevzuları ayrı ayrı tetkik etmezden evvel «Çocuk Suçluluğu» kelimelerinin mâna ve medlûlünü tayin etmek lâzım gelir.

«Çocuk Suçluluğu» tâbirindeki «Çocuk» kelimesi muhtelif memleketlerin cezaî mevzuatı bakımından, muhtelif ve muayyen yaş hadlerinde bulunmaları hasebiyle muhaffef cezaî mesuliyeti olan küçükleri ifade eder. Kanunumuz 56 ıncı maddesiyle muhaffef cezaî mesuliyeti 21 yaşını bitirmemiş olanlara kadar kabul etmiş bulunduğundan, memleketimize taallûk ettikçe, «Çocuk» tâbirinden 21 yaşından küçük olan bütün kimseleri anlamak iktiza eder.

«Suçluluk» kelimesine gelince, bundan maksat, Fransız Ceza Kanunu gibi suçların üçe taksimini kabul eden kanunlar bakımından cinayet, cünha, kabahat, Türk Ceza Kanunu gibi suçların ikiye taksimini kabul eden kanunlar bakımından da cürüm ve kabahat fiillerini işlemiş olmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

Çocuk Suçluluğunun Bugünkü Durumu

3. — Bu mebhasta tetkik edilmesi lâzım gelen mesele, çocuk suçluluğunun tezayüt mü, tenakus mu ettiğiidir.

Meseleyi yabancı memleketler ve memleketimiz bakımından ayrı ayrı incelemek muvafık olur.

§ 1 — *Yabancı memleketlerde:*

4. — Başta cezacılar olmak üzere, çocuk suçluluğu ile yakından meşgul olan bir çok bilginler, muhtelif Avrupa memleketlerinde yapılmış bulunan istatistiklere dayanarak, çocuk suçluluğunun yarım asırdan fazla bir zamandır, artmakta olduğu hususunda hemen hemen ittifak etmekte ve keyfiyetin, devrimizin en ıstırabâyer meselelerinden birini vücuda getirmekte bulunduğunu beyan eylemektedirler.

1) Fransada:

5. — Fransada, 1826 ile 1881 seneleri arasında yani 55 yıl içinde, müşterek hukuka müteallik suçların adedi 3 misli tezayüt ettiği halde, aynı zaman içinde, küçükler, tarafından ika olunan fiillerin adedinin 4 misli fazlalaştığı tesbit olunmuştur¹. Bunun gibi, 1831 de, 1142 si kız,

1 H. Donnedieu de Vabres, *Traité élémentaire de droit criminel et de législation pénale comparée*, 2e éme. édition, Paris, 1934, s. 138; No. 276.

5310 u erkek olmak üzere, 6452 çocuk takip ve muhakeme olunduğu ve bu rakam umumî suçluluğun %10 unu bulacak surette 3231 i kız, 25.050 si erkek olmak üzere 28.281 çocuk cezai takibata maruz bulundurulmuştur. Bu tezayüt 1910 a, hattâ Birinci Cihan Harbine kadar devam etmiştir. 1881 de çocuk suçluluğunun, umumî suçluluk içindeki nisbeti %15 iken, 1901 de 3142 si kız, 26.029 u erkek olmak üzere, 29,351 küçüğün takip ve muhakeme olunduğu tesbit edilerek, çocuk suçluluğunun umumî suçluluk içindeki nisbeti %17 ye fırlamıştır². Bunun gibi, Birinci Cihan Harbine tekaddüm eden devrede, ve meselâ 1910 da 10.000 çocuk üzerinde yapılmış olan bir istatistik, bunlardan 301 inin cezai takibata maruz bulundurulduğunu gösterdiği halde, aynı istatistik büyükler arasında takip ve muhakeme olunanların nisbetinin 3 defa daha az olduğunu tesbite medar olmuştur⁴.

Birinci Cihan Harbinin Fransada çocuk suçluluğunu büsbütün tezyit etmiş olduğu hususunda Fransız müellifleri birleşmektedirler.

Cezacılar suçluluk üzerindeki tesirleri bakımından harp devresini ikiye tefrik ederek, umumî suçluluğun harbin ilk devresinde azaldığını,

2) Jules Jolly, Rapport présenté sur les causes de la criminalité de l'enfance à la Société Générale Des Prisons, Revue Pénitentiaire, 1904 s. 666.

3) Jules Jolly, s.g. Rapport, Revue Pénitentiaire, 1904, s. 666.

4) Bu istatistiğin meydana koyduğu hakikatlardan biri de umumî çocuk suçluluğunda en mühim hisseyi, 16 yaşını bitirmiş olup da 21 yaşını ikmal etmemiş olan çocukların almış olmasıdır. Keyfiyeti muhtelif memleketlerde suçluluğa müteallik olmak üzere yapılmış bulunan bir çok istatistiklerin tetkiki de teyit eylemektedir. Filhakika, suçluluğun yaşa göre sureti tevezzüünü tesbit ve tayin eden bu istatistiklerden istihraç olunan malûmat, bedeni ve fikri tekâmül ile suçluluk arasında bir münasebetin mevcudiyetini göstermekte, Fransız cezacılarından Magnol'un tebarüz ettirdiği vechile, uzvi kuvvet ve kudretlerin tamamlandığı çağda suçluluk azami haddini bulmakta, adı geçen kuvvetlerin tenakusu nisbetinde de azalmaktadır. Bu cümleden olmak üzere, meselâ Fransada yapılmış istatistikler, nüfusun heyetli umumiyesine nisbet edilmek suretiyle, en çok suçluya tesadüf edilen yaş grubunun 16 ile 21, 18 ile 21 arasında olduğunu göstermektedir.

Diğer memleketlerde de durum aşağı yukarı aynıdır; meselâ İngilterede suçluların tekâsüf ettiği yaş grubu 16-21, Danimarka ve İsveçte 18-21, Bulgaristanda 17-21, Holanda, Macaristan; İtalyada 21-30; nihayet Türkiyede 22-29 dur: Vidal et Magnol, Cours de Droit Criminel et de Science Pénitentiaire, 8 ème édition, Paris, 1936; M. E. Hacker, Statistique Comparée de la Criminalité, Revue Internationale de Droit Pénal, 1936 s. 305 ve müt.; Sulhi Dönmezer, Cumhuriyetin 20 inci yılında çocuk meselesi; İş Mecmuası, sayı 34; hususî nüsha, İstanbul 1934, s. 100.

son devresiyle harbi takip eden devrelerde çoğaldığını müşahede ederler⁵. Bu müşahedeye uygun olarak Fransada, evin, ocağın baba tarafından terkini ve aile bağının gevşekliğini intaç eylemiş olan Birinci Cihan Harbinde çocuk suçluluğu tezayüt etmiş olmakla beraber, adı geçen harbi takip eden seneler zarfında, ve 1921 den sonraki yıllarda bu bakımlardan bir salâh görülmüş, çocuk suçluluğu nisbeti, umumî suçluluk yekûnu içinde, gün geçtikçe düşmüştür. Filhakika bu nisbet 1913 te %17, 1918 de % 18 iken, 1923 te %13, 1928 de %12, 1931 de %10, 1934 te %8 e inmiştir⁶. Fakat iktisadî buhranın tevhit ettiği güçlükler, hususiyle işsizliğin çoğalması yeniden çocuk suçluluğunun tezayüdüne vesile olmuş, bütün Fransada cezaî takibata maruz bulundurulanan çocukların adedi —hususiyile İkinci Cihan Harbinin icra eylediği tesirlerin de inzimamiyle— 1938 den 1942 ye kadar 21.400 den 35.000 e yükselerek, 21 yaşından ufak olan çocuklar, Fransa nüfusunun takriben %7,3 ünü teşkil eyliyen umumî suçluluğun %26 nisbetini vücuda getirmiş bulunmaktadır⁷.

II) Diğer memleketlerde:

6. — Fransa bakımından mevcut olan bu durum, bir çok Avrupa memleketleri ve Birleşik Amerika Devletleri bakımından da varittir.

Maurice Yvernès'in, mukayeseli tetkiklerine ve verdiği istatistikî malûmata nazaran⁸, Birinci Cihan Harbine tekaddüm eden senelerde, Almanya, Belçika, İtalya, İngiltere, Avusturya, Brezilya ve Birleşik Amerikada, umumî suçluluğun azaldığı müşahede olunmakta, buna mukabil

5) Harp ve suçluluk arasındaki münasebetler için, Sulhi Dönmezer, harbin suçluluk üzerindeki tesirleri, Yeni Türk Mecmuası sayı 92, İstanbul 1942.

6) Kricheimer, Remarque sur les Statistiques Criminelles de la France d'après guerre, Revue de Science Criminelle et de Droit Pénal comparé, 1938; s. 363.

7) Fransada bu devreye münhasır olmak üzere, vaki azalmanın sebepleri bir taraftan küçük el sanayiline ezcümle serserilerin ve suç işlemiş kimselerin tercihan alınmış olmasıyla, diğer taraftan çocuk mahkemelerine ve nezaret altında serbestiye müteallik mevzuatın mevcudiyetiyle izah olunmaktadır: H. Donnedieu de Vabres s.g.e., s. 139; Na. 277.

7) Donnedieu de Vabres, Supplément au Traité Élémentaire de Droit Criminel et de Législation Pénale Comparée, Paris 1946, s. 17.

8) Maurice Yvernès, La criminalité Générale et la Criminalité des Mineurs en Europe, Rev. Pénit. 1914, s. 180, 446 ve 946.

çocuk suçluluğu gittikçe tezayüt eylemektedir'. Birinci Cihan Harbi ve onu velyeden devrelerde de dünya memleketlerinde çocuk suçluluğunun tezayüt etmiş olduğunda şüphe yoktur. Bu cümleden olmak üzere İngilterede, son istatistikler, 10 yaşını bitirmiş olup da 16 yaşını ikmal etmemiş çocuklar arasında, genç suçlular nisbetinin, 1911 den 1933 e kadar artmakta olduğunu göstermiştir. Bunun gibi, Birleşik Amerika Devletlerinde de gerek Birinci Cihan Harbi içinde ve bu harbi velyeden devrede, gerekse İkinci Cihan Harbi içinde, çocuk suçluluğu, çok mütekâsif olarak ve ürkütücü nisbetler içinde artmış bulunmaktadır. Denebilir ki, bugün halen, Amerikanın birinci sosyal meselelerinden biri de çocuk suçluluğu mevzuudur. Amerika Birleşik Devletleri bakımından istatistiklere müstenit olarak rakam zikretmek, ancak muhtelif Devletler itibarıyla mümkündür. Bilindiği gibi 48 Devletten müteşekkil olan Amerika Birleşik Devletlerinden her birinin ayrı mevzuatı, ayrı istatistik tutmak metodları vardır. Böyle olmakla beraber, sırf adedi bir fikir vermek için, beyan edelim ki, ayrı ayrı Devletlerden ve 199 çocuk mahkemesinden «Çocuklar Federal Bürosu» na gönderilen rakamlar üzerinde yapılan istatistik çalışmalarına göre, 1944 e ait 104.193 adedi, 1945 te 108.662 ye fırlamış ve çocuk suçluluğunda %4 nisbetinde bir artma olduğu görülmüştür; diğer bazı Devletlere ait rakamlarda da çok esaslı değişiklikler vardır; meselâ Rhode Island'da çocuk suçluluğunun %87, Utah'da %40 nisbetinde tezayüt eylediği müşahede olunmuştur⁹⁾.

Velhasıl Amerika bakımından —hususiyile F.B.I. (Federal Bureau of Investigation) gerekse F.B.C. (Federal Bureau of Census) tarafından neşredilen umumî rakamlara nazaran —denebilir ki, diğer Devletlerde olduğu gibi— burada da çocuk suçluluğu artmaktadır.

§ 2 — *Türkiyede:*

7. — Muhtelif memleketler bakımından yapmış olduğumuz tetkikler çocuk suçluluğunun adedi inkişaf ve tezayüdünü vazih bir surette göstermiş bulunmaktadır. Dünya memleketleri bakımından varit olan bu durum, acaba Türkiyemiz bakımından da varit midir? Başka bir ifade ile, acaba bizde de «Çocuk Suçluluğu» denilen sosyal bir problem mevcut

9) İngiltere, Belçika; İtalya; Almanya; Avusturyada çocuk suçluluğunun inkişafı hakkında malûmat almak için, sırasıyla bakınız: Rev. Pénit. 1901, s. 198; Rev. Pénit. 1901, s. 393; Rev. Pénit. 1902, s. 1285; Rev. Pénit. 1903, s. 465; Rev. Pénit. 1903; s. 1235; 1272.

10) Britannica book, Of the year 1947, sf. 438.

mudur? Mevcut ise, bu problemi rakamlar zikretmek suretiyle arz ve teşrih edebilmek mümkün müdür?

Önce, şu noktaya işaret edelim ki, çocuk suçluluğuna taallûku itibariyle, islahhaneler, ceza kanunu bakımından küçüklük, gibi çocuk suçluluğunun muhtelif cephelerini mevzu ittihaz eylemiş bulunan ve adliye mensupları tarafından kaleme alınmış olan bol miktarda çok değerli etüd ve makale mevcut olmakla beraber¹¹, Türkiyemizde çocuk suçluluğunun adedi inkişafını istihraca medar olacak rakamları muhtevi tek eser vardır; bu eser, yakın zamanlarda, Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü tarafından önceleri «İstatistik Yıllığı» içinde, bilâhare müstakilen ve daha mufassal olarak neşredilmeğe başlanan «1935—1942 Mahkûmlar İstatistiği» dir¹².

11) Tetkiklerimizin «Bibliografi» kısmında noksansız olarak zikretmeğe çalıştığımız bu değerli etüd ve makaleler bilhassa «Adalet Dergisi» nin muhtelif nüshalarında bulunmaktadır.

12) Filhakıka —Garp memleketlerinde ve Amerikada yarım asrı mütecaviz bir zamandır inkişafı üzerinde dikkat ve itina ile durulan ve bu itibarla hayli istatistikî malûmat ve rakamları ihtiva eden etüd ve monografilerin mebzulen mevcudiyetine mukabil— memleketimizde, metinde sözü geçen eser, ve bundaki rakamlara müsteniden, İstanbul Üniversitesi Ceza Hukuku ve Usulü docentlerinden Dr. Sulhi Dönmezerin kaleme aldığı, İstanbulda 1943 yılında münteşir 34 sayılı İis Mecmuasının hususî çocuk nüshasındaki çok değerli etüdü dışında, çocuk suçluluğunun adedi inkişafına müteallik bilgileri muhtevi eser yoktur. Bunun sebebi, bizde çocuk suçluluğunun değil, umumî suçluluğun dahi kriminolojik hususiyetlerine müteallik tetkiklere, muayyen metodlar ve ilmi esaslar içinde, henüz başlanmış bulunmasından neset etmektedir.

Diğer taraftan, Sulhi Dönmezerin sözü geçen etüdünden kat'ınazar, Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü tarafından neşredilmiş olan «Mahkûmlar İstatistiği» de, değil çocuk suçluluğunun, umumî suçluluğun dahi bütün kriminolojik meselelerini ve bu meselelere müteferri hususiyetlerini adedi bilgiler ve rakamlarla febarüz ettirmiş olmaktan uzaktır. Filhakıka bu eser tertip ve tanzim olunurken, 1935 — 1942 yılları içinde mahkemelerden alınan ferdi mahkûm fişlerine istinat olunmuş, önce, vilâyetler ve seneler itibariyle, ağır, asliye, sulh ceza mahkemelelerinden sâdir olan mahkûmiyet; beraat; sukut hükümleriyle; sorgu hâkimliklerinde haklarında menî muhakeme kararı verilen şahıslar adeden gösterilmiş, bilâhare ve sırasıyla, mahkûmların umumî ceza kanununa veya hususî kanunlara göre mahkûm oldukları cezalar, bunların muhtelif vasıf ve vaziyetlere göre ayrılması (yani suçlarını köyde mi, şehirde mi işledikleri; medeni halleri, yaşları, tabiiyetleri; ceza-

8. — Bu eserde mevcut rakamları gözönünde bulundurmak suretiyle çocuk suçluluğunun artıp artmadığı hususunda muayyen bir neticeye bağlanmazdan önce, şu noktaya işaret edelim ki, çocuk suçluluğu bakımından, umumî suçluluğa müteallik olmak üzere yapılmış istatistik çalışmalarından neticeler istihraç eylemek, tatmin edici bir mahiyet arz etmez. Çocuk suçluluğunun inkişafı üzerinde kat'î olarak söz söylemeyi sağlayabilmek, muayyen zaman fasılları içinde, doğrudan doğruya suç işlemiş çocukları istihdaf eden hususî istatistik çalışmaları yapmakla kaimdir. Diğer taraftan, faraza her beş senede bir, veya daha kısa zaman fasılları içinde bu çalışmalar yapılırken, aynı müddetler zarfında «Çocuk Suçluluğu» tâbirine girebilecek yaşta olanların nüfusunun tezayüt edip etmediği de ayrıca tesbit edilmek iktiza eyler. Çünkü, çocuk suçluluğunun tezayüt veya tenakusu, bu yaştakilerin nüfus terkiibinin değişmesinden tevellüt edebilir.

9. — Umumî suçluluğun inkişafını tesbit ve tayin bakımından yapılacak istatistik çalışmalarında da uyulması muktezi bu metod ve bu metoda müteferri diğer esaslar gözönünde bulundurulmak suretiyle tertip edilmiş eser, memleketimizde mevcut olmadığından, İstatistik Umum Müdürlüğünün, 241 neşriyat numaralı «1935—1942 Mahkûmlar İstatistiği» umumî eserindeki rakamlar üzerinde durmak ve bu rakamlardan çocuk suçluluğunun 935—942 yılları arasındaki inkişafına müteallik neticeler çıkarmakta zaruret vardır. Bununla beraber Fahrettin Kerim Gökay tarafından 1938 Paris Arsiulusal Çocuk Pisişatri Kongresine verilen rapor hülâsasında¹³ mezkûr bazı rakamlara göre, bizde 935 yılından önce de çocuk suçluluğunun inkişafına müteallik bazı adedi bilgiler vermek mümkündür. Filhakika, 11 yaşını bitirmiş 15 yaşını ikmal etmemiş olup da kendilerinde temyiz kudretinin bulunup bulunmadığını tesbit sadedinde, memleketin muhtelif mintakalarından İstanbul Adli Tıp Enstitüsüne gönderilen suçlu çocukların adedi 1932 yılında 76, 1933 yılında

larının tecil edilip edilmediği, meslekleri) cezalarının ve suçlarının nevideri; 3005 sayılı kanunun tatbik edilip edilmediği tesbit olunmakla iktifa edilmistir.

Görülüyor ki eserde mahkûmların, kriminolojik bakımdan ehemmiyeti büyük olan bir çok hususiyetleri ve ezcümle bünyevid, şahsî, ailevi, iktisadî; kültürel; ilâh... durumları tesbit ve tebarüz ettirilmemiş; bunun gibi; hangi evsafı haiz kimselerin ne gibi suçları işlediklerini gösteren terkiibli tablolarla, suçlar itibariyle ayrıca bir istatistik tertibli de yapılmamıştır.

13) Fahrettin Kerim Gökay, Türkiyede çocuk cürümleri, İstanbul 1938, s. 2 ve müt.

123 tür. Bu adet 1934 te 94 e düşmüşken, 1935 te 130 a, 1936 da ise 245 e fırlamıştır. Çok nisbî olmak ve bu itibarla kat'î ve muayyen bir netice istihracına salih bulunmamakla beraber, keyfiyet memleketimizde 935 yılından önce çocuk suçluluğunun çoğalmakta olduğuna bir işaret sayılabilir.

1935 yılından sonraki duruma gelince: Mahkûmlar İstatistiğindeki adedi malûmata göre Türkiyemizde 1942 yılına kadar 18 yaşından küçük olanların suçluluk miktarı şöyledir:

1935	4392
1936	5424
1937	6362
1938	7076
1939	8270
1940	9783
1941	11840
1942	12764

Aynı yıllar içinde 21 yaşından küçük olanların suçluluk miktarı da şöyledir:

1935	5715
1936	7584
1937	7013
1938	6044
1939	6505
1940	6944
1941	8016
1942	6675

Bu rakamlar tevhidten ifade edilecek olursa, memleketimizde 1935—1942 yılları arasında 21 yaşından küçük olanların suçluluk miktarını gösteren rakamlar şu suretle tevezzü eyler:

1935	10107
1936	13008
1937	13375
1938	13120
1939	14775
1940	16727
1941	19856
1942	19439

Yukarıdaki rakamlar dikkatle tetkik edilecek olursa, memleketimizde, 21 yaşından küçük olanların suçluluk miktarı —1936, 1937, 1938 yıllarındaki ehemmiyeti az azalma ve çoğalmalar bir tarafa bırakılacak olursa— hususiyle 1939 da başlamak suretiyle gittikçe artan bir seyir takip etmekte, 1941 ve 1942 senelerinde, 1935 teki miktarın hemen hemen iki misline irtika eder derecede tezayüt etmiş bulunmaktadır. Her ne kadar İstatistik Umum Müdürlüğü tarafından neşredilen nüfus istatistikleri 1935 yılı ile 1939 yılı arasında nüfusumuzda bir artma olduğunu göstermekte bulunması dolayısıyla, çocuk suçluluğunun 1935 ile meselâ 1939 yılları arasındaki adedi inkişafını şu nüfus artımına bağlamak akla gelebilirse de, 1941 ve 1942 yıllarında çocuk suçluluğunun ür-kütücü bir şekilde tezayüt etmesi keyfiyetini —aynı yıllar zarfında nüfus bakımından mevcut duraklama hasebiyle— nüfus artımı sebebiyle izaha imkân kalmaz.

1935 — 1942 Mahkûmlar İstatistiğindeki adetlere müstenit umumî suçluluğa nisbet edildiği ahvalde de memleketimizde çocuk suçluluğunun fazlalaştığını müşahade eylemek mümkündür. —Filhakika, 1936 da, 21 yaşından küçük olanların umumî suçluluk içindeki nisbeti %23 iken, 1938 de bu nisbet %24,5, 1940 ta %27,5, 1941 ve 1942 de de %32,7 ye fırlamıştır.

Görülüyor ki, hususiyle İkinci Cihan Harbinin başladığı 1938 yılından itibaren Türkiyede çocuk suçluluğu ehemmiyetli bir surette fazlaşmağa başhıyarak harp yılları içinde büsbütün artmış bulunmaktadır".

İlave edelim ki, bir müellifin de" çok kat'î olarak tebarüz ettirdiği veçhile «alelümum istatistiklerde küçük suçluluğuna müteallik olmak üzere vazedilmiş bulunan rakamlar ekseriya hakikatın da dúnundadır. Filhakika bir çok hallerde küçük çocukların suçları zabıtaya ve adliyeye intikal etmeden kapatılır gider... Diğer taraftan bir çok hallerde suçtan zarar gören şahıs, küçüğe merhamet etmesi dolayısıyla fiili zabıtaya bildirmekten ve vaziyete göre şikâyetten vazgeçer. Bütün dünya memleketlerinde, hâkimlerde de küçük suçlulara karşı fazla bir merhamet hissi

14) Bu artışın sebeplerini tamamiyle olmasa bile, kısmen, memleketimizin —fiilen iştirak etmemiş olmakla beraber— harbin dolayısıyla tesirlerine maruz kalmış olmasında ve meselâ ordusunu yarı seferi vaziyette bulundurmamak mecburiyeti dolayısıyla bir çok babaların askere alınmasında ve bu itibarla çocukların takayyüdden mahrum kalmasında, umumî gecim sıkıntısının, bunun gibi iktisadi durum vahamet kesbetmesinde ve sefaletin çoğalmasında aramak, akla gelen sebeplerden bazılarını teşkil edebilir.

15) Sulhi Dönmezer, s. g. makale, s. 104.

vardır. Bunlar, hallerin ekseriyetinde, suçu sabit olmadı, diyerek küçük maznunları beraat ettirirler. Bütün bu sebeplere, memleketimizde, istatistiklerde 11 yaşına kadar olan ve işlediği suçun cezası bir seneden fazla hapsi istilzam eden küçüklere ait rakamların da dahil bulunmadığını ilâve edecek olursak, arzylemiş bulunduğumuz rakam ve nisbetlerin daha fazla endişeye mahal verebilecek bir mahiyette olduğu neticesine varmamız lâzım gelecektir.»

Memleketimize taallük etmek üzere vermiş bulunduğumuz izahlardan anlaşılacağı veçhile, muhtelif dünya memleketlerinde olduğu gibi Türkiyemizde de, seneden seneye, hem de süratli olarak yükselmekte bulunan ve bu itibarla, üzerine, kuvvetli bir alâkanın çekilmesini istilzam ettiren bir «Çocuk Suçluluğu» sosyal problemi mevcut bulunmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

Çocuklar Tarafından Kesretle İşlenen Suçlar Ve İşleniş Yer Ve İşleniş Şekli İtibariyle Çocuk Suçluluğunun Hususiyetleri

§ 1 — Çocuklar tarafından kesretle işlenen suçlar:

10. — Çocukların nasıl ve neden dolayı suçlu oldukları öğrenilmek istenildiği takdirde, her şeyden önce bunların kesretle işlemiş oldukları fiillerin nelerden ibaret bulunduğunu bilmek iktiza eder.

Çocuk suçluluğunun tezayüdüne müteallik izahlarda yaptığımız gibi, burada da meseleyi ikiye tefrik etmek, önce yabancı memleketlerde sonra da Türkiyede çocuklar tarafından kesretle işlenen fiillerin neden ibaret olduğunu, istatistikî bilgilere dayanarak tebarüz ettirmek muvafık olur.

I) Yabancı memleketlerde:

11. — Jules Jolly'nin, Société Générale Des Prisons'a çocuk suçluluğunun sebeplerine müteallik olmak üzere verdiği raporda¹⁶⁾ tebarüz ettirdiğine göre, Fransada, ilgili resmî makamlar tarafından tertip ve tanzim olunan istatistikler, çocuklar tarafından kesretle işlenen fiillerin, serserilik, dilencilik, hırsızlık olduğunu göstermekte ve suçlu çocukların 4/5 inin serseri, dilenci, hırsız olduğunu tebarüz ettirmektedir. Bu cümleden olmak üzere, meselâ 1903 yılında Pariste, 976 çocuktan 404 çocuk

16) Revue Pénit., 1904, s. 662 - 698; 738 - 778; 845 - 873.

serserilikten, 80 çocuk dilencilikten, 324 çocuk hırsızlıktan dolayı zabıtaca yakalanmıştır. Ancak, Fransada, 1901 de yani yukarıda mezkûr rakamların tesbit edildiği yıldan 2 yıl önce yapılmış olan istatistikler, 5006 suçlu çocuktan 3193 ünün hırsızlıktan, 174 ünün serserilikten, 112 sinin de dilencilikten cezaî takibata maruz bulundurulduğunu göstermektedir. Bu rakamların, çocuklar tarafından hırsızlık fiilinin diğerlerine nisbetle çok fazla işlendiğini tebarüz ettirmesi sebepleri serserilik ve dilencilik eden çocukların ekserisinin zabıtaca serbest bırakılmış olmasından ileri gelmektedir.

Georges Paul - Boncour'un, 300 suçlu çocuk üzerinde yapmış olduğu anket de, çocuk suçluluğunda hırsızlığın başta gelmekte olduğunu göstermekte ve hırsızlık fiiline düşen nisbet %54 olarak ifade edilmektedir".

Almanyada 1907 — 1917 yılları arasında, çok suçluluğuna müteallik olmak üzere yapılmış olan istatistiklerin tetkikinden hırsızlığın, çocuk suçluluğunun başında geldiğini müşahede mümkün olduğu gibi, İsviçre, İtalya, Macaristan, Yunanistanda yapılmış istatistikler de aynı neticeyi vermiş bulunmaktadır".

Keza Claus Seiber'e göre de 1932 — 1935 senelerinde Münih şehrinde çocuklar tarafından işlenen fiillerin başında hırsızlık gelmektedir".

Buna mukabil, yabancı memleketlerde emval aleyhine işlenen diğer fiillerden dolandırıcılık, emniyeti suiistimal; umumî ahlâk ve adâb aleyhine işlenen fiillerden ırza tasaddî, izalei bikir, ırza tecavüz; eşhas aleyhine işlenenlerden müessir fiil, adam öldürme gibi cürümler çocuk suçluluğunda —serserilik, dilencilik, hırsızlığa nisbetle— kabarık yekûnlara baliğ olmamaktadır. Filhakika, meselâ Fransada 1901 de, 5006 suçlu çocuktan ancak 39 u dolandırıcılıktan, 61 i emniyeti suiistimalden, 81 i ırza tecavüz, ırza tasaddî, izalei bikirden, 33 ü müessir fiil ve katilden cezaî takibata maruz bulundurulmuştur".

Hülâsa bir müellifin de tebarüz ettirdiği veçhile", yabancı memleketlerde muhtelif tarihlerde yapılmış olan anketler ve istatistik çalışmaları, çocuklar tarafından kesretle işlenen fiillerin hırsızlık olduğunu göstermektedir.

17) Georges Paul-Boncour, Les causes de la criminalité Juvenile, Rev. de droit Pénal. et de criminologie, 1929; s. 941 de Dr. Alexander tarafından yapılan Compte-rendu.

18) Hadî Tan, çocuk ve ceza, Adalet Dergisi, 1942, sayı: 4; s. 428 ve müt.

19) Sulhi Dönmezer, s.g. makale, s. 107.

20) Jules Jolly, s.g. Rapport, s. 671 ve müt.

21) Sulhi Dönmezer, s.g. makale, s. 107.

II) Türkiyede:

12. — Memleketimizde çocuklar tarafından kesretle işlenen fiillerin neden ibaret olduğunu adedi bilgilerle izah mümkün müdür?

Bu soru bizi, önce, çocuk suçluluğunun kriminolojik hususiyetlerine müteallik çalışmalar ve istatistikî mesai üzerinde bir kaç söz söylemeğe ve bu mevzuda mütekaddim izahlarda bulunmağa sevk ediyor. Gerçekten bu izahlar, hem vazettiğimiz sorunun cevabında, hem de tetkiklerimizin mühim bir kısmını teşkil edecek olan «çocuk suçluluğunun umumî sebep ve âmilleri ve bunlarla mücadele vasıta ve çareleri» bahsinde vereceğimiz adedi malûmatı muhtevî kaynakları tenvir bakımından faydalı olacaktır.

1 — Türkiyede çocuk suçluluğunun kriminolojik hususiyetlerine müteallik çalışmalar:

13. — İstatistik Umum Müdürlüğü tarafından naşrolunan Mahkûmlar İstatistiğinde suçlu çocukların işledikleri fiiller bakımından terkibi bir tablo ve tasnifin yapılmamış olduğuna, ve, Hilmi A. Malik'in, bazı istatistikî bilgiler veren ve bazı vakalar üzerinde duran 1932 yılında mün-teşir «Türkiyede suçlu çocuk» başlıklı eserine işaret ettikten sonra beyan edelim ki, memleketimizde bu mebhasta ilk metodik ve toplu mesai ifadesini 1942 yılında —bizim de iştirak ettiğimiz— İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Usulü doktora ve lisans seminerlerine müdavim talebe tarafından, İstanbul ve Üsküdar Cezaevlerinde 21 yaşından küçük 124 suçlu çocuk üzerinde yapılmış olan ankette bulunmuştur²².

Daha önce bu mevzuda ve daha hususî mahiyette bir çalışma da Tezer Taşkiran — Samet Ağaoglu tarafından 1940 yılında Ankara Çocuk İslahevinde 86 erkek çocuk üzerinde yapılmış bulunmaktadır²³.

2 — İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Türk Kriminoloji Enstitüsünün faaliyeti:

14. — Mahdut suçlu çocuk miktarları üzerinde yapılmış olan kısmî çalışmalar bir tarafa bırakılacak olursa, memleketimizde, ilmî esaslar ve belli metodlar içinde çocuk suçluluğunun kriminolojik hususiyetlerine

22) Beher soru içindeki tali suallerle birlikte 49 mütenevvi soruyu muhtevî bulunan bu ankete müteallik fişler İstanbul Hukuk Fakültesi Türk Kriminoloji Enstitüsündedir.

23) Tezer Taşkiran — Samet Ağaoglu, Suçlu Çocuklarımız, Ankara Çocuk İslahevinde bir araştırma, Ankara 1943.

müteallik tetkiklere, Türk Kriminoloji Enstitülerinin kurulmasıyla²⁴ henüz başlanmış bulunmaktadır.

Filhakika, Türkiyemizde, 12—15, 16—18 yaş arasındaki erkek ve kız suçlu çocukların ehemmiyetli ve süratli bir surette artması karşısında, Adalet Bakanlığı, 21/VI/1945 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığından bu mevzu üzerinde kriminolojik incelemeler yapılması talebinde bulunması üzerine, keyfiyet, Milli Eğitim Bakanlığınca Kriminoloji Enstitülerine havale edilmiş, bu suretle işi ele alan İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Türk Kriminoloji Enstitüsü, yapılacak incelemeler cümlesinden olmak ve İstanbul, İzmir, Bursa, Adana, Eskişehir, Trabzon, Erzurum, Diyarbakır, Konya illeri merkez cezaevlerinde bulunup, suçu işledikleri tarihte 18 yaşını bitirmemiş olan hükümlülere taallük etmek üzere bir anket tertibine karar vererek, 17/VII/1945 tarihinde —sözü geçen vilâyetlerde— 112 suçlu küçük üzerinde kriminolojik incelemeler yaptırmıştır.

Bu anketin, çok az adette suçlu çocuk üzerinde yapılmış olması itibariyle, Enstitü, memleket çapında umumî ve şâmil neticeler istihsaline müsait bulunmadığı kanaatine varmış, ve, anketin yeniden ve memleket ceza ve ıslahevlerindeki bütün mahkûm küçük suçlulara şâmil olacak surette icrasını kararlaştırmıştır.

24) Birleşik Amerika ve Garp memleketlerinde hayli zaman önce tesis edilmiş olan Kriminoloji Enstitüleri bizde pek yenidir. 1944 yılında İstanbul ve Ankara Üniversiteleri Hukuk Fakültelerine bağlı olmak üzere kurulan Türk Kriminoloji Enstitülerinin —müsterek talimatnamesindeki hükümlere göre— gayesi, Türk cemiyetinde suç sayılan hareketleri, ahlâk, adap ve hukuk sahalarındaki tarihl gidişini ve suçlara karşı alınmış tedbirlerin nevelerini ve tesirlerini tayin etmek ve zamanımızda suçların görünüş şekilleriyle sebep ve âmillerini, kemmi ve keyfi hususiyetlerini, dağılma suretlerini araştırma, suç ve suçlulukla mücadele tedbir ve vasıtalarını tayin ve tesbit etmek, tatbikatın verdiği sonuçları takip eylemek, ceza hukukunun ve onun yardımcısı olan ilimlerin gelişmesini temin etmek ve kanun vazı ile kanun hükümlerini tatbik ve yürütmeğe memur olanların çalışmalarını kolaylaştıracak müsbet neticeler sağlamaktır.

Enstitüler tarafından yapılmakta ve yapılacak olan araştırmalarda suç ve suçlu, hukuki, antropo-biyolojik, psikolojik, psikopatolojik, pedagojik ve sosyolojik bakımlardan ele alınır; araştırmadan elde edilecek neticelere göre Enstitüler Türk cemiyetine en uygun olan suç siyaseti unsurlarına, yani suç ve suçlular ve hususiyetle küçük ve genç suçlular hakkında alınması gereken umumî ve hususî yürütme şekillerine, rejimlerine, ıslah, şifa ve cezaevlerine ait meseleleri incelerler.

Bu farar neticesi, çocuk suçluluğunun sebep ve saikleri ve diğer kriminolojik hususiyetlerine mütedair incelemelere, önce 19/IX/1946 tarihinde Ankara Çocuk İslahevinde yapılan münferit bir mesai ile başlanarak, orada toplu bir surette 163 küçük hükümlü taranmış, bilâhare memleketimizdeki savcılıklara ve iş esası üzerine kurulu Cezaevleri Müdürlüklerine umumen yapılan bir tamimle, ceza ve ıslahevlerinde 15 Şubat 1947 tarihinde mevcut olan küçük hükümlüler esas teşkil etmek ve gönderilen fişler o gün doldurulmak üzere anket, bütün memlekette aynı zamanda yapılmış ve bu anketin tasnifi işine başlanmıştır.

15. — Bu izahlardan anlaşıldığına göre, Türkiyede çocuk suçluluğunun kriminolojik hususiyetlerine müteallik çalışmalar pek yeni başlamış olduğundan, çocuklar tarafından kesretle işlenen fiillerin neden ibaret olduğunu adedi bilgiler ve nisbetler içinde ifadeye medar olacak ihatalı bir eser yoktur. Binaenaleyh memleketimizde küçüklerin ne gibi suçları, hangi saikler tahtında işlediklerini etraflıca öğrenmek, ancak Enstitünün bütün suçlu çocuklar hakkında yapmış olduğu anket neticeleri alınıp neşredildiği zaman mümkün olacaktır. Bununla beraber, Enstitünün bu neşriyatına intizaren, Türkiyede çocuklar tarafından en fazla işlenen fiillerin ne olduğunu tayin bakımından, mevcudiyetine işaret ettiğimiz hususî anket mesailerindeki rakamları nazarı itibara almak, ve, durumu, bu rakamlara göre arz etmek faydasız olmasa gerektir. Nisbî ve izafî de olsa, bu hususî ve kısmî çalışmalar, memleketimizde suçlu çocukların hangi nevi fiilleri daha çok işlemekte olduğu mevzuunda —ekser ahvalde biri diğerini teyit ettiği cihetle— her türlü değer ve kıymetten âri olmayan malûmat istihracına salih bulunmaktadır.

3) Hususî anket mesailerine göre Türkiyede çocukların kesretle işledikleri fiiller ve saikleri:

16. — Hilmi A. Malik'in suçlu çocuklara müteallik olmak üzere hazırlayıp, Adalet Bakanlığını tavsit suretiyle gönderdiği suallere —1937 Aralık ayı içinde Türkiyenin muhtelif vilâyet ve kazalarında bulunan 80 Cezaevindeki memurlar ve bunların vesatetiyle 732 suçlu çocuktan alınan ve metinde sözü geçen eserinin sonuna iki cetvel halinde koymuş olduğu cevaplara ve hususiyle B. cetvelide verilen adedi bilgilere göre bu 732 küçük suçludan 310 u adam öldürmeden, 139 u ırza geçmek, kız ve kadın kaçırmak, ırza tasaddî gibi suçlardan, 263 küçük de, başta hırsızlık olmak üzere cerh ve adeden ehemmiyet arzetmiyen müteferrik fiillerden mahkûm olmuşlardır.

Hadi Tan'ın da Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Umum Müdürlüğünde 395 suçlu çocuğa ait dosyalar üzerinde yapmış olduğu ince-

lemeler, bunlardan 151 inin adam öldürmeden, 106 sının ırza geçme, kız ve kadın kaçırmaktan, 60 ının hırsızlıktan, 78 inin de sair cürümlerden hüküm giymiş olduklarını göstermiş bulunmaktadır²⁵.

1942 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Usulü doktora ve lisans seminerlerinde mukayyet talebenin iştirakiyle İstanbul ve Üsküdar Cezaevlerinde yapılan anketin verdiği neticeler göz-önünde bulundurulacak olursa, aynı müşahedeleri yapmak, yani küçükler tarafından umümiyetle fazla nisbette işlenen fiillerin adam öldürme, hırsızlık, müessir fiil, ırza geçmek ve ırza tasaddi gibi fiiller olduğunu tesbit etmek mümkündür.

Tezer Taşkiran — Samet Ağaoğlu tarafından Ankara Çocuk İslahevinde yapılan araştırmalar da aynı neticeyi vermekte ve 86 çocuktan 60 ının adam öldürme, 24 ünün ırza geçmek, ırza tasaddi, 2 sının de hırsızlık fiilini işlemiş olduklarını tesbit eylemiş bulunmaktadır.

Çok dikkate şayandır ki, aynı müşahedeyi, henüz Edirne'de bulunduğu sırada —orada açılışı tarihinden 18/V/1939 tarihine kadar— İslahevine gönderilmiş 251 suçlu çocuk bakımından da yapmak mümkündür. Filhakika bu 251 çocuktan 131 i adam öldürme, 92 si fiilîşeni, 21 i hırsızlık, 7 si de sair suçlardan dolayı mahkûm edilmiştir²⁶.

Demek oluyor ki, adeden ehemmiyet arzetmiyen fiiller bir tarafa bırakıldığı takdirde, çocuk suçluluğunda geniş mikyasta yer alan suçlar, «cinsi suçlar» umumî tâbiri altında toplanabilmesi mümkün ırza geçmek, kız ve kadın kaçırmak, ırza tasaddi fiilleriyle hırsızlıktır.

Bu fiiller ve bunların işlenmesi saikleri üzerinde biraz durmak muvafık olur.

A) Adam öldürme ve saikleri:

17. — Bu dört grup fiilden adam öldürme —yabancı memleketlerdeki durumun aksine olarak— çocuk suçluluğunda başta gelmektedir. Bu keyfiyet adam öldürme cürmü bakımından düşündürücü olsa gerektir. Esasen memleketimizde umumî surette adam öldürme cürümlerinden mahkûm olanlar, Avrupa memleketlerine nazaran endişeyi mucip bir yekûna balığ olmaktadır²⁷.

25) Hadî Tan, Adalet Dergisi, 1942, sayı: 4, s. 427.

26) Faruk Erem, Ceza Hukuku önünde suçlu çocuklar, İstanbul 1940, sf. 76.

27) Türkiyede 1939 yılında, muhtelif adam öldürmelerden dolayı mahkûm olanlar cezal mesuliyet çağında bulunan 100.000 şahsa nazaran 32 olduğu halde, Avrupada en çok adam öldürme fiilinin İka olunduğu Bulgaristanda, 29—32 seneleri arasında 22,3, Polonyada 932 de 7,3, Macaristanda 28—31 yılları arasında 4,1, alet-

Çocuk suçluluğuna müteallik olmak üzere memleketimizde yapılmış olan hususî anket ve istatistik çalışmalarının gösterdiğine göre, bizde küçükleri fazla miktarda adam öldürme fiillerini işlemeğe sevkeden sebep ve âmillerin başında bir taraftan «kabadayılık» umumî mefhumu içinde içinde toplanabilecek olan «kavgada anî tehevür», «küfredilmek», «dövülmek», «usul ve fûrudan veya sair akrabalarından birinin dövülmesi veya öldürülmesi, başka bir ifade ile aile intikamı», «köy korusuna, tarla ve haneye tecavüz» diğer taraftan «namusu koruma endişesi» umumî tâbiriyle ifadesi mümkün, «ananın evi terkedip sevdiği adama kaçması», «ananın kocasını öldürenin kardeşine varması», «kız kardeşin veya karının veya yakın akrabasını kaçırılmış olması» gelmektedir²⁸.

Bütün bu hallerde bir müellifin de dediği gibi²⁹ çocuk muayyen bir vazifeyi ifa ettiği ve bu şekilde harekete mecbur olduğu düşünce ve kaygısı ile öldürmektedir. Hususiyle Anadolunun şark ve şarkı cenubî mıntakalarında «aile intikamı» saiki umumî tabirine ithal edilmesi lâzım gelen «kan gütme» lerden mütevellit adam öldürmelerde çocuğun bu fiili muayyen bir vazifenin yerine getirilmesinden ibaret telâkki eylemesi keyfiyeti çok daha mütebarizdir. Filhakika ailesi efradından birisi öldürülen erkek çocuk, çok küçük yaştan başlanarak, ebeveyninin —biraz önce sözü geen mıntakalarda uzun zamanlar bulunmuş bir savcıdan dinlediğimize göre, öldürülenin pıhtılaşmış ve kemali ihtimamla mahsus bir surette hıfzedilmiş kanı senenin muayyen günlerinde gösterilmek suretiyle istenilen kin ve gayz tevlit edilinceye ve çocuk muayyen bir yaşa gelinceye kadar— daimî telkinine maruz bulundurulmaktadır. Böyle bir çocuğa kan gütmenin «kutsiliği ve yapılan fiilin yüksekliği o kadar derin bir şekilde telkin edilmiştir ki adam öldürmenin ne şekilde olursa olsun nefret uyandıran bir fiil olduğunu anlatmak pek güç³⁰ ve bazan mümkün değildir.

Memleketimizde çocuklar tarafından adam öldürme fiillerinin çokça işlenmesi sebepleri meyanında, çocuğun bizzat ana baba, daha geniş bir tâbirle aile efradı tarafından ikaz, hattâ bir çok ahvalde teşvik edilışinin de mühim bir tesiri olduğu muhakkaktır; yaş küçüklüğünün cezaî mesuliyet üzerindeki tesirini ve binnetice kendilerinden daha az cezalandırılacakları muhakkak bulunmak hasebyle, Anadolumuzun bir çok

takrip aynı yıllar arasında İtalyada 3.8, Finlândiyada 5.1, Almanya'da 0.9, Belçika'da 0.7 dir. Sulhi Dönmezer s.g. makale, s. 109.

28) Tezer Taşkıran — Samet Ağaoglu, s.g.e., sf. 45 ve müt.

29) Sulhi Dönmezer, s.g. makale: sf. 100.

30) Faruk Erem, s.g.e., sf. 9.

köy ve kasabalarında evlâtlarını öc almak veya türlü saikler tahtında adam öldürmeğe sevkeden ana babalara tesadüf etmenin güç olmadığı düşünceşindeyiz³¹.

Bizde küçükleri adam öldürmeğe sevkeden âmillerden diğeri bazıları da «sarhoşluk» ve «paraya tamah», «beraber yaşanan kadını kıskanma», «karısı kaçırılan mağdurun mukavemeti», «menfaati koruma endişesi», «mala tecavüz» gibi saiklerdir. Saiklerin bu tenevvüü karşısında, diğeri suçlara nisbetle adam öldürme cürümleriyle mücadelenin çok daha güç olacağı neticesine varmak lâzım gelir.

B) Cinsi suçlar ve saikleri:

18. — Bizde, hususî anket çalışmaları çocuk suçluluğunda, cinsi suçların da en ileri mevkii işgal ve yüksek bir adet arzelmekte olduğunu gösteriyor. Kaydeylemek lâzımdır ki Üsküdar ve İstanbul Cezaevlerinde yapılmış olan anketle Tezer Taşkiran — Samet Ağaoğlunun araştırmalarında olduğu gibi ocuk suçluluğunda çok önemli yer tutan ırza geçmek ve ırza tasaddi fiillerinin mühim bir ekseriyeti «Homosexualité» şeklinde manzur olmaktadır³².

Küçükleri fazla miktarda cinsi suçları işlemeğe sevkeden âmiller nelerdir? Memleketimizde yapılan hususî anket çalışmalarında keyfiyet tesbit edilmemiş ise de —başka türlü saikler mutasavver olamayacağına göre— cinsi suçlardan ırza geçmek cürümleriyle ırza tasaddi fiillerinin hemen hepsinin «şehvet hissi»; kız ve kadın kaçırmalarının ise bazan «şehvet hissi», bazan da «evlenme maksadı» saikiyle işlenmekte bulunduğunu düşünmek hatalı olmasa gerektir. Bu saikler üzerinde biraz durmak muvafık olur.

31) Çok kere Adliyece tesbit edilmemiş olmakla beraber, Carsambanın bir çok köy ve nahiyelerinde, bazan kasabada, ana babanın fesvik ve tahrikiyle çocukların adam öldürdüklerini, bazı ahvalde de onlar tarafından işlenmiş fiili —metinde arzulanan sebepler dolayısıyla— kabul edip muhakeme ve mahkûm edildiklerine muttali olduğumuz gibi muhtelif cezaevlerinde, hususiyile Ankara Çocuk İslahevinde gördüğümüz yası küçük mahkûmların konuşmalarından edindiğimiz şahsi intibamız da ekseriya bu merkezdedir.

32) Ankara Çocuk İslahevinde yapılan araştırmalar 86 çocuktan 24 ünün cinsi suçlar İka ettiğini, bu 24 suçtan 10 unun İivata fiili olduğunu göstermektedir. Tezer Taşkiran — Samet Ağaoğlu, s.g.e., sf. 44.

a) Şehvet hissi:

19 — Amerikada son bir sene zarfında cinsî suçlardan mahkûm olanların sayısı 40.000 i bulmuştur. Bu mahkûmların bir çoğu üzerinde tetkikler yapan ruhiyat ve terbiye mütehassısları hepsinde cinsiyet ahlâkının bozuk olduğunu görmüşler ve bunun sebebinin de, bunların çocukluklarında, bu hususta iyi bir terbiye alamamış olduklarından neşet ettiği neticesine varmışlardır³³.

Bu izahlardan anlaşıldığına göre «şehvet hissi» sebep ve âmili karşısında çocuklar tarafından işlenen cinsî suçlarla mücadele «cinsî terbiye» meselesine bağlanmaktadır. İmdi, çocuklara bu terbiyeyi nasıl vermeliyiz? Küçüklerde cinsî terbiye noksanlığının âmilleri nelerdir? Bu suallerin çeşitli cevaplarını bu tetkikler çerçevesinde değil, çocuk psikolojisiyle uğraşanların ve terbiyecilerin ihtisas sahalarında aramak lâzım gelir. Bununla beraber, biz, bu noktada, faydadan hâli olmayacağı düşüncesiyle —ve, fikir ve kanaatlerini uygun telâkki ettiğimiz ve benimsemiş olduğumuz Fransız İctimai İlimler Koleji Profesörlerinden Dr. Sicard de Plaujoles'ten mülhem olarak— önce, cinsî terbiye meselesine kısa bir nazar atfettikten sonra, «şehvet hissi» saikiyle işlenen cinsî suçlarla, cinsî münasebet arasında gördüğümüz rabıta ile haizi alâka olmak üzere bir iki noktaya ilişmekle iktifa edeceğiz.

aa — Çocukların cinsî terbiyesi:

20. — Çocuklara cinsî terbiye vermek lüzumu hayli zamandanberi bir çok kimseler tarafından teslim edilmiş bir keyfiyet olmakla beraber, bunun ne şekilde verilmesi iktiza ettiği hususu pek çok münakaşa edilmekte ve üzerinde herkesin birleşebileceği muayyen bir sisteme varılmamış bulunmaktadır.

Sicard de Plaujoles'e göre³⁴ cinsî terbiyeden maksat ve gaye çocuklara ve gençlere, sefahate daldıktan sonra zührevî hastalıklardan korunma çarelerini göstermekten ibaret değil, belki onlara cinsî vazifenin ehemmiyet derecesini öğretmek, kendilerini cinsî hayatın bütün tehlikelerinden ve cinsî münasebetlerden tevellüt edebilecek maddî, mânevî ve içitmaî bütün vahim âkîbetlerden haberdar etmek ve nihayet bu meseledeki mesuliyet ve vazifelerinin nelerden ibaret bulunduğunu anlatmaktır.

33) «Çocuklara cinsiyet terbiyesi verilmeli mi?»: 29 Ağustos 1947 tarih ve 8275 sayılı Cumhuriyet gazetesinde Amerikan basınından tercüme edilmiş makale.

34) Sicard de Plaujoles, gençliğin cinsî terbiyesi, tercüme eden Salm Suner, İstanbul 1935; s. 4 ve müt.

Bu maksada vâsıl olabilmek için hem bir usule ve hem de ahlâkî bir terbiye ile mütevazın ilmî ve tedricî bir «hayat bilgisi» ne ihtiyaç vardır. Şu halde bir kere çocuğa kudretli, salim ve saf bir hayat mefkûresi vermek ve sonra bu mefkûreyi tahakkuk ettirmek, yaşatmak için de lâzım gelen disiplini telkin eylemek icabeder.

Bu izahlardan anlaşıldığına göre mesele, her şeyden önce cinsî terbiyenin hududunu tayin, gayesini tasrih, plânını ve programını çizmektir. Bu ise, zannedildiği kadar basit değildir; filhakika meselenin sadece şahsın sıhhatini değil, bir taraftan ailenin saadeti, diğer taraftan ve bilhassa ırkın istikbali ile olan alâkası, ehemmiyetini göstermeğe kâfidir. Bu sebepten dolayı, cinsî terbiye «çocuk yetiştirme» ilminin ilk bahsini teşkil etmek mevkiindedir.

Telhisen ifade edilmek istenirse, cinsî terbiyenin gayesi, yarının ana ve babası olan çocuğu, ilk senelerden başlamak suretiyle, «intikali hayatın mukaddes fiiline hazırlamaktır». Bu tayin ve tavsifi alan cinsî terbiye üç devreyi ihtiva eder:

Birinci devre hayatın intikal tarzına dair iptidai malûmatı ihtiva eder. Bu malûmat ifadesini, her şeyden önce, her şahsın «zürriyet sahibi» olduğu meselesinin neşir ve tamiminde ve çocukların kafasına yerleştirmekte bulur. Çocuklar nereden geldiklerinin, ne olduklarının ve müstakbel nesillere karşı ne gibi vazifeler deruhte ettiklerinin cahili kalmamalı, kendilerine, nasıl ailelerinin şeref ve menfaatlerini muhafaza etmeğe mecbur oldukları öğretiliyorsa, aynı suretle başka bir şeye, başka mukaddes bir emanete, yani «zürriyet» denilen vediaya sahip oldukları öğretilmelidir. Bu bilgi, çocuğun, zihayat şahısların tekessür ve tenasül hakkında tabii merakına cevap verebilecek, onu tatmin edebilecek bir tarzda olmalıdır. Hiç bir tehlikeli heyecana sebebiyet vermemek için bu malûmatın çocukta, cinsî sevkîtabiinin uyanmasından evvel ve mümkün olduğu kadar erken verilmek ve bunda, hususiyle, tenasüle ait mesailde bir sır, ahlâka mugayir bir şey bulunduğu fikirlerinin bertaraf edilmesi gözetilmek iktiza eder. Çocukların, bazı mevat hakkında mutlak bir bilgisizlik içinde bulundurulması belki muvafıktır. Ancak, onların, kendilerinden daimî bir surette gizlenmesi ve uyanmaması mümkün olmıyan bir şeyi erkenden öğrenecekleri de gözönünde bulundurulmak ve bu itibarla tecessüslerinin tatmini yoluna gidilmek lâzım gelir.

Cinsî terbiyede ikinci devre sarî ve irsî hastalıklara dair iptidai malûmatın, üçüncü devre de kadın ve erkeğin bir aile teşkil etmek maksadıyla birleşmesine ve müstakbelde ana ve baba olacak genç erkek ve kız

çocukların bu noktai nazara göre hazırlanmasına müteallik bilginin verilmesini ihtiva eyler³⁵.

21. — Çocuğa, cinsî terbiyeye müteallik bilgileri kim vermelidir? İlk vehlede hatıra ana baba gelir. İtiraf edelim ki, bunu yapabilecek ana babalar münevverler arasında bile pek nadirdir. Cinsî terbiye meselesinin yanlış vazedilmiş ve yanlış anlaşılmış olması neticesi, keyfiyet, ebeveyni çocuklarına bu mevzuda verilecek malûmatın, ahlâklarının bozulmasına ve nefsanî heveslerinin uyanmasına sebebiyet vereceği endişesine düşürmektedir³⁶. Bu itibarla, her şeyden önce, yavaş yavaş ve bir usul dairesinde verilmesi lâzım gelen cinsî terbiye mevzuunda bugünün ana babaları tenvir edilmek lâzımdır; çizilen plânın tatbiki sayesinde yarınki ana babalar bu işe zaten hazırlanmış bulunacaklardır. Ancak, hemen ilâve edelim ki, bu ağır vazifeyi sadece ve tamamiyle ana babanın üzerine alması da imkânsızdır; 24 Mayıs 1923 te Pariste toplanan beynelmilel «İçtimaî Hıfzıssıhha ve Sıhhi, Ahlâkî Korunma Bilgileri Propagandası Kongresi» nin de kabul ettiği veçhile «cinsî terbiye, aynı zamanda hem ailenin ve hem mektebin birlikte çalışmaları mahsulü olup... gerek mektep ve gerek aile bu işte aynı gaye için teşriki mesai etmelidir³⁷». Bu mebhasta mektebin rolünün daha büyük olduğunda şüphe yoktur. Birleşik Amerika mekteplerinde yapılan bir istatistik, çocukların ekserisinin ilk tenasülî intibalarını fena ve ahlâka mugayir menbalardan ve hususiyetle 9 ile 10 yaş arasında aldıklarını ve ilk tenasülî teşebbüslerin ekseriya 12 ile 15 yaş arasında vukua geldiğini göstermiştir. İklim şartları dolayısıyla, başka memleketlerde bu yaşların daha da aşağı hadlere inebileceğini düşünmek iktiza eder.

35) Bu her iki devre ve hususiyetleri hakkında etraflı malûmat almak için, Sicard de Plaujoles, s.g.e., s. 8 ve müt.

36) Ana babalar ve onlarla birlikte çocuklara cinsiyet bilgisi verilmesine muarız olanlar, çocukların, küçük yaşta her şeyi öğrenip ifrata varacaklarını veya çocuk yapmamak çarelerini öğrenerek, hiç bir şeyden korkmayacaklarını ileri sürmektedirler. Bunlar bir dereceye kadar hakikaten mahzur sayılabilecek şeylerse de, bilgisizliğin sebep olacağı ve neticesi daha kötü, ruh ve cinsiyet bozukluklarından daha tehlikeli değildir. Kaldı ki bu mesele, tabiatın normal bir kanunu ve cemiyet hayatının tabii bir unsuru olacak ve her türlü «kompleks» den uzak bir şekilde öğretilecek olursa aksülâmel doğurması ihtimali pek azdır. Çünkü çocuğu cinsî hislerinde ifrata ve bozukluğa sevkeden sey, bilhassa bu meselenin esrarengizliğinden ileri gelen kötü cazibesidir.

37) Bu kongrenin cinsî terbiyeye müteallik mukarreratı için Sicard de Plaujoles, s.g.e., s. 15 ve müt.

Demek oluyor ki, üç ayrı devreyi ihtiva eden cinsî terbiye çocuklara —ebeveynin de kendi hissesine düşen nisbette iştiraki suretiyle— ilmi ve pedagojik esaslara göre yetiştirilmiş mahsus muallim ve mürebbiler tarafından ilk ve orta mekteplerle, liselerde, diğer derslerle ihtilât ettirilerek; tahsili muayyen bir derecede terkedenlere veya yapmıyanlara da, mektep harici hususî ve mecburî tedris müesseselerinde, gece kurlarında, hülâsa talim ve terbiye ile uğraşan bütün halk yurtlarında verilmek lâzım gelir.

22. — Bugün Amerikada, bir çok mekteplerde her bilgi gibi, cinsiyet bilgisinin de bir ders olarak öğretilmesine başlanmıştır. Bunların bazılarında dersler resmen programa konulmuş, bazılarında ise çocuklara bu terbiyeyi vermeyi hocalar şahsan üzerlerine almışlardır. Diğer bazı mekteplerde de bu vazife doktorlara veya mütehassıslara verilmiştir. Programlarına cinsî terbiyeyi koyan mekteplerde bu bilgi ilk sınıftan son sınıfa kadar, çocuğun yaşı ve tecessüsü ile mütenasip bir şekilde, tedricen verilmektedir. Bundan başka, cinsiyet ile alâkadar bahisler, sağlık, fizyoloji, cemiyet ve hayat bilgisi, ev idaresi, ve edebiyat dersleriyle beraber; muhtelif cepheleriyle öğretilmektedir. Meselâ, çocuk sağlık dersinde bir çok salgın hastalıklardan korunma bahisleri arasında, zührevi hastalıklara karşı alınacak tedbirleri, fizyoloji dersinde tenasül bahsini, cemiyet ve hayat bilgisi dersinde de mukabil cinsle olan münasebetleri nasıl tanzim edeceğini öğrenmektedir.

Çocuklara cinsî terbiyenin yalnız mekteplerde verilmesinin kâfi olmadığı muhakkak bulunduğundan, Amerikada, ders programlarına cinsî terbiye bilgisini koyan mektepler, bu hususta, çocukların ana babalarından da yardım istemekte, hattâ bir çok mekteplerde, ayrıca, ana babalara yol göstermek için de birer kur açılmış bulunmaktadır. Bu suretle, çocuğa bu bilginin usulü dairesinde verilmesi, çocuk ruhundan anlamıyan kimselerin bu nazik meselede bazı hatalar yapmaları dolayısıyla bu hataların çocuk üzerinde mühim tesirler husule getirmesinin önüne geçilmesi sağlanmıştır³⁸.

Umumî hatlarını ve Amerikadaki tatbikatını kısaca izaha çalıştığımız ilmi ve ahlâki cinsî terbiye sayesinde, öyle zannediyoruz ki, çocuk, sevkitabîleri ve temayülleriyle mücadele edebilecek ve nefsanî heves cereyanlarına karşı mukavemet gösterebilmesi imkân dahiline girebilecektir.

38) «Çocuklara cinsiyet terbiyesi verilmeli mi?» 29 Ağustos 1947 tarih ve 8275 sayılı Cumhuriyet gazetesinde Amerikan basınından tercüme edilen makale.

bb — «Şehvet hissi» saikiyle işlenen cinsî suçlar ve cinsî münasebet:

23. — Cinsî terbiyenin mahiyetine ve nasıl verilmesi iktiza ettiğine müteallik izahlar, memleketimiz bakımından ötedenberi nazari kalmış esaslardır. Cinsî terbiyenin hiç mevcut olmaması neticesi, suçlu çocuklarımızın «şehvet hissi» saikiyle cinsî suçlar işlemesini tevlit eden önemli âmillerden birinin sırf cinsî münasebette bulunmak veya cinsî arzuları tatmin etmek olduğunu zannediyoruz. Filhakika, ve itiraf edelim ki, garp memleketlerindeki durum hilâfına, bizde, büyük merkezler dışında ve hususiyile Anadolumuzun pek ok yerlerinde fizyolojik ihtiyaçların şiddetlilerinden biri olan cinsî münasebet ve arzuların —ileri yaştakiler için dahi— tatminindeki güçlük, hattâ bazan imkânsızlık gayri kabili inkârdir. Şu keyfiyet, Anadolunun kasaba ve köylerinde, büyükler tarafından çocuklar üzerinde livata fiillerinin kesretle işlenmesinde âmil olduğu gibi, bülûğa erişmiş gençlerin, livata, veya sair şekilleri içinde cinsî suçlar işlemelerinde de şüphesiz âmil olmaktadır. Bu itibarla —çocuklarımıza ilmî ve ahlâkî mânada cinsî terbiye vermek için gereken adımlar atılınca kadar— büyük merkezlerde yapıldığı gibi, imkân nisbetinde, köy ve nahiyelerin bağlı buldukları yakın kaza merkezlerinde de —alınacak sıkı tedbirler sayesinde birer suç kaynağı haline sokulmamak ve çeşitli bakımlardan ilgili makamların daimî tekayyüt ve nezareti altında bulunmak şartıyla— cinsî arzuların tatmini daiyesinde, genelevler açılmasının, kesretle işlenen cinsî suçları tamamen olmasa bile mühim bir kısmı itibariyle önliyeceğini zannediyoruz.

Bizde suçlu çocuklarımızın «şehvet hissi» saikiyle cinsî suçlar ikamını doğuran âmillerden bir başkasının da bunların, ana baba, hattâ Anadolunun pek çok köylerinde evli ağabey veya hemşirelerle aynı odada yatıp kalkmaktan neşet eylediği düşünülebilir. Bu noktada meselenin mesken şartına bağlandığı âşikârdır.

b) Evlenme maksadı:

24. — Biraz evvel memleketimizde çocuklar tarafından işlenen suçlardan kız ve kadın kaçırmaların saikinin «şehvet hissi» gibi, «evlenme maksadı» da olabileceğini düşündüğümüze işaret etmiştik. Bu düşünceye saik olan hal, bizde, erken yaşlarda evlenmeğe şiddetli bir inhimakin mevcudiyetidir. İzah edelim:

Türkiyenin coğrafi durumu ve iklim şartları neticesi bülûğun erken yaşlarda vukuu Medeni Kanunun evlenmek için erkekte 18, kadında 17 yaşın ikmalini arayan 88 inci maddesinin 15 Haziran 1938 tarih ve 3453 sayılı kanunla tadil edilerek, bu yaşın erkek için 17, kadın için 15 e

indirilmesini intaç etmiştir. Filhakika Hükümetin, B. M. Meclisine takdim ettiği esbabı mucibe lâyihasında bu değişikliğe âmîl olan sebepler tafsil edilirken, memleketimizde bülûğun erken yaşlarda vukuuna delâlet etmek üzere, iklim şartlarından ve muhitimizin icaplarından bahsedildikten sonra, yaş tashihi dâvalarının büyük bir yekûna baliğ olduğuna şöyle işaret edilmektedir: «..... 1935 senesinde 33.953 gibi büyük bir rakam teşkil eden yaş tashihi davaları 1946 senesinde 40.899 ve bir sene sonra da, 61.806 adedine yükselmiştir. Bundan başka fevkalâde hallerde ve pek mühim bir sebebe dayanacağı kanunda sarahaten yazılı olan evlenmeğe izin talebi adedi hiç bir memleketle mukayese edilemeyecek derecede büyüktür. Yaş tashihlerinde görülen tezayüt evlenmeğe izin hususunda daha büyük nisbette ilerlemiştir. Filhakika 1935 senesinde 900 den ibaret olan bu talepler 1936 da 1264 ve 1937 de 2085 adedine baliğ olmuştur...». Bazı mıntakalarda «... yaş tashihi dâvalarının %80 den fazlasının evlenmeğe ehliyeti temin maksadiyle açılmış olduğu anlaşıl-maktadır»³⁹.

Bülûğun erken yaşlarda belirmesi ve evlenmeğe ehliyet temini maksadiyle yaş tashihi dâvalarının tezayüt etmiş bulunmasından dolayı maddenin tâdil edilmiş olması, memleketimizde, erken yaşlarda, evlenmeğe inhimakin şiddetli olduğunu açıkça göstermektedir. Bu şiddetli inhimak bazan cehil ve onunla müterafik bir çok sebeplerin tesiri altında evlenmeğe matuf olarak, gayri meşru fiil ve hareketlerin ikasını tazammun edebilir. İmdi, «şehvet hissi» sebep ve âmiline bağlı bulunan kız ve kadın kaçırma dışında, Anadolunun bir çok köylerinde evlenme maksadiyle, —ve hele 15 yaşından küçük olanlar tarafından— işlenen bu nevi fiillerin müteaddit âmillerinden birinin de —yapılmış olan tadilâta rağmen— Medeni Kanundaki yaş haddinin müsaadesizliği olduğu düşünülebilir. İşte, bülûğun erken yaşlarda vukuu —kişiyi mazbut ve disiplinli bir hayata sevketmesi⁴⁰ itibarile bir çok cinsî suçların işlenmesini önleyici vasfı gayri kabili inkâr olan— evlenmeğe şiddetli bir inhimakin mevcudiyeti gözönünde tutulmak ve bu itibarla da bu yaştaki çocuklar bakı-

39) Esbabı mucibe lâyihasının tam metni için, Esat Arsebük, Medeni Hukuk II, Aile Hukuku; Kısım I; Ailede şahıslar ve halleri, Ankara 1940; sf. 594 ve müt.

40) Kriminolojide bekârların evllere nisbetle daha fazla suç işledikleri bağ-lanılan umumî esaslardan biridir. Evli kimselerin uhdelerinde başkalarının da me-sulliyetlerinin bulunması keyfiyeti, bunları, bekârlara nisbetle, fiil ve hareketlerin-de daha müteyakkız ve dikkatli olmağa sevkeder ve bir çok ahvalde suç teşkil eden bir fiili işlemekten alıkoymaz.

mından evlenmeyi teshil etmek için Medenî Kanunda mevcut yas had-dinde yeniden tadilat yapmak icabettiğini zannediyoruz".

C — Hırsızlık ve saikleri:

25. — Yabancı memleketlerde çocuklar tarafından kesretle işlenen fi-illerin neden ibaret olduğunu tebarüz ettirirken de izah eylediğimiz veç-hile, bir çok Avrupa memleketlerinde yapılmış olan anketler, küçükler tarafından işlenen suçların başında hırsızlığın gelmekte olduğunu göster-mektedir. İstanbul ve Üsküdar Cezaevlerinde yapılan anket de, Avrupa memleketlerinde olduğu gibi İstanbul çocuk suçluluğunda da hırsızlığın en fazla işlenen bir fiil olduğunu teyit etmektedir. Hilmi A. Malik ve Te-zer Taşkiran — Samet Ağaoğlu çalışmaları ise sözü geçen suçun, adam öldürme fiili ve cinsi suçlardan sonra geldiği neticesini vermiştir.

Hırsızlığın büyük şehir sularından olduğu ve mütekâsif nüfuslu bü-yük merkezlerde fazla nisbetlerde işlendiği istatistiklerle tesbit edilmiş bulunuyor. Paris çocuk suçluluğunun başında hırsızlığın gelmesi" se-beplerinden biri bu olduğu gibi, İstanbul çocuk suçluluğunda da hırsızlı-ğın %72,5 gibi ürkütücü bir nisbet arzemesi sebeplerinden biri de bu olmak lâzım gelir. Büyük bir ekseriyeti Anadolunun muhtelif köy, kasa-ba ve vilâyetlerinde mütemekkin olup suçu da buralarda işliyen çocuk-lar üzerinde yapılmış bulunan Hilmi A. Malik ve Tezer Taşkiran — Sa-met Ağaoğlu anketlerinin neticesinde hırsızlığın adam öldürme ve cinsi suçlardan daha az nisbette olduğunu göstermesi de —sözü geçen mahal-lerde nüfusun arzettiği azlık ve dağınıklık dolayısıyla— keyfiyeti teyit eder gibi görünmektedir. Gerçekten nüfusu kalabalık büyük şehirlerde bilhassa hırsızlık fiillerini işlemek hususunda bir taraftan imkânlar, di-ğer taraftan tesadüfler çoğalır. Büyük şehirlerdeki hırsızlık vakaları ifa-desini bilhassa kontrol ve mürakabe güçlüğü arzeden büyük mağazalar-da, iş merkezlerinde, atölyelerde, sergilerde, pazar yerlerinde yapılan çal-malarda bulur.

Diğer taraftan, bir müellifin dediği gibi" çocukların hırsızlık fiille-rini işlemeleri sebeplerinden birini de, belki de, gençlik ihtiraslarının şid-detli olması ve teskini kolay olan bu ihtirasların hırsızlık yolu ile tat-

41) Hükümetin, Meclise verdiği esbabı mucibe lâyihasında memleketimizin ce-nup iklimi şartlarına tâbi bulunması hasebiyle tâdile esas olan yaş hadlerinin da-ha da indirilmesi düşünülmüş ise de, bilâhare lâyihadaki hadlerin muhafazası mu-vafık görülmüştür. Esat Arsebük, s.g.e.: sf. 596.

42) Jules Jolly, s.g. Rapport, sf. 670.

43) Jules Jolly, s.g. Rapport, sf. 670.

mini cihetine gidilmesinde aramak lâzım gelir. Fakat bizim memleketimizde küçükler tarafından işlenen hırsızlık fiillerinin sebep ve âmillerinin, ifadesini, daha ziyade, sefalet ve fakru zarurette bulduğu düşünülebilir. Bu noktada ise meseleyi suçlu küçüklerin mensup olduğu ailenin veya bizzat kendilerinin iktisadî vaziyetlerinin kötülüğü hasebiyle «ihtiyaç» saikine bağlamak akla gelebilir⁴⁴. Ailesinin veya bizzat küçüğün iktisadî durumunun kötülüğü ile suç işleme arasında mevcut rabıtaya, «çocuk suçluluğunun umumî sebep ve âmilleri ve bununla mücadele vasıta ve çareleri» bahsinde ayrıca temas olunacaktır⁴⁵.

§ 2. — *İşlendiği yer ve işleniş şekli itibariyle çocuk suçluluğunun hususiyetleri:*

I) İşlendiği yer itibariyle:

26. — Garp memleketlerinde ve Birleşik Amerika Devletlerinde yapılmış olan istatistiklere göre çocuklar, büyük şehirlerde ve endüstri merkezlerinde daha fazla suç işlemektedirler.

Bir müellif, bu durum karşısında, köylerde doğmuş olan çocukların şehirlerde doğanlara nisbetle ahlâkî ve mânevî bakımdan daha üstün oldukları mânâsının çıkarılamıyacağını ileri sürerek, meselâ Pariste cezaî takibata maruz bulundurulan 976 çocuktan 476 sının Pariste doğmamış olup civar köylerden ve ziraat merkezlerinden oraya gelmiş bulduklarının tesbit edildiğini beyan ediyor⁴⁶. Bir çok garpli müelliflere göre çocukların köylere nisbetle büyük şehirlerde daha fazla suç işlemelerinin sebeplerini, köydeki çocukların çalışabilecekleri yas ve çağa geldikleri andan itibaren, ana babalarının ve yakınlarının devamlı mürakabesi altında bulundurulmalarında ve kendileriyle birlikte çalışmalarında aramak lâzım gelir⁴⁷.

Diğer taraftan Amerikalı müelliflere, hususiyle Sorakin ve Zimmermann'a göre, köy ve şehirlerde, çocuklar tarafından işlenen suçlar nevi itibariyle de değişmekte, köylerde, daha ziyade adam öldürme, müessir fiil gibi eşhasa karşı suçlar ika olunmasına mukabil, şehirlerde, daha çok hırsızlık, dolandırıcılık, emniyeti suiistimal gibi emval aleyhine suçlar işlenmektedir⁴⁸.

44) Sulhi Dönmezer, s.g. makale; sf. 107 ve müt.

45) Aşağıda No. 55 e bakınız.

46) Jules Jolly, s.g. Rapport, sf. 673.

47) Sulhi Dönmezer, s.g. makale; sf. 115.

48) Tezer Taskıran — Samet Ağaoglu, s.g.e. sf. 54.

27. — Memleketimizde yapılmış olan hususî anket çalışmalarına göre bizde, Avrupa ve Amerikadaki durum hilâfına çocuklar şehirlere nisbetle, köylerde daha fazla suç işlemektedirler. Daha umumî ve şümüllü anketlerden de, bu mevzuda aynı neticelerin alınacağını zannediyoruz; zira büyük bir ziraat memleketi olan Türkiyede nüfusumuzun büyük bir kısmı, şehirlere nisbetle, köylerimizin heyeti mecmuasına tevezzü etmiş, kütle halinde ve büyük çapta yer değiştirmelerin, hicret ve akınları tevhit ve intaç edebilecek büyük sanayi merkez ve mıntakaları henüz teessüs etmemiştir; plânlı ve sistemli bir sanayileşme neticesi, Avrupa ve Amerikanın nüfusu 3—5 milyona bâliğ olan büyük ve adeden fazla şehirlerine mukabil, bizde nüfusu 1 milyonu aşan tek şehir dahi olmadığı ma'lumdur.

Memleketimizde, küçükler tarafından kesretle köylerde suç işlenmesinin sebeplerinden birinin de, köylerimizin mühim bir ekseriyetinde zabıta teşkilâtının hiç bulunmaması, çok az miktarda bazı köylerde de bu teşkilâtın bir tek jandarmaya inhisar etmekte olması keyfiyetinden neşet edebileceğini sanıyoruz.

28. — Köylerde ve şehirlerde işlenen suçların nevi itibariyle bir değişiklik arzedip etmediği hususuna gelince: Amerikalı müelliflerden Sorakin ve Zimmermanın biraz evvel zirkettiğimiz müşahedeleri, çok dikkate şayandır ki hususî anket çalışmalarından alınan neticelerle bir müşabehet arzelmekte ve sözü geçen neticelere göre bizde de, adam öldürme ve müessir fiiller köylerde, başta hırsızlık olmak üzere mala vaki tecavüzler de şehirlerde işlenmektedir. Sulhi Dönmezer'e göre de, memleketimizde köy ve şehirlerde çocukların işledikleri suçlar nevi itibariyle de değişmekte, şehirlerde çocukların daha fazla hırsızlık suçunu işlemelerine mukabil köylerde adam öldürme fiilleri ika olunmaktadır⁴⁹.

49) Sulhi Dönmezer, s.g. makale, sf. 115.

Hususî anket mesâilerine teferrü eden neticelerden biri de, memleketimizde küçük suçluların doğum yerleriyle ikamet mahalleri ve suçu ika ettikleri yer bakımından aleltakrip bir ayniyetin mevcudiyetidir; yani küçük hükümlüler doğdukları mahallerde ikamet etmekte ve suçu da orada işlemektedirler.

Türkiyede, hele köylerimizde, pek çok Avrupa ve Amerika Devletlerinde olduğu gibi, doğulan veya ikamet edilen mahalden kolayca ve sık sık ayrılabilmeyi sağlayacak seri nakil vasıtalarının yokluğu, suçun işlendiği yer ile doğum veya ikamet mahalli bakımından aleltakrip bir ayniyet mevcut olmasının sebeplerinden biri olarak hatıra gelebilir.

Diğer taraftan köylerimiz pek çok nahîye ve bazı kazalarımız gibi nüfusu az

II) İşleniş şekli itibariyle:

29. — İşleniş şekli itibariyle, umumî olarak çocuk suçluluğunun en bariz vasıflarından biri ifadesini, suçların iştirak suretiyle ikasında bulur.

Küçüklerin birlikte ve müştereken, pek çok ahvalde, çeteler teşkil etmek suretiyle suç işlemelerine Birinci Cihan Harbi sonlarına doğru ve bu harbin hitamında, siyasi düzensizliğin hüküm sürdüğü buhranlı devrelerde Rusya, Almanya, İtalya gibi memleketlerde tesadüf olunmuştur.

Daha önceleri Fransada da, küçük dükkân kepenklerinin ve küçük kasaların kırılması, yahut da yankesicilik suretiyle vâki bir çok hırsızlıkların küçükler tarafından kurulan çeteler marifetiyle ika olunduğu görülmüştür⁵⁰.

Çocukların bir araya gelip çete kurmak marifetiyle suç işlemelerine bilhassa Amerikada tesadüf olunmaktadır. Amerikalı müelliflerden Healy, 3000 çocuk üzerinde yaptığı araştırmalar sonunda bunlardan %62 sinin çeteye iltihak neticesinde suç işlediğini tesbit ettiği gibi, 1928 senesinde Şikago çocuk mahkemesine sevkolunan 1886 küçükten %74 ünün ilk suçlarını arkadaşla birlikte işlediği sabit olmuştur⁵¹.

30. — İstanbul ve Üsküdar Cezaevlerinde yapılmış olan ankete göre küçükler tarafından ika olunan fiillerin %62 si münferiden, %38 i de iştirak suretiyle işlenmiştir. Ancak bu anketten anlaşıldığına göre, bizde, küçük hükümlülerin iştirak halinde işledikleri fiiller; bazı yabancı memleketlerde olduğu gibi, çeteler teşkil etmek suretiyle değil, Ceza Kanunumuzun 64 ve 65 inci maddelerinde musarrah basit şekli içindedir.

Her ne kadar diğer anket mesailerinde bu bakımdan sualler irat edilmiş olmakla, durum tesbit olunmamış ise de, çocuk suçluluğunun bariz vasıflarından biri olduğunu düşündüğümüz ve daha umumî ve şü-müllü anketlerden alınacak neticelerle de teeyyüt edeceğini zannettiğimiz bu keyfiyeti biraz da tabii telâkki ederiz; zira, bir fiilin, bir kaç

ve herkesin birbirini bilip tanıdığı küçük muhitlerde, çocukları kumar oynamak, hırsızlık, livata... gibi fiil ve hareketleri ikamet ettiği mahalden başka bir yerde ika etmeğe sevkedebilecek —ve ifadesini, akraba, komşu, hatta muhit sakini tarafından görülüp veya işitilip tayip olunmakta veya ebeveynin haberdar edilmesinde bulan— bazı mânevî fren ve maniaların mevcudiyeti düşünülebilir. İmdi bu mü-lâhaza varit olduğu nisbette, çocukların doğdukları ve ikamet ettikleri mahalde aynı zamanda suçu da işlemeleri —bittabi hep küçük muhitlerde olmak üzere— akla, sözü geçen mânevî fren ve maniaların gevşek olduğunu getirebilir.

50) Jules Jolly, s.g. Rapport, sf. 671.

51) Sulhi Dönmezer, s.g. makale, sf. 126.

kişi tarafından ikâ münferiden ikâna nisbetle, bir taraftan fiilin işlenmesini teshil ettiği gibi, diğer taraftan muvaffakiyetle intacını da sağlar⁵²; böyle olunca, fikrî kuvvetleri gibi, bedenî kudretleri de henüz tamamlanmamış olan küçüklerin, suçlarını suhuletle işliyebilmek mevzuunda, bir kaç kişi ile birlikte harekete gelmelerini anlamakta güçlük çekilmez.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çocuk Suçluluğunun Umumi Sebep Ve Âmilleri Ve Bunlarla Mücadele Vasıta Ve Çareleri

35. — Bu mebhasta araştırılması lâzım gelen mesele çocuğun niçin ve neden dolayı suç işlediğidir.

Çocuğun niçin ve neden dolayı suç işlemekte olduğunu münferit ve muayyen bir sebep veya âmile irca etmek suretiyle tetkik ve izaha imkân yoktur; başka bir ifade ile, çocuk suçluluğunun sebebi şudur; bu sebep şu nisbette, bir başkası şu ölçüde çocuk suçluluğunda âmildir; denemez; çünkü çocuk suçluluğu çok çeşitli ve birbiriyle tedahül ve müstereken tesir icra eyliyen sebep ve âmillerin müteakıl tesirleri altında işlenmekte, adı geçen suçluluk mütenevvi faktörlerin hepsinden müteşekkil bir halita mahsulü bulunmaktadır; binaenaleyh, bu telâkkiye nazaran bilfarz ana babanın ölümü çocuk suçluluğunda %20 nisbetinde müessir olmaktadır, diye bir hüküm verilemez. Belçika Devlet Müşahede Enstitülerince toplanmış olan dokümanlar muvacehesinde, Dr. Burt'un tebarüz ettirdiği veçhile, her çocuk suçu, asgarî 9, 10 ifsat edici âmilin tesiri altında vukua gelmektedir⁵³.

36. — Çocukları suç işlemeğe sevkeden çeşitli faktörler bazıları tarafından maddî ve mânevî veya fizik ve mânevî, bazıları tarafından haricî ve dahilî, nihayet bazıları tarafından da ferdî ve sosyat olmak üzere hep ve daima iki büyük esasa irca edilerek mütalâa olunur. Birbirine yakın mânaları taşıyan bu tasnif şekillerinden, cezacıları ve krimi-

52) Bu itibarla, istirakin cezayı ağırlaştırıcı umumi bir sebep olması bazı Arşulusal Kongrelerce kararlaştırıldığı gibi, bazı yeni kanunlar tarafından da kabul olunmuştur; Türk Ceza Kanunu, mücerret istiraki cezayı ağırlaştırıcı umumi bir sebep olarak kabul etmemiş, mesken masuniyetini ihlâl, hırsızlık, irza tecavüz gibi bazı fiillerde fiilin birden ziyade kimseler tarafından ikâni cezayı teşdit eden bir sebep olarak nazara almıştır.

53) Faruk Erem, s.g.e., sf. 5.

noloji mütehassıslarını hemen hemen üzerinde birleştiren «ferdî ve sosyal âmiller» sistematik tasnif şeklidir. Biz de, çocuk suçluluğunun sebep ve âmilleri ve bunlarla mücadele vasıta ve çarelerini bu tasnife uygun olarak tetkik edeceğiz:

§ 1 — *Ferdî âmiller:*

37. — Bu âmiller çocuğun kendisinde, şahsında olup ifadesini akli ve ruhi anormallikle irsiyette bulur.

I — Akli ve ruhi anormallik:

38. — Dr. A. Leppman'a göre aklen ve ruhan anormal çocukları iki kategoriye tefrik etmek mümkündür. Birinci kategoride, doğumu müteakip ve çocukluk devresi esnasında, ruhi melekâtı idare eyliyen dimağda husule gelen bir ârizadan dolayı anormal olan çocuklar yer alır; ikinci kategoriye ise, verasetle hiç bir ilgisi bulunmaksızın, sırf vilâdî olarak aklen ve ruhan gayri tabii çocuklar teşkil eder".

Veraset dışında, ister vilâdî olsun, isterse sonradan husule gelen bir ârizadan tevellüt etsin, aklen ve ruhan gayri tabii olan çocukları bir kaç grupta mütalâa edebilmek mümkündür:

Bunların bazılarında fark ve temyiz hassaları son derece geridir; iradelerinde ve hükümlerinde kararsızlık olduğu gibi, bu tip çocuklarda dikkat bozuklukları da mevcuttur. Bir taraftan irade kararsızlığına, diğer taraftan dikkat bozukluklarına, ekseriya, şamatacilik, çocuğu her dakika işini veya oyununu değiştirmeye zorlayan devamlı bir taşkınlık inzıman eder; bu keyfiyet ise; evinden, işinden, mektebinden kaçmayı ve başı boş dolaşmayı intaç eder; aynı yerlerde uzun zaman kalamaması hasebiyle, kararsız çocuk muayyen bir sanat da öğrenemez; kendisini en çok serbest bulunduran, yahut sık sık yer değiştirmesine müsait olan işleri seçer; bu nevi işler ise onu ekseriya, hırsızlık, dolandırıcılık... gibi fiiller ikına sevkeder.

Aklen ve ruhan anormallerin bazıları ise, paranoia'lı çocuklardır; bunlar ruhan bedbin ve korkak olurlar; fena numara almak, işinden kovulmak, evde babasının şiddetli muamelesinden korkmak gibi mânasız bir sebeple, eve, işe veya mektebe dönmeğe cesaret edemezler, ve binnetice başı boş, srseriyane dolaşmağa başlarlar; yahut da, olanları gizleme hevesine kapılarak, faraza almadıkları gündeliğin parasını tedarik etmek ve ana veya babaya götürmek zımnında hırsızlık ederler. Bu tip çocuklar etraflarında cereyan eden her hâdisenin daimî şüphesi altında ha-

yatlarının tehlikeye maruz bulunduğu kanaatini de taşımaları hasebiyle, ekser ahvalde korku ve endişe neticesi suç işlemeğe meylederler.

Nihayet, aklan ve ruhan anormal çocukların bazıları da, hayalpe-rest, yalancı, tembel, duygusuz ve oynak huylu olurlar; bunlar istek ve arzularına, düşünmeden ve birdenbire uyan çocuklardır; ekser ahvalde taklit yolu ile ve ezcümle dolandırıcılık, hırsızlık gibi fiillerle cinsî suçları işlerler⁵⁵.

39. — Son senelerde suçlu çocuklar üzerinde mahsus bir itina ile durmakta olan psikiatri âlimleri ve muhtelif Avrupa memleketlerinde çocuk suçluluğu hakkında yapılan istatistikler suçlu çocukların %79, bazân %80, hattâ %87 sinin -tavsif edegeldiğimiz şekilde- aklan ve ruhan anormal olduğunu gösteriyor⁵⁶. Ancak bu nisbetin fazlalığı karşısında, çocuk suçluluğunda en büyük ehemmiyeti ferdi ve şahsî âmile atfetmemek, congénital noksanlığın çocuk suçluluğunda tesiri fazla olsa bile, bunun önünde eğilmemek lâzım geldiğini düşünüyoruz; evvelce de işaret ettiğimiz veçhile, çocuk suçluluğunu muayyen ve münferit bir sebep veya âmile irca etmek mümkün olamamakta ve çocuk çok çeşitli sebep ve âmillerin mütekabil tesirleri altında suç işlemektedir. Aklen ve ruhan anormal olan bir çocuğun işlediği suçta, faraza, muhitin müsait olması gibi, mutlaka bir veya bir kaç âmil daha bulmak güç değildir. Diğer taraftan zamanımızda, tıbbın ve fennin terakkiyatından istifade etmek suretiyle aklen ve ruhan anormal olan çocukları tesbit ve tayin etmek mümkün olduğu gibi, bir çoğunu, bünyelerine, akli ve ruhi durumlarına uygun bir tedavi rejimine tâbi tutmak ve haklarında terbiyevî bir mü-

55) Bu noktalar için: Jean Frete, *Dellilik*, Türkçeye çeviren: H. Vehbi Eralp; İstanbul 1946, sf. 25 ve müt.; Hadi Tan s.g. makale, sf. 423; Faruk Erem; s.g.e., sf. 5 ve müt.

56) Françoise Liévois, *La délinquance Juvenile, Cure et prophylaxsie*, Paris; 1946; sf. 1; H. Donnedieu de Vabres, s.g.e.; sf. 139; Hadi Tan, s.g. makale; sf. 423; Faruk Erem, s.g.e.; sf. 6; Fikret Arık, *Bir Adli Anket Münasebetiyle Küçük Suçlular Meselesine Bir Bakış*, Siyasi İlimler Mecmuası; 1942; sayı: 138, sf. 213; yine bu mevzuda Fresnes mekteplerinde enterne edilmiş 660 küçük arasında yapılan bir istatistik neticesinde, bunlardan erkeklerin %75, kızların %80 inin aklen ve ruhan gayri tabii olduğu tesbit edilmiştir: Jean Frete, s.g.e.; sf. 27.

Bunun gibi; 1936 da, Petit tarafından Belçika Tahaffuz ve Himaye Enstitülerinde 428 çocuk üzerinde yapılan araştırmalar, bunlardan %69 unun ruhan gayri tabii ve muvazenesiz bulunduğunu tesbite medar olmuştur: Françoise Liévois, s.g.e., sf. 2.

dahalede bulunmak suretiyle normal birer insan haline getirebilmek de kabildir. Nitekim 1900 Amsterdam Cezaî Antropoloji Kongresinde, hususiyle Albanel'in teklifi üzerine, Kongrece, aklen ve ruhen anormal olan suçlu çocuklar için, ıslah müesseselerinden ayrı olarak, Medico-Pedagogique Enstitüler kurulması hususunda izhar olunan temenniye uygun olarak, meselâ Fransada, Quarré - les Tombes civarında Vermireaux müessesesi kurulmak suretiyle, bu yola girilmiş bulunulduğu gibi, yine Fransada vilâdî bir malûliyet neticesi, aklen geri durumda olan (arriéré) çocukları yetiştirmek ve tekemmüllerini sağlamak hususunda, mahsus mektepler açılmasını âmir 15 Nisan 1909 tarihli bir kanun da ısdar olunmuştur⁵⁷⁾. Ancak, suç işlemiş olsun veya henüz suç işlememiş bulunsun, aklen ve ruhen anormal bulunan çocuklar içinde, alınacak bütün tıbbî tedavi tedbirlerine ve terbiyevî ihtimama rağmen malûliyetin daimî olması hasebiyle, ıslahı gayrı mümkün olanlar bulunabilir. Cüz'î bir nisbet arzelmekte olduğundan şüphe edilmemesi lâzım gelen bu sonuncularını mahsus müesseselere koymak suretiyle tecrit etmek iktiza eyler.

II — İrsiyet:

40. — İrsiyet «büyük ana ve babalarla, ana babalardan fûrularına intikal eden hastalıklar ve gayri tabiîlikler» diye tarif olunmaktadır.

Bu tarifteki «hastalık» tâbiri, sar'a, verem, frengi, archeiropodie (kol ve bacakların nâ tamam teşekkül etmiş olması) vesair illetleri; «gayri tabiîlik» tâbiri de, seciye bozukluğu, ruh muvazenesizliği, alkolizmin di-mağî melekelerde husule getirdiği tahribattan mütevellt irade gevşekli-ği ve zaafı, lâahlâkîlik vesaireyi ihtiva eder.

Bazıları irsiyet hakkında daha geniş bir tarif vermekte ve bunu «aile efradında mevcut herhangi bir ruhî ve bedenî bir hal veya ârizanın, ailenin herhangi bir ferdinde veya fertlerinde tezahür eylemesi» diye vasıflandırmaktadırlar.

1. — İrsiyete atfolunmak istenen ehemmiyet ve bu mevzuda bazı adedi bilgiler:

41. — Salâhiyetimiz haricinde bulunması hasebiyle, yukarıki tariflerin ilmî değeri üzerinde durmaksızın diyebiliriz ki, Ceza Hukukunda—blhassa pozitivist mekteplerce— ana baba veya cetlerde mevcut ruhî veya bedenî gayri tabiîlik ve ârizaların ileri nesillerde suç işlemeğe sebebiyet verdiği; suçluların, dedelerinin ve daha eski cedlerinin, alkolik,

57) Garraud, *Traité Théorique et Pratique de droit pénal Français*, cilt I; Paris 1913; sf. 711.

akıl hastası, sar'alı, suçlu... oldukları ileri sürülerek, suç çok mühim bir kısmı itibariyle veraset yolu ile geçen kötülüğün ileri nesillerde tezahürü olarak ifade olunmuştur. Bu iddiayı isbat ve teyit sadedinde mütenevvi misaller verilmiştir. Lombroso, üzerinde tetkikler yaptığı 104 suçludan 71 inde irsî istidat ve alâmetler bulunduğunu, 20 sinin babasının, 11 inin anasının alkolik; 8 inin babasının, 2 sinin anasının suçlu; 3 ünün babasının deli veya menenjitli, 5 inin anasının akıl hastası veya sar'alı, 6 sının kardeşlerinin deli, 14 ünün kardeşlerinin suçlu, 4 ünün kardeşlerinin sar'alı, 2 sinin kardeşlerinin müntehir, 10 unun kız kardeşlerinin fâhişe olduğu tesbit etmiştir⁵⁸.

Meseleyi suçlu çocuk bakımından ele alan Lombroso'ya göre, suçlu çocuk daima bozuk sevki tabiiilerle doğan bir dejenere olup, fou-moral ve doğuştan - suçluya ait karakterleri arzeder⁵⁹.

Aynı şekilde araştırmalar yapmış olan Penta'ya göre 232 suçludan 17 sinin babası isterik, 16 sının babası sar'alı, 20 sinin babası neuropathe, 40 ının babası alkolik, 35 inin babası deli, 25 inin babası akciğer veremi, 10 unun babası nüzüllü, 12 sinin babası bünyece anormal, 30 unun babası suçlu⁶⁰... dur.

Württemberg hapisanelerinde tetkiklerde bulunmuş olan Sichart'a göre de, hırsızlık fiillerini işliyen suçluların ana ve babalarında %32, kundakçıların ana ve babalarında %38,7, yalancı şahitlerin ana ve babalarında %20,5, dolandırıcıların ana ve babalarında %23,6 nisbetinde suçluluk ve irsî anormallik mevcuttur⁶¹. Bunun gibi, 1874 te 1200 kişiden mürekkep olup 1915 te 2094 kişiye baliğ bulunan Jukes ailesinden 310 unun serseri, 600 ünün zayıf akıllı veya sar'alı, 300 ünün fahişe; 7 si adam öldürmeden olmak üzere, 140 ının suçlu olduğu tesbit edilmiştir; bu aileden yalnızca 20 kişi ticaretle iştigal edebilmiş, bunlardan 10 u da hapse mahkûm olmuştur; adı geçen aileye mensup insanlardan hiç biri ilk tahsil dahi yapmamıştır⁶². İrsî anormalliklerle malûl olan bu tip ailelere mukabil, 1394 kişiden müteşekkil Jonathan Edwards ailesinden hep mümtaz ve maruf simalar çıkmış, bunlardan 60 ı doktor, 60 ı muharrir, 100 ü misyoner, 100 ü hukukçu, 75 i subay, 295 i liselerde hoca, 13 ü kolej müdürü olmuştur⁶³.

58) Lombroso, *Le crime causes et remèdes*, Paris, Alcan, sf. 177.

59) Lombroso, s.g.e.; sf. 363.

60) Lombroso, s.g.e., sf. 178.

61) Lombroso, s.e.g., sf. 179 ve müt.

62) Jules Carles, *Problèmes d'hérédité*, Paris 1945; sf. 207.

63) Jules Carles, s.g.e.; sf. 207.

42. — Vervaeck'ta, suçluluğun iki büyük faktörünün irsiyet ve muhit olduğunu, suçlunun da bu iki âmilin muhassalası bulunduğunu beyan ediyor. Son zamanlarda, çocuk suçluluğunun mevzubahs olduğu ahvalde, bu hakikatın daha ziyade teyyüt eylediği ifade olunarak, muhtelif tarihlerde yapılmış olan istatistiklerin, suçlu çocukların kâh irsiyetin, kâh içinde buldukları hayat şartlarının, bazan da her ikisinin müştereken kurbanı olduklarını gösterdiği söyleniyor. Bu cümleden olmak üzere Parisot ve Spilmann, 1925 te neşrettikleri bir eserde, ana ve babanın frengili olması halinde, ceninlerin %92 sinin frengili olduğu, yalnız ananın bu illete müptelâ olması halinde nisbetin biraz azaldığını, sadece babanın frengili olması halinde de, intikalin daha da tenakus ettiğini tesbit eylediklerini beyan ediyorlar.

Parisot ve Spilmann'dan kısa bir zaman sonra Caussade da, müşterek hukuk suçlularının %63 ünün alkolik ana ve babadan tevellüt etmiş kimseler olduğunu; 1936 da Petit, Belçika Tahaffuz ve Himaye Enstitülerinde 418 suçlu çocuk üzerinde yaptığı tetkikler neticesinde bunların %59,4 ünün alkolik, %29,1 inin ruhen gayri tabii ve muvazenesiz, %94,8 inin suçlu ebeveynlerden tevellüt eylemiş bulduklarını; nihayet en yeni olarak, Dr. Heuyer, 1942 de «Çocuk Suçluluğuna Müteallik Anket» adı altında neşrettiği eserinde 400 suçlu çocuk üzerinde yaptığı araştırmalar sonunda, bunlardan 149,2 sinin alkolik, %15,46 sının müteverrim, %19,6 sının frengili veya şüpheli irsiyet, %46,8 inin karakter ve muvazenesi bozuk; %35 inin lâahlâki, %9,3 ünün suçlu ana babadan doğmuş olduklarını tesbit ettiklerini beyan ediyorlar⁶⁴.

2. — İrsiyete atfolunması muktezi ehemmiyet:

43. — Verdiğimiz misaller ve zikredeğeldiğimiz rakam ve nisbetlere bağlanıldığı takdirde, suç işlemek mevzuunda, hususiyle çocuk suçluluğunda veraset unsuruna çok ehemmiyetli bir hisse ayırmak iktiza eder. Fakat acaba suç işlemek mevzuunda veraset unsuruna bu kadar geniş bir saha ayırmak zaruri midir? Suçlu çocuk ana babasında ve ceddinde mevcut bir illetin varisi bulunmak hasebiyle ve bu verasetin kurbanı olarak mı suç işlemektedir?

Hiç bir alâkası olmadığı halde pek çok kere konjenital vasıfların irsi vasıflarla karıştırılmış olması, suç işlemek mevzuunda veraset unsuruna atfolunan ehemmiyetin sahasını hayli genişletmiş bulunmaktadır; binaenaleyh verasetin suçluluk üzerindeki tesirini tetkike matuf nazari veya istatistikî malûmat muvacehesinde pek çok itiyatlı olmak lâ-

64) Françoise Liévois, s.g.e., sf. 1 ve müt.

zım gelir. Muhakkak olan şudur ki irsiyete müteallik ilmi ve fenni tetkikler doğacak bir çocuğun karakterlerinin «heyeti umumiyesini» önceden bilmeyi sağlayamamaktadır; Mendel kanunlarından sonradır ki böyle bir çocuğun şu veya bu illet veya noksanla malûl bulunacağını, mesele, ana ve babanın sar'ali olması halinde doğacak çocuğun da sar'ali olacağını, bunun gibi ana baba veya büyük babalarda mevcut karakter ve seciye bozukluklarının, alkolizmin dimağı melekelerde husule getirdiği irade zaafı ve gevşekliğinin, bunların nesillerinde tezahür etmekte olduğunu fennen tecviz mümkün olabilmıştır⁶⁵. İmdi, böyle olunca, muhtelif irsi ârıza ve bozukluklarla mücehhez çocukların mevcudiyetini kabul etmek lâzım gelir; yine kabul etmek lâzım gelir ki, bu tip çocuklar, irsi ârıza ve illetlerin tesirlerinden âzâde kalmış çocuklara nisbetle, mücerret kendilerinde mevcut karakter, irade zaafı, ruhî muvazenesizliğin neticesi suç işlemeğe daha müsait bir durumda bulunabilirler; ancak, irsi ârıza ve illetler suç islemenin yegâne sebep ve âmili olarak kabul edilemez ve hele, suçlu bir ana babadan doğmuş veya ceddinde suç işlemiş kimseler bulunan bir çocuğun mutlaka suç işleyeceği tecviz olunamaz⁶⁶. Bir mütehassis hekime göre «hastalıkla tevarüs edilen hastalığın kendisi ögeil, istidadıdır. Bir zencinin çocuklarına tevarüs ettirdiği şey siyah rengi değil, güneş ziyası muvacehesinde fazla miktarda siyah renk maddesini teşkil edebilmek kabiliyetidir... İrsi bir hastalığın bir fertte kendisini göstermesi için, ferdin o hastalık nüvesini hâmil bulunması, bu nüvenin hastalık şeklinde tezahürüne imkân verecek haricî şerait⁶⁷» in mevcut olması lâzımdır. Buradaki «haricî şerait» ten maksut olan, başta muhit, içtimaî ve ailevî terbiye olmak üzere, çocukları suç işlemeğe sev-

65) Jules Carles, s.g.e.; sf. 209.

66) Fransız ıslahhanelerinden birinin başında bulunması dolayısıyla çocukların terbiye ve ıslahı ile yakından mesgul, tecrübeli ve değerli bir tatbikatçı olan Dr. Mangnan'ın, 1889 Paris Cinal Antropoloji Kongresinde, «Genç mahkûmların müdürü sıfatıyla suçlu doğmuş çocukların mevcudiyetine inanmadığım gibi, bir antropolojist olarak da buna inanmıyorum» veciz cümlesinde ifade ve hülâsasını bulan fikirleri Kongre azâlarından hiç birinin muhalefetine uğramamıştır. Vidal et Magnol, s.g.e., sf. 118, not 4. Daha sonra 1904 te Jules Jolly'nin, Société Générale Des Prisons da çocuk suçluluğunun sebep ve âmillerine müteallik olmak üzere teğrih ettiği fikirleri münakaşa edilirken, cemiyet âzaları, Lombroso'nun çocuğun, fou-moral ve doğuştan suçlunun bütün karakterlerini arz etmekte olduğuna mütedair fikirlerinin kabul edilemeyeceği hususunu belirttikleri gibi, ana babası veya ceddî suç işlemiş çocukların mutlaka suç işleyeceklerinin tecviz olunamayacağı keyfiyetini de tebarüz ettirmişlerdir. Revue Pénit., 1904, sf. 738 ve müt.

67) Faruk Erem, s.g.e., sf. 7 den naklen.

keden ve dıştan gelen mütenevvi sebep ve şartlardır. Demek oluyor ki sosyal ve ailevi terbiye ile, çocukları suç işlemeğe sevkeden diğer sebep ve âmilleri önleyici çareler, veraset unsuru üzerinde rol oynayabilecek kuvvet ve kudretini muhafaza etmektedir.

40. — Bu izahlarımızdan bir netice çıkarmak lâzım gelirse, denebilir ki, gerek büyük suçluluğu, gerekse küçük suçluluğu bakımından suç sebep ve âmilleri meyanında verasetin hissesini tesbit ederken çok müteyakkız olmak ve irsiyetin rolünü tahdit etmek lâzım gelir. Anlaşılacağı veçhile bu ifademiz, aynı zamanda, irsiyetin çocuk suçluluğu üzerinde bir tesir icra edebileceğini de tazammun eder. Biraz önce de tebarüz ettirmeğe çalıştığımız gibi, bazı irsi vasıf ve ârızaların mevcudiyeti dolayısıyla suç işlemeğe daha müsait bir zeminde bulunan çocukları vaktinde ve yaşları fazla ilerlemeden, müdahale ederek ana ve babalarından veya içinde buldukları muhitten ayırarak hayırkâr ve temiz bir aile muhitine veya müesseselere tevdi etmek, velhasıl haklarında sosyal ve ailevi terbiye bakımından lüzumlu tedbirleri almak suretiyle kurtarmak mümkündür.

Şüphesiz, çeşitli şekilleri içinde sar'a veya delilik gibi bir takım irsi bozukluklarla malûl ve, bütün tıbbî tedavi tedbirlerine ve terbiyevî ihtimama rağmen ıslahı gayri mümkün çocuklar da olabilir; esasen Ceza Kanununa tâbi olmıyan ve çocuklar içinde küçük bir kontenjan arzeliyen bu gibileri —vilâdi olarak aklen ve ruhen anormal ve hiç bir rejimin ıslah edemeyeceği çocuklara müşabih bir surette— tesbit ve mahsus müesseselere koymak suretiyle tecrit etmek icabeder.

3. — İrsiyetle mücadele bakımından düşünülen tedbirler:

41. — Arzettiği güçlülere rağmen, irsiyet unsuru ile mücadele ve kötü neticelerini bertaraf zımında bazı tedbirler düşünülmüştür. Bu tedbirleri iki esasa irca suretiyle mütalâa etmek muvafık olur.

A — Kısırlaştırma:

42. — Verasetin tesirlerini azaltmak suretiyle, müstakbele muzaf olarak, ırkı ıslah ve gelecek nesilleri vikayeye matuf tedbirlerin başında kısırlaştırma gelir.

Kısırlaştırma, bir kimsenin züriyetsiz kılınmasını istihdaf eden bir amelîyedir. Bu gayeye gerek «Castration» veya «Emasulation» gerek «Vasectomie» gerekse «Salpingectomy» ile varılmaktadır⁶⁸⁾.

68) «Castration» veya «Emasulation» hadım etmeyi, yani husyelerin çıkarılmasını «Vasectomie», meniylî nakleden kanalların, «Salpingectomy» de rahim tüple-

Kanunlarında yer vermek suretiyle, bazı Devletler bu tedbirlerin tatbikatına dahi geçmiş bulunmaktadırlar. Önce 9 Mart 1887 tarihli bir kanunla Amerika Birleşik Devletlerinden Indiana kısırlaştırmanın kimlere ve hangi şartlar dahilinde tatbik olunabileceğini tesbit etmiş, daha sonra, bu mevzuda, yine Birleşik Amerika Devletlerinden bir çokları, Indiana'yı takip ettikleri gibi⁶⁹, Columbia, Meksikanın Vera Cruz Devleti, 1929 tarihli kanunu ile Danimarka, 1928 tarihli bir kanunla İsviçrenin Vaud kantonu, 1933 tarihli kanunu ile de Almanya aynı yola girmişlerdir; ancak bu memleketlerin kanunlarının tatbik suretlerinde hayli tennevü ve değişiklikler vardır⁷⁰; meselâ Danimarka kanunu kısırlaştırma-

rinin kesilmesine matuf ameliyelerdir. Mevzuun kadın veya erkek oluşuna nazaran «Vasectomie» veya «Salpingectomie» suretiyle yapılan kısırlaştırma usulünde, ameliyeye maruz bulundurulan şahsın tenasül hücrelerinin partöner hücrelerle münasebette bulunması imkânının ortadan kaldırılmasıyla iktifa olunmaktadır.

Tenasül guddelerine dokunulmaksızın yapılan kısırlaştırma ameliyesinin, insanın maddi ve ruhi bakımından, sıbhatine hiç bir gûna hanel vermemesine mukabil, «Castration» veya «Emasculation» suretiyle yapılan kısırlaştırma ameliyesi, yalnız çocuk yapma kabiliyetini kaldırmakla kalmıyarak, buna maruz bulundurulan şahsın maddi ve ruhi ahvalini de tamamıyla değiştirmektedir. Diğer taraftan, tenasül guddelerine dokunulmaksızın yapılan kısırlaştırma ameliyesinin, cinsî münasebette bulunmağa hiç bir hanel iras etmemesine mukabil, «Castration» veya «Emasculation» suretiyle yapılan kısırlaştırma, cinsî münasebette bulunabilme imkânını bütünü ortadan kaldırmaktadır; bu itibarıdır ki birinci ameliye daha ziyade müstakbel nesli irsi hastalıklardan korumağa matuf «Eugénique» bir tedbir olarak mülahaza edilmekte, ikinci ameliyenin ise irza tecavüz gibi cinsî suçları itiyat haline getirmiş kimselere hem bir ceza, bazan da bir emniyet tedbiri olarak tatbiki tavsiye olunmaktadır. Rifat Taskın, Kısırlaştırma, Adalet Dergisi 1937; sayı 8, Jules Carles, s.g.e.; sf. 215.

69) Indiangdan başka, Amerika Birleşik Devletlerinden Connecticut, California, Washington; 1911 de New-York, Iowa, Nevada; 1913 te Kansas, Michigan, Dakota, Wisconsin; 1917 de Nebraska, New Hamphir, Oregon; Dakota, 1919 da Alabama, Carolin; 1923 te Delaware, Montana; 1924 te Virginia; 1925 te Idaho, Mine, Minnesota; Utah; 1928 de Missisipi; 1929 da Arizona; 1931 de Oklahoma; Vermont Devletleri, kısırlaştırmayı kabul etmişlerdir. Bu 27 Devletten New-York, Nevada gibi bazıları, bilâhare kısırlaştırmağa müteallik kanunları ilga eylemişlerdir.

70) Mukaşeseli hukukta kısırlaştırmağa müteallik kanunlar hakkında etraflı malûmat için Verweack, Les lois de stérilisation eugénique, Revue de Droit Pénal et de Criminologie 1935; sf. 761 ve müt.

yı ihtiyarî olarak kabul etmiş bulunmaktadır⁷¹; buna mukabil, irsen malûl nesillerin türemesini men hakkındaki 1933 tarihli Alman kanunu birinci maddesinde «İrsî hastalıklardan birisiyle malûl olan bir kimsenin, fûruuna da irsî zararlar verecek cismanî veya mânevî ağır ıstıraplar çektireceği tababet ilminin tecrübeleriyle kat'î surette sabit bulunursa, cerrahî bir müdahale ile» bu kimsenin zürriyetsiz kılınacağını emretmek suretiyle kısırlaştırmayı mecburî kılmıştır⁷².

43. — Arzettekte olduğu ehemmiyet dolayısıyla kısırlaştırma Beynelmîl Kongrelere de aksetmiştir; bu cümleden olmak üzere, mesele 1935 Berlin Ceza Kongresinde çok hararetli münakaşalara mevzu teşkil eylemiş ve bazı kayıtlar altında olmak şartıyla bu ameliyenin tatbiki tavsiye olunabileceği ekseriyetle kabul edilmiştir⁷³.

71) Danimarka kanununa göre kısırlaştırma ameliyesinin tatbiki için 21 yaşın ikmal edilmiş olması, ayrıca alâkalı şahsın talebi iktiza eder.

72) Alman kanunu irsen intikal eden hastalıkları birer birer saymak suretiyle tesbit de etmiştir: Fitri belâhât, şizofreni (atehi muacceli), zirkülarem (cinneti manyayı inhitati), irsî sar'a, irsî raks illeti; irsî körlük, irsî sağırlık, vahim ve irsî bedeni ârizalar; itiyadı vahim alkolizm; irsen intikal eden hastalıklardır.

Kısırlaştırma ameliyesinin icrası için daha önce tıbbî bir tetkik yapılmasını âmir bulunan Alman kanununun metinde sözü geçen maddesi, 4 Şubat 1936 da tâdil edilerek tıbbî tetkikteki mecburiyet ortadan kaldırılmış ve bu hususta karar alma keyfiyeti idari mercilerin takdirine bırakılmıştır. Buna mukabil, İsviçrenin Vaud kantonu tarafından kabul edilmiş olan 1928 tarihli kanun, suiistimalleri bertaraf zımında çok daha teminatlı ve ihtiyatkâr esaslar vazetmiştir; sözü geçen kanuna göre bir kimseye kısırlaştırma ameliyesinin tatbik edilebilmesi için, bu kimsenin bütün tıbbî ihtimam ve tedbirlere rağmen gayrı kabili sifa bir akıl hastalığına veya akli zaafa müptelâ olması, bu hastalığın irsen intikal edebilecek hastalıklardan bulunması, ameliyeye, tayin edeceği iki hekimin tetkik ve mütalâası üzerine Sıhhat Sûrasınca müsaade olunması iktiza eder. Jules Carles, s.g.e., sf. 216.

73) Tahir Taner, Ceza Hukûku ve Türk Ceza Kanunu serhi, İstanbul 1937, sf. 64 altındaki 2 numaralı not.

Kısırlaştırma ve onun mütenevvi şekilleriyle, bu şekillerden biri olan hadım etme mevzuunda, Alman delegesi Artuhr Gütt, İtalyan delegesi Silvio Konghi, İngiliz delegesi Norwood, Fransız delegesi Georges Paul - Boncour tarafından 1935 Berlin Beynelmîl Ceza Kongresine verilen raporlar, üzerinde münakaşa yapılan noktalarla, Kongrenin almış olduğu kararlar hakkında mufassal malûmat için bu kongrede bulunmuş olan General Rifat Taskın'ın Adalet Dergisindeki sözü geçen çok dikkate değer makalesine ve Kongre zabıtlarına bakınız; Actes du Congrès, 1936 cilt 1a, sf. 328 ve müt.

B — Evlenme memnuiyeti:

44. — Kısırlaştırma ve hadım etme gibi tedbirleri kabul etmemiş olan memleketlerden pek çokları da, irsi illetlerin sirayetine engel olmak ve müstakbel nesli korumak mevzuunda, bazı hastalıkların mevcudiyeti halinde, sadece evlenme memnuiyeti vazetmekle iktifa eylemişlerdir⁷⁴. Gerçekten bu memleketlerde, evlenecek kimseler —her memleket kanunlarında tayin olunmuş— hastalıklardan birine musap olmadıklarını mübeyyin bir tabip raporu ita etmedikçe, salâhiyettar memur akdi icra etmez; Amerika Birleşik Devletlerinin pek çokları, İsveç, Norveç, Çekoslovakya... gibi Devletler bu yolda yürümektedir⁷⁵.

45. — Türkiye de, ailenin sıhhatini temin ve malûl nesillerin üremesini önlemek sadedinde sadece evlenme memnuiyeti vazetmekle iktifa etmiş Devletler meyanında yer alır; bu mevzuda kısırlaştırmayı kabul etmemiş olan memleketimizde, sözü geçen fiilin icrasının tecrim dahi edilmiş olduğunu beyan edelim; gerçekten Türk Ceza Kanununun muaddel 471 inci maddesine göre, «rıza ve muvafakatiyle bir erkek veya kadın üzerinde bazı fiiller yaparak onların çocuk yapmak kabiliyetini yok eden ve bu suretle rıza göstererek kendi üzerinde böyle bir fiil ve hareketi yaptıran kimse» cezalandırıldığı gibi, «çocuk yapmağa mani fiil ve hareketlerin işlenmesini teşvik eden veya bu fiil ve hareketlerin işlenmesi

74) İşaret edelim ki kısırlaştırma ve hadım etme tedbirlerini kabul etmiş olan memleketler mevzuatında, bu tedbirlerle müterafik olarak veya daha önce, evlenme memnuiyetine de yer verilmiştir; meselâ Almanyada, metinde sözü geçen 1933 tarihli irsen malûl nesillerin türemesini men hakkındaki kanundan iki sene sonra, 1935 te, «evlilikte sağlık kanunu» isdar olunarak, nisanlılardan birinin, diğerinin, veya fûruğunun sıhhatini ehemmiyetli surette haleldar edebilecek ve sirayet tehlikesi mevcut bir hastalığa müptelâ olması veyahut da irsen malûl nesillerin türemesini men hakkındaki kanun dairesinde nisanlılardan birinde irsi bir maraz bulunması halinde, evlenmek men edilmiştir; 1938 de nesredilmiş olan yeni evlilik kanunu bu memnuiyeti teyit eylemiştir. Andreas B. Schwartz, Aile Hukuku I, Türkçeye çeviren Bülent Davran, İkinci tabii, İstanbul 1946, sf. 89.

75) İrsi illetlerin sirayetine mani olmak ve gelecek nesli korumak mevzuunda bu yolda yürümekte olan memleketlerde, haklarında evlenme memnuiyeti vazolunan kimselerin, evlenme harici cinsi mukarenette bulunmalarına mani olunamıyacağı mahzuru hatıra gelebilirse de, aynı mahzur, kısırlaştırma tedbirlerini kabul etmiş olan memleketler bakımından da varittir; çünkü irsi hastalıklarla malûl kimselerin —kendileri tesbit ve haklarında amelîye icra olununcaya kadar— cinsi mukarenette bulunabilmelerine mâni olmak imkânsız denecek derecede güçtür.

için propaganda yapan kimse» de tecziye olunmuştur. Irkın tümlüğü ve sağlığı bakımından vazedilmiş olmakla beraber, bizde, bu hüküm muvacehesinde, irsi bir hastalığa müptelâ olan kimse, bunu çocuklarına sirayet ettirmeme mevzuunda, zürriyetsiz kılınmağa rıza gösterip kısırlaştırmanın türlü şekillerinden biriyle çocuk yapmak kabiliyetini yok ettirirse, hem kendisi, hem de fiili icra eden cezalandırılacaktır.

Ailenin sıhhatini korumak ve malûl nesillerin üremesine mani olmak için evlenme memnuiyeti koyan memleketimiz mevzuatına gelince: Medenî Kanununun 89 uncu maddesinin 2 nci bendine göre «akıl hastalıklarından birine müptelâ olan kimse asla evlenemez»; 24/IV/1930 tarih ve 1593 sayılı Umumî Hıfzıssıhha Kanunu ve 21/IX/1931 tarihli evlenmeden evvel yapılacak tabip muayenesi hakkındaki nizamname, Medenî Kanunu, bu mevzuda, itmam etmektedir. Sözü geçen Umumî Hıfzıssıhha Kanununun 122 nci maddesine göre evlenecek olan kimseler, önce kendilerini resmî bir tabibe muayene ettirmek mecburiyetindedirler; aynı kanunun 123 üncü maddesine göre, akli hastalıklara, frengi, belsoğukluğu gibi zührevî hastalıklara ve yumuşak şankr ve cüzzama müptelâ olanlar sirayet tehlikesinin kalmadığı hakkında tabip raporu ibraz etmedikçe evlenemezler; sarî vefeme müptelâ olanların evlenmesi 6 ay müddetle tehir edilir ve şayet bu müddet içinde tedavi edilemezlerse evlenme bir 6 ay için daha geri bırakılır; bu müddetin hitamında alâkadarlara hastalığın arzettiği tehlike ve evlenmeden hasıl olabilecek vahşim neticeler de, ayrıca hatırlatılacaktır. Demek oluyor ki, bu halde «evlenme akdinin icrası hastalık sebebiyle ancak tehir ediliyor, fakat buna kat'i olarak mani olunmuyor».

Ehemmiyetle kaydedelim ki, evlenecek kimselerin resmî bir tabibe muayenesi mecburiyetini vazedен hükümler, bizde, tatbikatta işin ciddiyetiyle kabili telif olamayacak şekil ve surette kanunî bir formalitenin icrasından sayılmakta, hükûmet tabiplerine havale edilmiş olan bu keyfiyet çok kere, evlenecek olanların sözü geçen tabipler huzurunda, mücerret isbatı vücut etmelerinden ibaret addolunmaktadır.

46. — İrsiyet unsuru ile mücadele mevzuunda başkaca tedbirler düşünmüş Devletler de vardır; bu meyanda Sovyet Rusya, verasetin tesirlerini azaltmak için, irsi bir hastalığın mevcudiyeti halinde, çocuk düşürme fiilini bir suç değil, sosyal bir vazifenin icaplarından addetmiştir⁷⁶.

76) Andreas B. Schwartz, s.g.e., sf. 90.

79) Faruk Erem, s.g.e.; sf. 7; önceleri komünizm prensiplerine sıkı sıkıya sarıldığı zamanlarda Rusyada çocuk düşürme suç teşkil etmemekteydi; bilâhare 1936

47. — Gelecek nesli korumak ve, dolayısıyla çocuk suçluluğunu önlemek için irsiyetle mücadele bakımından muhtelif memleketlerde alınmış olan ve izah edegeldiğimiz tedbirler, faydalı ise de, sözü geçen suçluluğu önleme bakımından kat'i bir netice istihsalini teminde kasırdır; esas mücadele, çocuk suçluluğunda çok daha fazla müessir olan sosyal âmillere tevcih edilmek lâzım gelir.

§ 2. — *Sosyal âmiller:*

48. — Çocukları suç işlemeğe sevkeden sosyal âmiller muhit ve terbiye olmak üzere iki büyük kısımda tetkik ve mütalâa edilmek iktiza eyler.

I — Muhit:

49. — Çocuk doğduğu andan itibaren, bir çok fizik ve mânevî benzeyişlerle karşılaşmak suretiyle, mensup olduğu ailenin dar kadrosu içinde inkişaf ve kendisinde ilk itiyatlar tebellür ve teşekkül eder. Bu ilk itiyatlar, muayyen bir çağdan sonra dış muhitte vaki temas neticesinde, başka itiyatların iktisabını teshile medar olur. Demek oluyor ki çocuk doğduğu andan başlayan ve yaşının ilerlemesi nisbetinde artan önce aile içi, sonraları aile dışı muhitin sayısız tesirlerine maruz bulunmakta olup, bu tesirler müsbet veya menfi, iyi veya kötü itiyatların teessüsünü, veya mevcut itiyatların —yine müsbet veya menfi mânada olmak üzere— çoğalmasını intaç eder; faraza teşkilâtı bozuk, iktisadî durumu kötü... bir aileye mensup, başı boş ve her türlü mürakabeden uzak... ve şehir hayatının ifsat edici vasıtalarına maruz, bunun gibi, fikrî, mânevî, meslekî terbiyeden mahrum bir çocuğun suç işleme sahasına pek çabuk girebilmesi ne kadar mümkün ise, temiz bir aile muhitinde yetişmiş, iyi bir tahsil yapmış, kuvvetli bir ahlâkî terbiye almış... bir küçüğün suç işlemek gibi kötü bir fiil ve harekette bulunması ihtimali de o nisbette azdır. Demek oluyor ki çocukların suçlu olmalarının veya olmamalarının derin ve esaslî âmillerini içinde buldukları iç muhit (aile) ve dış muhit şartlarında aramak iktiza eder.

1) İç muhit veya aile:

50. — Çocukları suç işlemeğe sevkeden sosyal sebepler araştırılırken, suçun doğrudan doğruya sebebinin aile olduğu söylenmekte ve suçlu çocuk mevzuunda akla gelen ilk düşünce ifadesini aileyi ithamda bul-

da nesrolunan bir kanunla hemen bütün memleketlerde ve memleketimizde olduğu gibi, Rusyada da çocuk düşürme fiiline suç vasfı izafe olunmuştur.

maktadır. Nivelles çocuk mahkemesi hâkimi Vander Rydt'a göre çocuğu suç işlemeğe sadece aile muhiti sevkeylemektedir".

Aileyi, suçun doğrudan doğruya ve yegâne sebebi olarak kabul etmek hatalı telâkki edilebilirse de, bu müessesenin, suçun, ekser ahvalde, dolayısıyla âmili olduğunu söylemek yanlış sayılmaz. Çocuk doğduğu andan itibaren ve muayyen bir çağa gelinceye kadar, ebeveyninin tesirlerine maruz olup, ilk terbiyeyi, iyi veya kötü itiyatları onlardan alır; istenilen kalıba sokulabilecek durumda olması neticesi, içinde bulunduğu aile muhitinin arzettiği evsafı, çocuğun iyi veya kötü şekilde hareketi arasında sıkı bir rabitanın mevcudiyetini kabul etmek lâzım gelir. İmdi, çocuk suçluluğunda irca ettiği ehemmiyeti anlamak için, muttasıf olduğu çeşitli bozukluklar bakımından aileyi tetkik etmek iktiza eyler.

A — Arzettiği çeşitli bozukluklar bakımından aile:

51. — Umumî olarak, çocuğun kötü bir ahlâkî terbiye ve kötü itiyatlar edinmesini hazırlıyan şartlar, büyük bir kısmı itibariyle, ifadesini teşkilâtı bozuk veya büsbütün dağılmış, hattı hareketi ve iktisadî düzeni kötü ailelerde bulur.

Ailenin arzettiği çeşitli bozukluklarla, çocuk suçluluğu arasında yakın bir münasebetin mevcudiyeti mevzuunda, muhtelif memleketlerde yapılmış olan istatistikler dikkate şayan neticeler vermiş bulunuyor; önce, bu adedi bilgilere dayanarak, ailenin çeşitli bakımlardan bozukluklarını mütalâa etmek, bilâhare, sözü geçen bozuklukların tevliit edebileceği neticeler üzerinde durmak muvafık olur.

a) Teşkilâtındaki bozukluk bakımından:

52. — Amerikalı kadın hukukçularından Chloe Owinge'nin 1921 de, Fransada suçlu çocuklar üzerinde yaptığı tetkiklere göre, Seine mahkemesinde mahkûm edilmiş çocuklardan sadece %38 i teşkilâtı muntazam ailelere mensuptur". Heuyer'in 1942 de neşretmiş olduğu çocuk suçluluğuna müteallik ankete göre ise, 400 çocuktan sadece %12 sinin ailesi normal, %88 inin mensup olduğu aile, ana babanın boşanmış olması, ayrı yaşamakta bulunması, ebeveyninden birinin veya her ikisinin ölümü, ana babadan birinin veya her ikisinin yeniden evlemesi, ebeveyninden biri veya diğeri veya her ikisinin gayri meşru surette bir kadın veya erkekle yaşaması gibi sebeplerle dağılmış veya düzeni bozuktur; bunun gibi Me-

78) Faruk Erem, s.g.e., sf. 8.

79) Faruk Erem, s.g.e., sf. 8.

nut tarafından dosyaları tetkik edilen 551 suçlu çocuktan %65,6 sının da teşkilâtı bozuk ailelere mensup olduğu tesbit edilmiştir⁸⁰.

Belçikadaki tetkikler de, bu mevzuda, dikkate şayan nisbetler arzına salih bulunuyor: St. Servais ve Molle müesseselerinde yapılmış olan istatistik çalışmalarına göre normal şartlar altında yaşayan ailelere mensup küçüklerin nisbeti, sözü geçen müesseselerdeki bütün çocukların adedine nazaran, erkekler için %64,4, kız çocukları için %70 dir⁸¹. Petit'in, 1936 da, 157 kız ve 261 suçlu erkek çocuk üzerinde yaptığı tetkikler, erkeklerden %68, kızlardan %70 inin teşkilâtı bozulmuş aile muhitlerine mensubiyetlerini gösterdiği gibi, daha önce, 1929 da, Bayan Racine'nin Brüksel çocuk mahkemesinin 300 çocuk dosyası üzerindeki araştırmaları da, bunlardan %59 unun ana ve babalarının beraber yaşadıklarını tesbite medar olmuştur⁸².

İngilterede Cyril Brut'un yaptığı tetkiklerde, suçlu çocukların %57,9 unun, henüz suç işlememiş olanların %25,7 sinin mensup olduğu ailelerde rabita gevşekliğinin mevcut olduğu, ana ve babadan birinin ölmüş, evi terketmiş veya boşanmış bulunduğunu tesbite imkân vermiştir⁸³.

Ailedeki teşkilâtsizlik veyahut aile ocağının dağılmasının çocuk suçluluğunun mühim sosyal faktörlerinden biri olması keyfiyetini, Amerika'da yapılan çalışmalar da teyit etmektedir: Healy ve Bronner'in, 2000 i 1909—1915 e kadar Şikago, diğer 2000 i 1917—1923 e kadar Boston'da bulunan 4000 mükerrir suçlu çocuk üzerinde yaptıkları tetkikler, bunlardan yarısını muntazam bir aileye mensup olmadığını, yani ana ve babalarının boşanmış veya ayrı çatı altında yaşadıklarını veya ebeveynin hiç mevcut bulunmadığını göstermiştir⁸⁴.

53. — Ailedeki düzensizliğin çocuk suçluluğunu sosyal faktörlerinden biri olması keyfiyetini, memleketimizde yapılmış olan hususî anket çalışmaları da meydana koymuş bulunmaktadır.

Gerçekten Hilmi A. Malik'in tetkiklerinden, 732 suçlu çocuğun yarısından fazlasının teşkilâtı gayri muntazam bir aileye mensup olduğu anlaşıldığı gibi⁸⁵, Ankara Çocuk İslahevinde yapılan incelemeler de, bura-

80) Françoise Liévois, s.g.e., sf. 4 ve müt.

81) Faruk Erem, s.g.e., sf. 8.

82) Françoise Liévois, s.g.e., sf. 1, ve müt.; Sulhi Dönmezer, s.g. makale sf. 120; Faruk Erem, s.g.e., sf. 8.

83) Tezer Taşkıran — Samet Ağaoglu, s.g.e., sf. 35.

84) Jean Frete, s.g.e.; sf. 30; Sulhi Dönmezer, s.g. makale, sf. 120; Tezer Taşkıran — Samet Ağaoglu, s.g.e., sf. 35 ve müt.

85) Hilmi A. Malik, s.g.e., cetvel B.

da bulunan çocukların hemen yarısının bozuk düzenli ailelerden bulunduğunu göstermektedir⁸⁶.

Bu mevzuda, İstanbul ve Üsküdar Cezaevlerinde yapılan incelemeler de arzedegeldiğimiz neticeleri teyit etmekte, 124 küçük suçludan 22 sinin ana ve babalarının 16 sinin yalnız anasının, 32 sinin de yalnız babasının olmadığını göstermektedir. Şu vaziyete göre, suçlu çocuklardan %57 sinin, yani yarısından fazlasının ana ve babası, yahut yalnız ana veya babası mevcut bulunmakta, mütebaki %43 ünün ise bulunmamaktadır: bu %43 ün de 5 inin ana ve babası boşanmış, 1 i boşanmamış olmakla beraber, ayrı yaşamaktadır. Şu duruma nazaran suçlu çocuklardan %17 si bir aile mefhumu bile tanımamakta, %40 ı ise, yarım diyebileceğimiz ailelere mensup bulunmaktadır⁸⁷.

b) Hattı hareketinin kötülüğü bakımından:

54. — Teşkilâtı muntazam olsa bile, çocuğun kötü bir terbiye ve kötü itiyatlar edinmesini hazırlayan şartlar arasında ailenin hattı hareketinin kötülük ve bozukluğuna da yer vermek lâzım gelir. Ana babanın kumarbaz, küfürbaz, alkolik, bizzat suç işlemek, hattâ bazan çocuğu suç işlemeğe sevk etmek suretiyle kötü bir nümune olması, çocuğu kontrolde ihmal, lâkaydi göstermesi, evde mütemadî bir geçimsizlik ve kavga hayatı sürmeleri, çocuk suçluluğunun önemli sosyal faktörlerinden madduttur.

Petit'in 1936 da, Belçika Müşahede ve Himaye Müesseselerinde yaptığı tetkikler, 261 erkek çocuktan %26,8 inin ana babası alkolik, %34,8 inin ana babası suç işlemiş ve hattı hareketi kötü; 157 kız çocuktan da %33 ünün ana babası alkolik, %60 ının ana babası suç işlemiş ve hattı hareketi bozuk bulunduğunu teşbite medar olduğu gibi, Heuyer'in 400 çocuk üzerinde yaptığı ve 1942 de neticelerini neşrettiği anket de, suçlu çocuklardan %49,2 sinin ana babasının alkolik olduğunu göstermekte bulunmuştur⁸⁸.

1938 Roma Beynelmîlel Krininoloji Kongresine verdiği raporda Többen de, 565 çocuk üzerinde yaptığı tetkiklere dayanarak, ana babanın çocukları ile alâkadar olmamalarını, lâkaydilerini ve onları kendi hallerine bırakmalarının suç işlemeleri üzerinde %73,5 nisbetinde müessir bulunduğunu beyan etmiştir⁸⁹.

86) Tezer Taskiran — Samet Ağaoğlu, s.g.e., sf. 35.

87) Sulhi Dönmez, s.g. makale, sf. 121.

88) Françoise Liévois, s.g.e., sf. 2.

89) Hadî Tan, s.g. makale, sf. 426; çok mütenevvî ve birbirleriyle tedahül ve

Healy ve Bronner'in Şikago ve Boston'da 4000 suçlu çocuk üzerinde yaptıkları çalışmalara göre de, bunlardan %62 sinin ana babasında çocuğu kontrol noksanlığı, onu ihmal ve çocuğa karşı lâkaydinin mevcudiyeti tesbit olunduğu gibi, %21 inin ana babası alkolik, cinsî ahlâksızlıkla meluf, suç işlemiş; nihayet %12 sinin ana babası da geçimsiz ve evde kavga halindedir⁹⁰.

Ailenin hattı hareketinin kötülüğü ve bozukluğu mevzuunda İstanbul ve Üsküdar Cezaevlerinde yapılan incelemeler de dikkate şayan neticeler vermiş bulunmaktadır; bu araştırmalar bir taraftan 124 çocuktan 26 sinin ana ve babasının içkiye müptelâ olduğunu, 2 sinin esrarkeş ve her türlü fenalığı yaptığını, diğer taraftan, bu çocukların %90 inin ebeveyninin çocuğun kusurlarını küfür ve dayakla karşıladığını, 7 sinin bizzat ana baba tarafından evden kovulduğunu, 18 inin ana babasının tamamıyla lâkaydisini, 17 sinin ana babasının da çocuğa en büyük huşunetle muamele eylediklerini göstermiştir⁹¹.

c) İktisadî düzenindeki kötülük bakımından:

55. — Bazı müellifler ailenin iktisadî durumunun bozukluğu keyfiyetinin çocuk suçluluğu üzerindeki tesir derecesini küçümsemekte ve iktisadî mahrumiyetin asgari bir hadde rol oynadığını beyan etmekte iseler de⁹² muhtelif memleketlerde çocuk suçluluğunun kriminolojik hususiyetleri bakımından yapılan anketler, suçlu çocukların kötü ve bozuk iktisadî şartlar içinde yaşayan ailelere mensup oldukları ve bu itibarla ailenin iktisadî durumundaki bozukluk ve kötülüğün çocuk suçluluğu üzerinde müessir bulunduğu hususunda dikkate şayan neticeler vermektedir:

Healy ve Bronner'in 4000 suçlu çocuk üzerinde yaptıkları tetkikler bunların %20 sinin iktisadî düzeni bozuk ailelerden olduklarını göstermektedir; Burt'ün İngilteredeki araştırmaları ise, suçlu çocukların %52,8 inin kötü iktisadî şartlar içinde yaşayan ailelere mensup olduklarını

müstereken tesir icra eyliyen sebep ve âmillerin mütekabül tesirleri altında işlenmekte olmasına göre, çocuk suçluluğunda şu sebep bu nisbette, bir başkası şu ölçüde âmildir denemez ve bu itibarla Többen'in verdiği %73,5 nisbete bağlanmak hatalı neticelere götürebilirse de sözü geçen nisbet suçlu çocukların ana ve babaları tarafından ne derecelerde ihmal edildiklerini ve çocuklarına karşı lâkaydilerini göstermesi bakımından dikkate şayandır.

90) Tezer Taşkiran — Samet Ağaoğlu, s.g.e., sf. 36.

91) Sulhi Dönmezer, s.g. makale, sf. 121—122.

92) Sulhi Dönmezer, s.g. makale, sf. 122.

tesbite imkân verdiği gibi⁹³, işledikleri muhtelif suçlardan dolayı New-York Çocuk Mahkemesine sevk edilmiş 600 çocuk üzerinde yapılan tetkikler de bunlardan %64 ünün hiç bir geliri olmıyan ve âmme yardımına muhtaç ailelerden olduklarını, hemen hepsinin fakru zaruret içinde ve şehrin en pis ve fena mıntıklarında yaşamakta bulduklarını ve bu itibarla iktisadî bozukluk ve emniyetsizliğin çocuk suçluluğu üzerinde icra ettiği dikkate şayan tesiri tesbite medar olmuştur⁹⁴.

İstanbul ve Üsküdar Cezaevlerinde yapılan tetkiklere göre de, ana babası, yahut yalnız ana veya yalnız babası bulunan 102 küçük suçludan %50 sinin ailevi iktisadî durumları çok fenadır⁹⁵.

56. — Ailenin iktisadî durumunun kötü olmasının tabii sonuçlarından biri, modern sanayiın zaruretleri neticesinde ve hususiyle amele ve işçi ailelerinde, ana babanın hayatlarını kazanmak kaygı ve endişesi içinde, fabrikalara, atölyelere gitmek için, sabahın erken saatlerinde evi terk ederek çocuklarını kendi hallerine bırakmalarıdır; sözü geçen durumdaki bozukluk ve kötülüğün bir başka neticesi de, çocuğun ana babaya veya yakınlarına veya kendisini büyütenlere iktisaden yardım zaruretinde kalmak suretiyle çalışmak mecburiyetinde olması ve böylece vaktinden çok evvel, dış âlemin çeşitli cepheleriyle temasa gelmesidir.

Ana babanın veya küçüğü büyütenlerin, hemşire ve diğer kardeşlerin hep birlikte karmakarışık yatıp kalktıkları ve çok defa tek odadan ibaret gayri muntazam, havasız, pis, velhasıl bozuk mesken şartları da ailevi iktisadî durumun kötülüğünün diğer bir neticesidir.

B — Ailedeki çeşitli bozuklukların neticeleri:

57. — Buraya kadarki izahlarımızdan anlaşılacağı veçhile, ana babanın hiç olmaması veya mevcut olup da boşanmış veya ayrı yaşamakta bulunmaları, beraber yaşanan ahvalde ana baba arasında şiddetli geçimsizlik olması veyahut da ebeveynden birinin ölmesi neticesi evde üvey bir ana veya babanın mevcudiyeti; ana babanın içki iptilâsı, küfürbaz, kumarbaz olması, çocuk üzerinde göstermeleri lâzım gelen takayyüt ve ihtimamda ihmalleri, lâkaydileri, bazan onu suç işlemeğe teşvik eylemeleri, ebeveynin sefihi, tembel, serseri bulunması; bazan hayatlarını kazanmak endişesiyle fabrikalara, atölyelere gitmeleri, bazan ana babaya ve

93) Tezer Taşkıran — Samet Ağaoglu, s.g.e., sf. 35 ve müt.

94) Wise Poller, Amerikan Çocuk Mahkemeler, tercüme eden Enver Erbil, Adalet Dergisi 1946, sayı 5; sf. 446 ve müt.

95) Sulhi Dönmezer, s.g. makale, sf. 122.

yakınlarına veya kendisini büyütenlere iktisaden yardım zaruretinde kalmak suretiyle çocuğun çalışmak mecburiyetinde bulundurulması, nihayet mesken şartlarındaki bozukluk... umumiyetle suçlu çocukların mensup oldukları ailelerin arzettiği müşterek karakterlerdir.

Bu şekil ve vasıflar içinde ve çeşitli bakımlardan bozuk ailelerin, çocukları üzerinde terbiyevî vazifelerini ifa edebilmeleri ve bu mevzuda âmil olabilmeleri imkânları hemen hemen ortadan kalkmakta, ve çocuk ahlâkî bir terbiye alabilmekten mahrum bulunmaktadır.

Gerçekten ana baba arasındaki ailevî rabitaların gevşekliği, daimî ve şiddetli geçimsizlik, evde bir üvey ana veya babanın mevcudiyeti veya ana babanın hiç olmayışı, çocuğun muhtaç olduğu rahmü şefkati görememesi, ihmal edilmesini ve kendisine lâkayit davranılmasını; bazan maruz kaldığı haşin ve ağır muameleler, selâmeti sokakta aramasını intaç etmektedir.

Bu mevzuda ana babadan biri veya diğerinin veya her ikisinin başkalarıyla daimî veya muvakkat meşru olmıyan bağlar içinde ve bazan birlikte, bazan da birbirinden uzak yaşamaları; bunların küfürbaz, ayyaş, serseri, tembel, sefih olması, kendileri çalışmaksızın çocuğun sırtından geçinmek gayesiyle onu vasıta ittihaz etmesi, bazan da suç işlemeğe sevk etmesi daha calibi dikkattir; her türlü inanç, âkide ve prensip sahibi olmaktan mahrum bulunan bu nevi ailelerde, terbiye bakımından çocuklarına verebilecek müsbet ve faydalı bir esas aramak yanlış olur; bilâkis babanın otoritesinin, mesuliyet hissini, bunlarla birlikte, çocuğun mânevî menfaati ve şahsî liyakatiyle meşgul olma ve bununla alâka duyma hassalarının tamamıyla kaybolduğu bu nevi aileler, kendi fiil ve hareketleriyle, çocuklarına en kötü birer nümune olmaktadır.

İktisadî durumlarının kötülüğü neticesi ve hayatlarını kazanmak endişesi içinde fabrikalara, atölyelere giden işçi ve amele ailelerine mensup çocukların da ahlâkî terbiye bakımından muhtaç oldukları sevk ve idareden, mesnet ve yardımdan mahrum bulduklarına şüphe yoktur. Bu nevi ailelerde, ana babanın, sabahın erken saatlerinde evi terketmeleri, çocuğu kendi insiyak ve arzularına bırakmaları; yaşı daha da ilerleyince, kötü kimselerle temasa gelmesi tehlikelerini intaç etmektedir. Küçüğün her yerde ve herkesle temasa gelmesi, binnetice ahlâkının ifsat edilmesi mülâhazaları, ailevî iktisadî durumun kötülüğü neticesinde, ana babasına veya yakınlarına veya kendisini büyütenlere iktisaden yardım zaruretinde kalmak suretiyle çalışmak mecburiyetinde olması hallerinde de varittir. Bu son halin faraza tahsil çağında bulunanların tahsile devam edememelerini, bazan hiç yapamamalarını, bu suretle fikri terbiyeden mahrum kalmalarını, bunun gibi bazan da eve muayyen yardımı yapa-

bilmesi endişesi içinde çocuğu gayrı meşru yollara sevki ve suç teşkil eyliyen fiilleri işlemeyi intaç ettiği düşünülebilir.

Tek odadan ibaret kötü ve bozuk mesken şartlarının bir taraftan ve fizik bakımdan çocuğun sıhhsizliğini tevhit edeceği, diğer taraftan, hususiyile —ihtiyatsız cinsî münasebet veya sair uygunsuz hallerin vukununun— onu ahlâkî ve manevî bakımdan ifsat eyliyeceği aklan varit olabilir.

58. — Bazan kimsesiz ve metrûk kalması, pek çok ahvalde ailesinin çeşitli bakımlardan bozuk olması dolayısıyla, şefkat, ihtimam, yardım, sevk ve idare, mânevî terbiyeden mahrum, kötü örnekler içinde yoğurulmuş, kendi insiyak ve arzularına bırakılmış çocuk muvacehesinde evin cazibesi yerine sokağın çekiciliğinin kaim olacağını düşünmek hatalı olmasa gerektir. Bu cazibeye kendisini kaptıran çocuk ise, suç işlemek tehlikeli muntakasına bazan doğrudan doğruya, bazan da dolayısıyla girebilir. Küçüğün dolayısıyla suç işleme sahasına girmesi, ifadesini hassaten serserilik ve aylâklıkta bulur.

Arzedegeldiğimiz çeşitli sebepler dolayısıyla çocuğun daima evinden uzak kalmak istemesi ve selâmeti sokakta araması, bazan mektebe devam etmemesi, meslekî bir terbiye alamaması ve binnetice işsiz güçsüz kalması, tembelliğinin müsamaha ile karşılanması... neticesi serseri ve aylak olması, belki de suçluluğunun en belli başlı sebeplerinden biridir.

Filhakika, pek küçük yaşlarda bu yola düşen çocuklar ihtiyaçları olan şeyleri temin sadedinde el açmakla işe başlarlar; böylece ve çok defa çocukta, aylaklığın ilk kötü tezahürü, dilenciliktir ve bu ikisi birbirini tamamlayan iki cüzü gibidir.

Aylak çocuk biraz daha büyüyüp gelişince, bazan hile, bazan kuvvet istimali ile iş görür; küçük hırsızlıkları büyük çaptakiler, bunları da daha ağır fiiller takip eder^m.

96) Jules Jolly, s.g. Rapport, sf. 669 ve müt.

Bazı müellifler hususiyile Jules Jolly ve Sulhi Dönmezer, kendisinde hürriyet veecessüs sevki tabillerini taşıyan her çocuğun bu katmerli ihtiyacı serserilikte tatmin eylediklerini, iktisadî bakımdan iyi ve mesut allelere mensup bazı küçüklerin kendilerini serseriliğe vermek için allelerini terkeylediklerini, binaenaleyh çocukta, serseriliğin, büyük bir kısmı itibariyle bünye ve mizaca bağlı olduğunu söylemekte iseler de biz —ruhî ve marazî bir illetten neşet etmedikçe— kötü itiyatlarına, tembelliğine... lâkaydî gösterilmeyen, çeşitli bakımlardan hakikî ve ciddi bir ihtimama mazhar olan çocukların kendilerini serseriliğe verebileceklerini zannedemiyoruz. Çocuk serseriliği ve dilenciliği ile mücadele meselesine, aşağıda No. 69 da temas edilmiştir.

C — Ailedeki çeşitli bozukluklarla mücadele vasıta ve çareleri:

59. — Hiç kimsesi olmıyan, veya mensup olduğu aile teşkilâtı hattı hareketi, iktisadî durumu... itibariyle bozuk ve kötü olan çocuklar, «mânevi tehlikede» veya «mânen metrük» çocuklardır.

İtiraf edelim ki «mânevi tehlikede» bulunan veya «mânen metrük» olan çocukların mensup buldukları ailelerdeki bozuklukların tenevvüü, bunlarla mücadele vasıta ve çarelerini de o nisbette güçleştirmektedir. Bir kere aileyi saran öyle bozukluklar ve kötülükler vardır ki bunlarla mücadele edebilmek bazan büsbütün imkânsızdır: ana babanın veya birinin ölümü, bunlardan biri veya diğerinin, hattâ her ikisinin yerine bir üvey ana veya babanın kaim olması gibi; bazan imkânsız denecek derecede güç, bazan da sadece güçtür; ana babanın alkolik, sefih olması, ailenin iktisadî durumunun kötülüğü... gibi; bununla beraber, bugün pek çok memleketlerde, bu güçlüklerle tamamiyle boyun eğilmemekte, çocuğun terbiyesine en müsait muhit aile olduğuna göre —Medeni Kanunlarda çocuğun ana ve babasıyla olan münasebetlerini, velâyet ve vesayet haklarını, boşanmış veya mahkeme kararıyla ayrı yaşamakta olan ana babalar muvacehesinde çocukların durumunu tanzim eden hükümler dışında— mânen metrük veya mânevî tehlikede bulunan çocuğu himaye mevzuunda, Devletin çeşitli bakımlardan bozuk aileler üzerinde dikkatli ve devamlı bir mürakabede bulunması yoluna gidilerek çocuk suçluluğu ile mücadele edilmektedir.

Meseleye, bu zaviyeden, önce yabancı memleketlerde, daha sonra memleketimizde kısa bir nazar atfedelim:

a) Yabancı memleketlerde:

60 — Bir çok yabancı memleketlerde, bu cümleden olmak üzere İsveçre ve Almanyada aileyi nezaret altında bulundurmak vazifesi bir âmme otorite ve makamına verilmiştir. Bu makam, muhtelif bakımlardan liyakatsizlik arzeden ailelerin çocukları üzerindeki nezaret hakkını sıkı bir kontrole tâbi bulundurduktan başka, gerekirse, çocuğun, terbiye ve himayesi mükellefiyetini yine kendi nezareti altında başka ellere tevdi eylemektedir.

Fransada da, alkolik, sefih, hattı hareketi bozuk, çocuğa maddi ve mânevî bakımlardan ihtimam göstermiyen ve onu ihmal eyliyen aileler muvacehesinde —ve Medeni Kanundaki velâyet, vesayet... müesseselerine müteallik hükümler dışında— bir taraftan velâyet ve vesayet haklarının iskatına, ana babanın çocuğa karşı çeşitli mükellefiyetlerini ihmal

«etmeleri halinde tecziyelerine»⁹⁷, bunun gibi çocuğa muhtelif bakımlardan yardıma, icabettiği ahvalde kendisinin, «çocukluğa yardım servisleri» ne veya «mahsus müesseseler» e yerleştirilmelerine müteallik kanunlar isdar olunmuştur⁹⁸.

Birleşik Amerikanın pek çok Devletlerinde de mânevî tehlikedeki çocuklar bakımından dikkate şayan bir himaye sistemi kurulmuştur; filhakika hususî surette mekteplerde ve üniversitelere bağlı enstitülerde yetiştirilen ve «ziyaretçi hocalar» veya «Social Worker» adı verilen kim-

97) Eskiden, aile fertlerinin karşılıklı yardım ve müzaheret mükellefiyetlerinin icra olunmaması, sadece Medeni Hukukta mevcut müeyyideleri davet etmekte iken, hususiyle Birinci Cihan Harbini müteakip aile müessesesinde bozukluklar ve gevseme husule gelmesi ve bunun neticesi olarak da nüfusu kalabalık büyük şehirlerde ve işçi merkezlerinde, bir taraftan ana ve babaları tarafından terkolundukları için maddi ve mânevî sefaletе düşerek kendilerini fuhsa, serserilik ve suçluluğa veren çocukların adedinin artması, diğer taraftan aile müessesesinin başka sahalarına matuf tehlikeli tesirler icra etmesi, sözü geçen mütekabil yardım ve müzaheret mükellefiyetinin ifa edilmemesi muvacehesinde, mücerret Medeni Hukukun müeyyideleriyle iktifa edilmemeyi intaç eylemiş ve keyfiyetin bir suç haline konulması yoluna gidilerek, maddi, mânevî, mali şekilleri olan bu suça «ailenin terki suçu» denmiştir. «Madrid Ceza Hukukunu Tevhit Konferansı, terki; mânevî terki de ihtiva edecek surette geniş anlamak lüzumunu hissetmiş, 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanunu da 570 inci maddesinde mânevî terki tipik bir misal halinde kabul eylemiştir.» Sulhi Dönmezer, s.g. makale; sf. 123; «Allenin terki suçu» hakkında etraflı malûmat için: Sulhi Dönmezer, ailenin ceza hükümleriyle himayesi ve aile hukukundan münbais mükellefiyetlerin tecrimi, İstanbul Barosu Mecmuası, İkinci kanun 1942.

98) Fransada çocukların hiyamesine müteallik Medeni Kanun hükümleriyle, bu hükümler dışında ve bunları itmam eder mahiyette hükümleri ihtiva eden kanunlara ve mânevî tehlikede olan çocuklara müteallik mevzuat ve bu mevzuatın ihtiva ettiği esaslar hakkında geniş malûmat almak için: Françoise Liévois, s.g.e., sf. 13 ve mül.; bu mevzuda en dikkate şayan iki kanundan biri, çocuklara yardıma müteallik 15 Nisan 1943 tarihli kanundur; bu kanun çocukları; «nezaret edilen», «yardımlarına koşulan», «muvakkaten toplanmış», «muhafaza altında bulunduru- lan» çocuklar ve nihayet «Devlet yetimleri» diye muhtelif kategorilere ayırdığı gibi, çocukluğa yardım servislerinin de faaliyetini tanzim etmektedir.

Mânevî tehlikede olan çocukların himayesine müteallik 3 Temmuz 1944 tarihli ikinci kanuna gelince, bu da, mânevî tehlikede bulunan küçüklerin mahsus bir heyetin kararıyla, mahsus bir müesseseye veya çocukluğa muavenet servislere yerleştirilmesine salâhiyet vermektedir.

şeler, hal ve yaşayışı itibariyle dikkati çeken çocukların ev durumlarını, aile içi vaziyetlerini incelemek için, bir aile dostu gibi ve muntazam bir surette evleri dolaşarak, çocuğun hattı hareketine müessir olabilecek bozuklukları tesbit etmekte, bunların düzeltilmesi için kâh tavsiyelerde bulunmakta, icabederse keyfiyetten âmme makamâtını haberdar ederek gereken tedbirlerin alınmasını istemekte, ve böylece, ihmal edilen, lâkaydiye maruz bulundurulmuş çocuklar, muayyen müesseselere veya normal ve muntazam aileler nezdinde yerleştirilmektedir.

Yine Amerikada, çocuk suçluluğu ile mücadele ve çocuk suçluluğunu önliyen müesseselerden biri telâkki edilen çocuk mahkemelerine⁹⁹ bu mevzuda dikkate şayan vazifeler terettüp etmekte, aşağı yukarı bütün Birleşik Devletlerde, henüz suç işlememiş ve fakat ebeveyni tarafından —muktedir oldukları ahvalde dahi— çeşitli mevzularda ihtimam görmiyen, ana babası, veli veya vasisi tarafından terkolunan; yahut da hiç bir surette velâyet veya vesayet altında bulunmayan çocuklarla, işgalâtı, hattı hareketi, muhiti, arkadaşları bozuk çocuklar; ebeveyn veya vasisinin kontrolü dışında bulunan... küçükler, çocuk mahkemelerinin himayesi altında bulunmakta ve sözü geçen müesseseler bu durumda bulunan çocuklar hakkında gereken tedbirleri almaktadırlar.

1912 Çocukları Koruma Kanunu ile Belçika, Children Act ile İngiltere, nihayet İsviçre, İtalya... mânevî tehlikede olan çocukları himaye mevzuunda çeşitli hükümler ısdar ve kabul etmişlerdir¹⁰⁰.

61 — Yabancı memleketlerde, iktisadî durumunun kötülüğü dolayısıyla atölyelere, fabrikalara giden ve çocukları kendi insiyak ve arzularına bırakmak zaruretinde kalan aileler gibi, yine aynı sebep dolayısıyla bizzat çalışmak mecburiyetinde olan çocukların —aile birliğini himaye ve vikaye edecek surette— atölyelerde, fabrikalarda veya gittikleri müesseselerde fazla tutulmamalarına ve buralarda çalışma tarzlarının tanzimine matuf kanunlar ısdar olunarak, sınaî çalışmanın teşkilâtlandırılması yoluna gidilmiş olduğu gibi, bozuk mesken şartlarıyla mücadele meselesine de, gerek Devlet, gerekse hususî teşebbüsler tarafından temiz ve ucuz mesken tedarikini sağlayacak hükümleri muhtevi mevzuat ile girişilmiştir¹⁰¹.

99) Aşağıda kısım 3, No. 168 ve 169 a bakınız.

100) A. Von Overbeck, s.g.e., sf. 48 ve müt.

101) Donnedieu de Vabres, s.g.e., No. 280.

b) Memleketimizde:

62 — Memleketimizde, mânevi tehlikede bulunan çocukların himayesine matuf tedbirler ifadesini, bilhassa Medeni Kanunun muhtelif maddelerindeki hükümlerde bulmaktadır. Bu hükümleri, bir taraftan ana babanın çocuklarına karşı vazifelerine, diğer taraftan çocuğun ana babasına karşı himayesine matuf olmak üzere iki gruba irca ederek mütalâa etmek mümkündür¹⁰².

Çocuğun, temsiline ve mallarını idareye müteallik olanlar bir tarafa bırakılacak olursa, birinci grupta yer alan hükümler, çocuğun ana baba tarafından iâşesine ve hususiyile —ileride ayrı ayrı üzerinde duracağımız¹⁰³— fikrî, meslekî, dinî bakımdan terbiyesine taallük etmektedir.

Çocuğun ana babasına karşı himayesini müstelzim olan ve ikinci grupta yer alan hükümler içinde çok dikkate şayan olanlar vardır:

Gerçekten, Medeni Kanun, önce, 272 nci maddesiyle umumî bir kaidе koyarak, hâkimi «ana baba vazifelerini ifa etmedikleri takdirde... çocuğun himayesi için muktazi tedbirleri ittihaz ile...» mükellef kıldıktan sonra, 273 üncü maddesinin birinci fıkrasında «çocuğun bedenî veya fikrî tekâmülü tehlikede bulunur veya çocuk mânen metrûk bir halde kalırsa...» hâkimin, «... çocuğu ana babadan alarak bir aile nezdine veya bir müesseseye...» yerleştireceği esasını vazetmiştir. Şu hale göre, çocuğun ağır hasta olmasına sebebiyet verecek gayrı sıhhi şekilde büyütülmesi, mektebe gönderilmiyerek, bedenî kuvvetiyle mütenasip olmıyan işlerde çalıştırılması, fuhşa, dilencilige, hırsızlığa teşvik edilmesi, içkiye alıştırılması... gibi sebeplerden biri mevcut olunca, hâkim çocuğu ahvali bozuk bu aileden çıkarmakla mükelleftir. Vaziyet dolayısıyla çocuğun bir aile nezdine yerlestirilmesi mümkün olmazsa, bakım yurtları, yatılı mektepler... gibi müesseselere yerleştirmesi cihetine gidilir. Ancak, bu tedbirin tatbiki cihetine gidildiği ahvalde, ana babanın çocuk üzerindeki velâyet hakkı devam eder¹⁰⁴.

Yine Medeni Kanunun 274 üncü maddesine göre «velâyeti ifadan âciz veya mahçur olan, yahut nüfuzunu ağır surette suiistimal eden veya

102) Bu iki grup hükümleri muhtevi maddeler hakkında etraflı ve geniş tahlibî malûmat için: Ferit Hakkı Saymen, Medeni Kanunumuzda çocukların ana babalarına karşı korunmaları, *İs Mecmuası*, Cumhuriyetin XX inci yılında çocuk meselesi, İstanbul 1941, sf. 171 ve müt.

103) Aşağıda No. 73 ve müt.

104) Ferit Hakkı Saymen, s.g. makale, sf. 178.

fâhiş ihmalde bulunan ana babadan hâkim velâyet hakkını nez'edebilir¹⁰⁵.»

Maddedeki «velâyeti ifadan âciz» ana babadan maksat —kendilerini fuhşa vermeleri, babanın sarhoşluğa iptilâ yüzünden aile reisliği kudretini tamamen kaybetmesi... ve bu şartlar altında çocuğa terbiye verebilmek kabiliyetinden bahsa imkân kalmaması hasebiyle— velâyet hakkını fiilen istimale muktedir olamayan ana babadır.

«Mahçur ana baba» dan maksat ise, kendilerinde mevcut akıl hastalığı, akıl zayıflığı, israf, ayyaşlık, suihal... gibi sebepler yüzünden hacir altına alınmış ana babalar; «nüfuzunu ağır surette suiistimal eden veya fâhiş ihmalde bulunan ana baba» ya gelince: bunlar da bir taraftan, kanunun kendilerine tanıdığı «çocuğu tedip» hakkiyle sair hakları, matuf buldukları gayeler dışında kullanan yahut da çocuğun yatacağını, yiyeceğini muntazaman düşünmiyerek, ötede beride yatıp kalkmasına, yiyip içmesine lâkaydi gösteren ve çocuğu arayıp sormıyan ana babadır.

Medenî Kanun, ana baba arasındaki evlilik rabitasının ayrılık gibi bir sebeple muvakkaten; butlan, boşanma veya ölüm gibi sebeplerle tamamen sona ermesi halinde de çocukları himayeye matuf tedbirler ittihaz etmiştir: 148 inci maddeye göre boşanma veya ayrılık vukuunda hâkim, çocuğun menfaatleri iktizasınca, velâyet hakkının istimalini ve onunla birlikte çocuğu ana babadan birine bırakarak, diğerini sözü geçen hakkı kullanmaktan menetmektedir. Çocuk kendisine bırakılan tarafın tekrar evlenmesi halinde, üvey ana veya üvey babanın çocuğa fena muamele etmesi, ona karşı ihmalkâr davranması ihtimali karşısında da 149 uncu madde hâkime gereken tedbirleri almasını emreylemektedir. Bu tedbirlerin başında, çocuğun tekrar evlenen ana babadan alınarak ya evlenmiyen diğer tarafa tevdi veya bir aile yanına, yahut bir müesseseye yerleştirilmesi gelir.

Evlenme ölüm ile neticelenirse, velâyet, hayatta kalan eş tarafından müstakillen kullanılacaktır; hayatta kalan eş tekrar evlenirse, keyfiyet, çocuğu üvey ana veya babaya karşı korumayı iktiza ettireceğinden 275 inci madde gereğince, velâyet nezolunacak, çocuğa bir vasi tayin edilecektir¹⁰⁶.

63 — Medenî Kanunumuzun mânen metrûk veya mânevî tehlikede bulunan çocukları himayeye matuf bu hükümleri ilk vehlede, maksadı teminde kâfi gibi telâkki edilirse de, düşünöldüğü —ve, boşanma veya

105) Velâyet hakkının nez'î mevzuunda ayrıca Türk Ceza Kanununun 33 üncü ve 437 inci maddelerini hatırlamak lâzımdır.

106) Ferit Hakkı Saymen, s.g. makale, sf. 181.

ayrılığa karar sırasında menfaati bakımından çocuğun anasına veya babasına bırakılacağını âmir hükümden tecerrüt edildiği— takdirde, izahına çalıştığımız diğer hallerde, hâkimin ihmalkâr, lâkayıt, çocuğu bedeni veya fikri bakımdan tehlikede bulunduran, onu mânen terkeden ana babaların mevcudiyetine ne suretle muttali olabileceği suali hatıra gelmektedir; Medenî Kanun bu mevzuda sakittir; bazı memleketlerin medenî kanunlarında olduğu gibi, çocuğu himayeye matuf vazifeleri yapmayanları mürakabe ve teftiş etmek ve müdahaleyi iktiza ettiren halleri hâkime bildirmek ödeviyle mükellef bir teşkilât da derpiş etmiş değildir.

Şu hale göre, Medenî Kanunumuzda çocukların himayesini istihdaf eden ve hâkim tarafından alınması lâzım gelen tedbirler tamamiyle nazari bir mahiyet arz etmektedir. Her ne kadar, yine çocuğun himayesini istilzam eden Medenî Kanunun 354 üncü maddesi, velâyet altında bulunmayan her küçüğe bir vasi nasbolunacağını, nüfus, adliye ve idare memurlarının, resmî muameleleri dolayısıyla muttali oldukları vesayeti müstelzim böyle bir hali sulh mahkemesine hemen ihbar ile mükellef olduklarını; 409 ve 410 uncu maddeleri de bu mükellefiyetin ademi icrasının davet edeceği mesuliyet müeyyidesini beyan ediyor ise de, bir müellifin haklı ve yerinde olarak dediği gibi¹⁰⁷ tatbikatta bunun ne dereceye kadar yerine getirildiği ve memurların bu vazifelerine ne derece ehemmiyet verdikleri, çocukların himayesi bakımından mahalli teemmüldür.

Bu izahlardan anlaşıldığına göre, yabancı memleketlerde olduğu gibi, memleketimizde de, çeşitli bakımlardan bozukluklar arzeden aileler muvacehesinde, mânevî tehlikede bulunan çocukları himayeye matuf kanun hükümleri kabul edilip bu mevzuda gereken tedbirler alınıncaya kadar, Medenî Kanunumuzda mevcut ve nazari bakımdan hiç de gayri mükemmel denmiyecek hükümlerin daha işler bir hale konulması icabettiği düşüncesindeyiz¹⁰⁸. Bunun için de çocuğun himayesinde çeşitli bakımlardan muktazi olan, faraza bir taraftan akrabalarına, diğer taraftan çocukların himayesiyle uğraşan hayırsever cemiyetlere, hâkimden, icabeden

107) Ferit Hakkı Saymen, s.g. makale, sf. 182.

108) 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu da, bir hükmü ile, 10 yaşını doldurmamış çocukları, ana babaları, ana babası olmayanlar sair hısımları tarafından, hayat, sıhhat veya ahlâklarını tehlikeye maruz bırakacak fena muameleye, teşvik veya cebre düçar eyledikleri takdirde, nezdlerinde buldukları kimselerden alınarak Belediye veya Devlet Müesseselerine kabul edileceklerini tasrih etmekte ise de, bu hüküm de —vaziyete muttali olabilme çareleri kanunca derpiş olunmadığından— tamamen nazari kalmaktadır.

tedbirleri almasını talep etmek hakkını tanımanın umumî esaslara uygun olduğu kanaatindeyiz.

64 — Henüz suç işlememiş ve fakat kimsesiz, kendi başına kalmış veya mânen metrûk olması dolayısıyla, her an suç işlemesi melhuz çocuklar hakkında cemiyetin tedbir almasında ve bunları himaye etmesinde menfaatinin bulunduğu âşikârdır; sadece suçluları cezalandırmak kâfi olmayıp, suçların önlenmesine çalışmak da, cemiyetin, Devletin belli başlı vazifelerindendir; ancak her şeyi Devletten beklemek de doğru değildir; pek çok yabancı memleketlerde yapıldığı gibi, memleketimizde de henüz suç işlememiş ve mânevî tehlikede olan çocukların himayesi hususunda fertlerin de dernekler, hayırkâr cemiyetler kurarak Devletle el ele vermesi lâzımdır. Gerçi Türkiyemizde de kâh Devlet, kâh hususî idareler, belediyeler, hususî dernekler, cemiyetler tarafından kurulmuş ve çocukları himaye vazifesini deruhte etmiş bazı müesseseler vardır¹⁰⁹.

109) Bir kaçını zikretmenin faydadarı hali olmadığını sandığımız bu müesseselere işaret etmezden önce beyan edelim ki, Türklerin ötedenberi çocukları ve gençleri yetiştirmek, terbiye, ıslah ve himaye etmek hususunda, büyük gayretler sarfetmiş oldukları Milâttan binlerce sene evvel Mezopotamyada yaşayan Sumerlere ait Nipur hafriyatından, ve Milâttan iki asır önce Hün ve Uygur Türklerine ait kitabelerden elde edilen bilgilerden anlaşılmış olduğu gibi, Selçuk ve Osmanlı Türklerinin de, hususiyile kimsesiz, yoksul, metrûk çocukların himayesini istihdaf eden müteaddit vakfiyeler yapmak suretiyle aynı yolda yürümüş oldukları görülmektedir.

Bu mevzuda ve daha yakın bir tarihte zikredilmesi lâzım gelen çok dikkate şayan bir müessese Mithat Paşanın Tuna ve havalisi umumî valiliği zamanında kurmuş olduğu ve bilâhare benzerlerinin İmparatorluğun bütün eyaletlerinde tesisi Dahliye Nezaretince tamim olunmuş bulunan «Cocuk Islahhaneleri» dir. Nizamnamesindeki hükümlere göre bu müesseselere kabul şartları şunlardır:

a) Islahhaneye 12-13 yaşından yukarı olmayıp da, yerli, yabancı, islâm, hıristiyan çocuklardan, babasız, anasız, öksüz, yetim çocuklarla; ana babası veya bunlardan birisi fakru zaruret içinde bulunması veya amelimanda olması dolayısıyla her türlü sevk ve idareden mahrum çocuklar alınır.

b) Yukarıki şartlar haricinde ve bir talep vukuunda ana baba ve akrabası olan çocuklar da ıslah ve terbiye edilmek üzere ıslahhaneye kabul edilirler.

c) Alelittak 13 yaşından aşağı olup irtikâp, töhmet ve cinayetle kanunen bir sene ve daha ziyade hapsi lâzım gelen çocuklar dahi, hükümetin resmi emriyle ıslahhaneye alınır.

d) Islahhanelerde bu çocukların bir taraftan tahsili ulûmu, diğer taraftan terzilik, kunduracılık, dabaklık, müretteplik... atölyelerinde bir sanat elde etmeleriyle uğraşılır.

Ancak bunlar miktarları az, faaliyetleri mahduttur. Bu müesseselerin hem adeden çoğaltılarak, hem de çocukları himayeye matuf gayretlerinin birleştirilip faaliyet sahaları memleketin en ücra köşelerine yayı-

Dikkat buyurulacağı vechile, suç işlemiş çocukları istihdaf eden (c) bendindeki hüküm bir tarafa bırakılacak olursa, ıslahhanelerin kuruluşundaki esas gaye, henüz suç işlememiş ve fakat mânevi tehlikede bulunan çocukları himaye suretiyle cemiyete nafı birer uzuv haline getirmeye matuftur.

Günümüzde çocukları çeşitli bakımlardan himaye vazifesini deruhte etmiş müesseselere gelince, bunlar Çocuk Esirgeme Kurumu, Yardım Sevenler Cemiyeti, İstanbul Düşkünler Evi, Fukaraperver Cemiyeti... dir. Bir kaçını anlatalım:

1 — Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu:

Hususi himaye müesseselerinden biri olup 1921 de Ankarada «Türkiye Hıma-yei Etfal Cemiyeti» adıyla kurulmuş, bilâhare «Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu» adını almıştır. Kurumun gayesi, 12 yaşına kadar bütün Türk çocuklarının hayat ve haklarını, 18 yaşına kadar da kurumun muhtelif müesseselerinde bulunan bütün çocukları, maddi ve mânevi bakımdan korumaktır. Kurum bu gayesine, çocukların hayat ve sıhhatlerini korumak hedefini güden nesriyatta bulunmak, çocuk esir-gemesini istifdah eden müesseseler... açmak, mektepte olsun olmasın fakir ve hasta çocukların tedavisi için yardım yapmak, giyecek, yiyecek vermek, ve hususiyle:

a) Kimsesiz, himayeye muhtaç çocukları hürmete ve itibara şayan aileler nez-dine yerleştirmek;

b) Velisiz ve vasisiz çocukların vesayetini deruhte etmek, iş görebilecek çağ-daki muhtaç çocuklara iş bulmak, vücutça ve ruhça sakat çocuklar için istahevleri, ortada kalmış çocukları himaye ve ileride daha esaslı müesseselere yerleştirmek üzere misafir evleri açmak... suretiyle ulaşmağa çalışmaktadır.

Kurumun bugün 300 ü aşmış olan çocukları koruma müesseseleri arasında, bilhassa 3 çocuk yuvası, 24 gündüz bakım evi, 39 muayene, 11 süt damlası, 37 asevî, 15 sefkat yurdu, 16 yetim evi, 46 talebe sofrası, 2 ana mektebi, 4 çocuk kütüphanesi... zikre şayandır.

2 — İstanbul Düşkünler evi:

1892 de Okmeydanında inşa edilen Düşkünler evi, Sadrazam Hâil Rifat Pa-sanın gayretleriyle 1895 te açılmış olup, 12 Nisan 1332 tarihli nizamnamesiyle ve İstanbul Belediyesinin himayesi altında idare olunmaktadır. Müessesede kadrosu her gün biraz daha genişliyen bir yuva vardır; buraya, sokağa bırakılan yavrularla, kim-sesiz perişan küçük çocuklar kabul edilmekte, 7 yaşına kadar burada ihtimam gör-dükten sonra yatılı köy mekteplerinde ilk tahsillerini yapmak üzere Maarife dev-redilmekte, sözü geçen tahsili ikmal ettikten sonra tekrar müesseseye avdet ede-rek, diğer düşkün ve âcizler için müessesede kurulmuş terziilik, kunduracılık, ma-

lacak şekilde genişletilerek, mânen metrûk, kimsesiz, anadan babadan yetim, muhtaç... çocukların veya ailelerinin imdadına koşabilecek duruma gelmeleri temenniye şayandır.

65. — Memleketimizde iktisadî durumun kötülüğü dolayısıyla bizzat çalışmak mecburiyetinde olan çocukların himayesine ve bunların istismar edilmelerinin önlenmesine matuf hükümler ifadesini Borçlar Kanununun hizmet akdi babında mevzu 318 ve 330 uncu maddelerinde, 1930 tarih ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 173, 174 üncü maddeleriyle, 1936 tarih ve 3008 sayılı İş Kanununun 48, 49, 50, 58 inci maddelerinde bulmaktadır. Tetkik edilirse görülür ki, bu maddeleri vazetmekle Türk kanun vazı çocukların daha ziyade bedenî bakımdan hâd bir yorgunluğa sürüklenmemesi meselesiyle meşgul olmuş ve onlara, muayyen saatten fazla çalıştırılmamak gibi bazı maddî menfaatler temin

rangozluk... atölyelerinde bu sanatları iyice öğrenip hayatlarını kazanabilecek hale gelinceye kadar kalmaktadırlar.

Küçük ve kimsesiz yavrulardan başka 7 ile 15 yaş arasında olup da anasız, babasız veya bakacak akrabası olmadığı zabita tahkikatı ile sabit bulunan çocuklar da müesseseye kabul edilmekte, bunlar da atölyelere taksim edilerek kendilerine bir sanat öğretilmektedir. Yaşlı düskünler de dahil olduğu halde müessesede halen bini müteceviz yoksul ve kimsesiz barındırılmaktadır.

3 — Çocukları himaye eden müesseseler arasında faaliyet sahasına «hal ve gidışleri bakımsız çocukları koruma» yı da ithal etmiş olan «Yardım Sevenler Derneği» ile, himayeyi bazan doğrudan doğruya, bazan dolayısıyla yapan «Yetimleri Himaye Cemiyeti», «Fukaraperver Cemiyeti» ni, «Emlâk ve Eytam Bankası» ni, «Kızılay» ı... da zikretmek lâzım gelir.

Metinde de beyan ettiğimiz vechile çok hayırlı gayelere matuf olarak kurulmuş ve hayırlı işler başarmış oldukları muhakkak bulunan bütün bu teşekküllerin —gelirlerinin mahdut olması dolayısıyla— esas ve büyük gayelerine ulaştıkları söylenemez. Çocuk davasının en ileri bir memleket davası olduğunun bütün memleketlerde gereği gibi anlaşıldığı şu zamanda, vatandaşların sözü geçen teşekküllere daima cömert davranmaları ve bunların büyük gayelerine —memleketin bazan münferit, bazan da bir kaç vilâyetinde değil ve fakat her tarafında— ulaşabilmeleri yolunda daha kuvvetle desteklemeleri temenniye değer bir keyfiyettir.

Tarihte ve günümüzde çocuk himaye müesseseleri hakkında: Hüseyin Sapmazlı, çocuk hakları ve himaye müesseseleri, Ankara 1943, sf. 183 ve müt.; Vedat Dicleli, Yoksulluk ve Sosyal Yardım şekilleri; Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 1946, cilt 3; sayı 1; sf. 108 ve müt.; Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumunun küçük bir tarihçesi, İstanbul 1940 (Kurum nesriyatı).

etmekle iktifa eyliyerek, çalıştırıldıkları çeşitli mahallerde ahlâki durumlarını ve gidişlerini kontrola matuf tedbirler vazetmemiştir¹¹⁰. Esasen bu kanunlardan Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile Borçlar Kanunundaki hükümler hemen hemen tatbik de edilmemektedir¹¹¹. İş Kanununa gelince: Bu kanun da ancak mahiyeti itibariyle yolunda işliyebilmesi için günde 15 işçi çalıştırmayı icabettiren ve sanayiden sayılan mahdut iş yerlerine münhasır bulunmakta, kanun «küçük sanayie», «ev sanayiine», «ziraate» ve «seyyar satıcılığa» şâmil bulunmamaktadır. Bir müellifin verdiği istatistikî malûmata göre¹¹², bizde 7-16 yaşları arasında bulunan 3.749.909 çocuktan, İş Kanununun hükümlerine tâbi olan iş yerlerinde çalışan sadece 35.000 çocuk istifade etmekte, geri kalan 3.714.909 çocuk —ki bunlardan mühimce bir kısmının muhtelif sahalarda çalıştıkları söylenebilir— hemen hemen hiç bir kanun tarafından himaye edilmemektedir.

Kendilerine bakacak kimsenin bulunmaması veya ana babanın iktisadî sıkıntı içinde olması, yahut da bu sonuncuların sırf çocuklarının sırtından geçinmek istemesi sebep ve saiki tahtında erken yaşlarda çalışmak ve bu suretle her yerde ve herkesle temasa gelerek ahlâklarının çabucak bozulabilmesi mümkün —ve bazan doğrudan doğruya bunun neticesi olarak, bazan da evine behemehal bir şey getirmek endişesi içinde gayri meşru yollara sapmaları melhuz— zaruret içinde çocukları korumak ve hususiyle ana babanın veya büyütenin istismar etmesine mahal bırakmamak için, bunların gerek fabrikalarda, gerek sınaî ve ticarî bütün iş sahalarında kullanılmalarını, bazı hallerde büsbütün men, bazı hallerde de sadece tahdit eden etraflı bir kanun ısdarında zaruret vardır.

«Bu kanun çocukların ne gibi işlerde çalışmalarının yasak olduğunu veya ne gibi işlerde istihdamlarına müsaade olunacağını, asgarî ve azamî yaş hadlerini, iş şartlarını, iş müddetlerini...¹¹³» mümkün mertebe yaşı büyük işçilerden ayrı mahallerde çalıştırılmalarını, çalıştıkları yerlerde ahlâkî ve mânevî bakımlardan devamlı ve sıkı bir mürakabeye tâ-

110) Her ne kadar, meselâ Umumi Hıfzıssıhha Kanunu mahalli Belediyelerce bar, kabare, dans salonları, kahve ve buna müşabih sair yerlerde 18 yaşından aşağı çocukların —bu mahallerin çocuk ahlâkiyatını ifsata müsait olması hasebiyle— istihdamının menedilebileceğini tasrih etmekteyse de keyfiyet tamamen ilgili makamların ihtiyarına bırakılmış bulunmaktadır.

111) Orhan Tuna, Sanayide Çocuk sayı ve çocuk sayının korunmasına matuf mevzuat, İis Meemuası, Cumhuriyetin XX inci yılında çocuk meselesi, İstanbul 1943, sf. 222.

112) Orhan Tuna, s.g. makale, sf. 223.

113) Orhan Tuna, s.g. makale, sf. 226.

bi tutulmalarını tayin ve tanzim etmelidir; umulan faydaları temin edebilmesi için, böyle bir kanunda mevcut hükümlerin tatbiki hususu, doğrudan doğruya hükümetçe temin olunmalıdır. Diğer taraftan, iktisadi durumun kötülüğü dolayısıyla, fabrikalara, atölyelere, imalâthanelere... devam eden ve çocuklarını kendi arzularına terk zaruretinde kalan ana babaların —yabancı memleketlerde yapıldığı gibi aile birliğini himaye ve çocuklarını çeşitli bakımlardan vikaye edebilecek surette— gittikleri mahallerde fazla tutulmamalarına ve buralarda çalışma tarzlarının tanzimine matuf kanun hükümleri ısdarı temenniye şayandır¹¹⁴.

2) Dış muhit:

66. — Çocukları suç işlemeye sevkeden sosyal âmiller bir taraftan da ifadesini aile dışı muhitten gelen tesirlerde bulur; mesele, ifsat edici vasıta ve imkânları değişik ve çeşitli şehirlerde büyük bir ehemmiyet kesbeder.

A — Büyük şehirlerin ifsat edici vasıtaları:

67. — Sokağın bozucu tesirlerine, meyhane, bar, genelev, sinema veya sair temaşa mahalleri, müstehcen neşriyat... tın ahlâkı ifsat eden tesirlerinin inzimamı, zikrettiğimiz mahallerde, çocukların herkesle ve her surette temasa gelmeleri, suçluluklarının büyük merkez ve şehirlerde te-kâsüf etmesinin dikkate değer sebeplerindendir; hele her türlü ailevi ihtimam, şefkat ve terbiyeden uzak kalmış gevşek iradeli, himayesiz çocukların, şehirlerin tahrik edici çeşitli vasıta ve imkânları içinde, daha fazla tahammül edemiyerek tehlikeli mıntakaya çabucak giriverdikleri ve dış muhitten gelen bozucu tesirlerin kurbanı olarak çok defa suç işledikleri vakidir.

Petit'nin Belçika Çocuk Himaye ve Müşahede Enstitülerinde yaptığı istatistikî çalışmalara göre dış muhitten gelen ve çocuğu ifsat edip suç işlemeye sevkemiş bulunan âmiller şu nisbetler içinde mânalanmaktadır¹¹⁵:

114) Her ne kadar 155 inci maddesiyle Umumi Hıfzıssihha Kanunu; 40 nci maddesiyle İş Kanunu; kadınların doğumlarından mukaddem ve doğumlarını müteakip üçer haftalık bir devre zarfında, fabrika, imalâthane, umumî ve hususî müesseselerde çalıştırılmıyacaklarını; emzikli kadın işçilerin çocuklarına süt vermek için tayin edilmiş olan zamanın iste gecen zaman olarak telâkki edilmesini derpis etmekte iseler de, bu hükümlerin, çocukların kendi insiyak ve arzularına bırakılması zarureti bertaraf düşüncesiyle ilgisi bulunmadığı aşıkârdır.

115) Françoise Liévois, s.g.e., sf. 152.

	<i>Erkek</i> <i>çocuklarda</i>	<i>Kız</i> <i>çocuklarda</i>
Sokağın bozucu tesirleri	%63,3	%68
Ahlâk ve âdâba muhalif neşriyatın tesirleri ...	%25,3	%10
Sinemanın tesirleri	%34,4	%25
Dansinglerin, barların tesirleri	%17,6	%16

Dış muhitten gelen ifsat edici vasıtaların çocuk suçluluğu üzerindeki tesirlerini tetkike matuf eski ve yeni istatistikler, aşağı yukarı Petit'nin müşahedelerini teyit etmekte ise de, sinemanın çocuk suçluluğu bakımından oynadığı rol münakaşalara mevzu olmaktadır. Healy ve Brut gibi bazı müelliflerin çocuk suçluluğu ile sinema arasında çok cüz'î bir rabitanın mevcudiyetine kani olmalarına mukabil daha yeni olan Rouvrey'in anketinde, sinemaya %31,8 nisbetinde bir rol izafe olunmaktadır. Mitchell, Gratte, Costa gibi müellifler de suçlu çocukların sinemayı, muhitlerinin ıstırâbâver şen'iyetlerinden kurtulmak hususunda bir kaçış yolu telâkki eylediklerinden ve sinemanın tehlikelerinden ısrarla bahsetmektedirler¹¹⁶.

Sinemanın çocuk üzerinde muhtelif bakımlardan menfi tesirler icra edebileceği bizce de varittir. Gerçekten gördüklerini yapmağa özenen çocuklar üzerinde sinemanın en önemli tesiri, bunlardaki taklit istidadını inkişaf ettirmektir. Bu istidadın, terbiyevi filmler muvacehesinde inkişafı faydalı olabilirse de, çocuğu, hele henüz bülûğ çağıının sarsıntıları içinde bulunan genci, karanlık içinde ve filimlerin kötü sahneleri karşısında kontrolsüz bırakmak da büyük bir gaflet olur; sinema filimlerinin —ve belki de bundan daha cazip olarak gayrı ahlâkî fiil ve hareketlerin icra edildiği birer mahal haline gelen kontrolsüz sinemalarda mütecessisane etrafını— seyretmeyi bir itiyat haline getiren çocuk, pek çok ahvalde mektebini, evini, bazan işini sık sık terkederek vaktini orada geçirmek daimî arzusuna kapılıp ahlâken sukut edebileceği, bazı kereler bu sebeple serseri ve aylak olabileceği, sinemaya gitmek için para bulamazsa defter kalem parasını buraya yatırarak ilk yalancılığa başlayabileceği, bu da kâfi gelmezse evden para aşırmağa yeltenerek ilk hırsızlıklara mübaşeret edebileceği gibi bozuk evsaftaki filimleri¹¹⁷ devamlı olarak tema-

116) Sulhi Dönmezer, s.g. makale, sfs 118-119.

117) Lafon'un Primo de Maio adlı bir Portekiz mecmuasından naklen zikrettiği bir istatistiğe göre, İkinci Cihan Harbinin arifesinde 40.000 sinemaya, her hafta 70 milyon seyirci gittiği, bunların 2/3 ünü gençlerin ve çocukların teşkil eylediği

şa neticesinde, gördüklerini tatbiki ve meselâ muayyen bir şeyi ele geçirmek için değil hassaten kendisini tehlikeye atmak ihtiyacıyla suç işlemeğe, haydutluk veya hırsızlık yapmağa da kalkışabilir.

Çeşitli hasatlıkların sebeplerinin içtima ettiği havası pis ve bozuk sinema salonlarının çocuk bakımından arzedebileceği sıhhi mahzurlar üzerinde fazla durmadan denebilir ki, sinema ve bunun gibi sair temaşa mahalleri bakımından bazı tahdidî hükümler kabulünde zaruret vardır. Bu zarureti anlamış olan pek çok memleketler kanun vaz'ıları, önce muayyen bir yaşa kadar olan çocukların sinema, tiyatro gibi temaşa mahallerine götürülmeleri yasağını koymuşlardır. Bu yaş haddi pek çok memleketlerde 6 dır¹¹⁸.

6 yaştan başlamak suretiyle bazı memleketlerde 14, bazılarında 16, bazılarında 17, nihayet bazılarında da 18 yaşa kadar, gençlerin ancak mahsus komitelerin kontrolünden geçmiş terbiyevî veya bu yaştakiler için mahsus bir surette çevrilmiş filmlere gidebilecekleri kanun hükümleriyle tesbit edilmiştir.

Bizde 12 yaşını ikmal etmiş çocukların sinema ve buna müşabih temaşa mahallerine girmelerini meneden kanun hükümleri yoktur. Umumi Hıfzıssıhha Kanunundaki 12 yaş kaydının da tamamen nazari olduğu ve sözü geçen mahallere her yaşta çocukların veya gençlerin kabul edildiği, hepimizin her gün göregeldiğimiz hakikatlardandır. Sinema ve buna benzer mahallerin çocuk ruhu üzerinde icra edeceği menfi tesirleri bertaraf etmek ve çocuk ahlâkiyatını ifsat eylemesine mani olmak zımında gereken kanun hükümleri nin isdarı ve ciddi bir surette tatbiki yoluna gidilmesinin, hissesine düşen nisbette, müsbet neticeler sağhyacağını düşünürüz¹¹⁹.

68. — Meyhaneler, barlar, dans salonları, genelevler... gibi mahallerin —erken yaşlardan başlayarak zamanlarını buralara devam etmeğe

sabit olmuştur; işin dikkate sayan tarafı, bu sinemalarda gösterilen 1.810 filmde, katille de neticelenebilen 340 müsellâh hırsızlık, 254 küçüklerin bastan çıkarılması, 174 santaj, 1405 zina, 1356 alkolizm, 1155 kız kaçırma vakasının —ki bunların hepsi de kanunen tecrim ve tecziye edilmiş fiillerdir— tasvir olunmuş bulunmasıdır.

118) Bu yaşı kabul eden memleketler, Umumi Hıfzıssıhha Kanunıyla Türkiye, Almanya, Letonya, Danimarka; Nikaragua; Peru; Cindir. Sözü geçen yaş Macaristanda 5; Salvador gibi bazı memleketlerde 3 tür.

119) Sinemanın çocuk ruhu üzerindeki menfi tesirleri ve çocuk suçluluğu bakımından oynadığı rol hakkında etraflı malûmat için; Osman Şevki Uludağ; Çocuklar, gençler, filmler; İstanbul 1943; Hilmi A. Malik, s.g.e.; sf. 36 ve müt.

veren ve çeşitli seciyede insanlarla temasa gelerek kötü itiyatlar edinen çocukların suçluluk tehlikeli mintakasına girebilmelerine basamak teşkil etmek bakımından oynıyabileceği rol üzerinde uzun uzadıya durmağa mahal olmasa gerektir.

Diğer bir çok hükümleri gibi, Umumi Hıfzıssıhha Kanununun yanlarında ebeveyn veya vasileri olduğu halde dahi 12 yaşından aşağı çocukların meyhanelere girmelerine müsaade etmiyen; bar, kabare, dans salonları, kahve vesair yerlerde 18 yaşından aşağı çocukların istihdamının menedilebileceği hususunda mahallî belediyelere salâhiyet veren hükümleriyle, Türk Ceza Kanununun her nerede olursa olsun 18 yaşını doldurmuş gençlere içki veren veya satanları tecziye eden hükmünün işler bir halde olmadığı zannındayız; çocukları muhtelif bakımlardan ve ahlâken ifsat eden bu nevi mahallerin arada sırada ve sureta değil, ciddi ve devamlı bir mürakabeye tâbi tutulması keyfiyetinin, zabitanın en belli başlı vazifelerinden biri olduğu düşüncesindeyiz.

69. — Sokağın bozucu tesirleri mevzuunda, bilhassa büyük şehirlerde ve merkezlerde tekâsüf eden çocuk serseriliğini ve ekseriya bununla müterafik olarak çocuk dilenciliğini ele almak lâzım gelir.

Aylâklığın ve dilenciliğin çocuk suçluluğunun en ehemmiyetli sebeplerinden biri olduğuna yukarıda işaret etmiştik¹²⁰; önceleri bir çok memleketlerde serserilik ve dilencilik müstakil birer suç olarak cezalandırılmakta ve kendileriyle bu şekilde mücadele yoluna gidilmiş bulunulmaktaydı; fakat bugün hem serseriliğin, hem de dilenciliğin men'inin, tamamen kanun tarafından ihdas edilen suçlar olduğu anlaşılmıştır; zira bir serseri veya dilencinin bu nevi fiillerinden dolayı meselâ hapisle tecziyeleri, ıslah bakımından bu cezanın tamamen gayrı müessir olduğunu meydana koymuştur¹²¹; İşte bu esas gözönünde bulunduran bir çok yabancı memleketler kanunları, çocuk suçluluğunun belli başlı kaynaklarından biri olan çocuk serseriliği ve çocuk dilenciliği ile mücadele yoluna, evvelâ bu fiilleri alelâde birer suç olmaktan çıkarmak, sonra da keyfiyeti, çocuklar hakkında hususî bir rejimin tatbikini iktiza ettiren bir hal saymakla girmişlerdir.

Bazı farklı hükümlerin mevcudiyetine rağmen, yabancı memleketler mevzuatında serseri veya dilenci çocuklar hakkında tatbik olunan bu hususî rejim, esas itibariyle, ifadesini —Devlet eliyle müdahale edilmek veya mahsus teşekküller vazifelendirilmek suretiyle— bu durumda olan

120) Yukarıda No. 58 e bakınız.

121) E. Garçon, Le droit Pénal, Origines, Evolution, Etat Actuel; Paris 1922; tereüme eden Naci Sensoy; H.F.M. 1947; sayı 3; sf. 1207.

çocukların icabı hale göre, mahsus müesseseler veya Devlet idaresindeki âmme yardım kurumlarına, veya hayırkâr bir müesseseye veya şahıs nezdine konulmasında, yahut da işlendirilip çalıştırılmasında bulur¹²².

70. — Memleketimizde —çocuk suçluluğunun en ehemmiyetli sosyal sebeplerinden biri olan çocuk serseriliği ve dilenciliği ile mücadele mevzuunda— yabancı memleketlerdekilere benzer hükümleri ihtiva eden bir kanun yoktur¹²³.

Çocuk suçluluğu ile mücadele bakımından, bu mevzuu da etraflı surette içine alan çeşitli hükümleri muhtevi bir kanun kabul edilinceye kadar, kimsesiz yahut mânen metrûk veya mânevî tehlikede bulunan çocukların en ıstırabâver kısmını teşkil eden çocuk serseriliği ve dilenciliği ile mücadele için hiç olmazsa, Medenî Kanunumuzun, evvelce üzerinde durduğumuz¹²⁴ hükümlerinin işler bir hale getirilmesi icabettiği düşünce-sindeyiz¹²⁵.

122) Bu mevzuda Fransa için, çocukluğun himayesine dair 30 Ekim 1935 ve 17 Haziran 1938 tarihli kanun kuvvetinde kararnamelerin 1 ilâ 7 nci; Belçika için 15 Mayıs 1912 tarihli çocukları koruma kanununun 13 üncü; İtalya için 20 Temmuz 1934 tarihli kanun kuvvetinde kararnamenin 3 üncü kısmındaki 25 ilâ 31 inci maddelerine, Almanya için 26 Haziran 1935 tarihli kanuna bakınız.

123) Mevzuatımızda dilencilik veya çocuk dilenciliği ile mücadeleye müteallik hükümler ifadesini Türk Ceza Kanununun 444 ve 445 inci maddeleriyle, Darü-lâceze tesis edilmiş ve edilecek olan Belediye hudutları içinde tatbik edilmesi lâzım gelen dilenciliğin men'ine dair 16 Aralık 1933 tarih ve 1311 sayılı nizamname-de bulur.

Serseriliğe gelince: Buna müteallik hükümler de 20 Nisan 1325 tarihli «Serseri ve mazanalsu olan eshas hakkında» ki kanundur; bu kanunun 1, 3 ve 16 nci maddelerine göre, ebeveyn veya çocukların infak ve terbiyesiyle mükellef olan kimseler, muktedir buldukları halde bunu yapmazlar ve bunların şurada burada serseriyane dolaşmalarına müsaade ve müsamaha edilirse cezalandırılırlar.

Görülüyor ki bu hükümler, sözü geçen fiilleri önlemek mevzuunda tecrim ve teziyyeyi esas almışlardır; bunun gayri müessiriyeti metinde anlatılmıştı; kaldı ki —mülga sayılamamakla beraber— 1933 tarih ve 1311 sayılı nizamname ile 1325 tarihli kanun hayli zamandır, tatbik de edilmemektedir. Tahir Taner, Ceza Hukuku ve Türk Ceza Kanunu Şerhi, İstanbul 1937, sf. 150; Hüseyin Sıpmazlı, s.g.e., sf. 110.

124) Yukarıda No. 62 ve müt.

125) Son zamanlarda, matbuatta uyandırdığı derin akislerden, İstanbulun hemen her tarafında serseri ve dilenci çocukların sayısının gün gectikçe ürkütücü rakamlara ballı olduğu anlaşılmaktadır; hususiyile günümüz iktisadî şartlarının kö-

B — Büyük şehirlerin suç ocakları:

71. — Büyük merkez ve şehirlerde, çocukları ifsat edecek vasıtalar yanında, son zamanlarda, bir de, sözü geçen mahallerdeki «suç ocakları» zikredilmektedir; mesele bilhassa Şikagoda ve diğer bazı büyük Amerika şehirlerinde yapılmış olan araştırmalardan sonra bahse mevzu olmuştur; bu araştırmalara göre, genç suçlular şehrin daha ziyade iş merkezlerinde ve sanayi muntikalarında kaynaşmakta, bu suç bölgeleri uzun bir zaman devam ederek, buralarda çeteler marifetiyle suç işlemeyi sirayet halinde bulundurmaktadır; bu mevzuda dikkate şayan noktalardan biri de, suç muntakalarında oturanların ırk bakımından terkibi, 20 sene içinde tamamiyle değiştiği halde, suçluluk nisbetlerinin sabit kalmış olmasıdır.

Amerikada, suç ocakları veya suç muntakalarında çeteler halinde suç işliyen çocukların suçluluklarıyla mücadele için, bunlar gruplar halinde ele alınmakta, hiç bir zaman sıkı veya askeri bir disiplin mevzuubahs olmaksızın bu gruplar muayyen bir program içinde sevkedilmek, ve çocuklara hissettirilmemeksizin oyun oynama, eğlenme imkânları temin olunmak suretiyle, suç işleme imkânları yok edilmeğe çalışılmaktadır.

Kaydedelim ki memleketimizde ve büyük Avrupa şehirlerinde «henüz suçluluk muntakalarını ve bunların hususiyetlerini tesbit etmek bakımından araştırmalar yapılmış değildir».

II — Terbiye:

72. — Ahlâkî ve mânevî salabeti sağlamağa vasıta olan terbiyenin, çocuğa muayyen bir yaşa kadar aile içinde verilmek lâzım geldiği tabiidir; ailevî terbiye, bu müessesenin, üzerinde durduğumuz çeşitli bozuklukları ve düzensizliği ile ilgili bulunduğu cihetle, bu mebhasta ele almak istediğimiz sadece, çocuk terbiyesinin diğer bazı önemli unsurları ezcümle onun fikrî, mânevî ve meslekî bakımlardan terbiyesidir.

1 — Fikrî terbiye:

73. — Fikrî terbiye aile ile birlikte, bazan aile yerine, çocuklara muhtaç oldukları iptidai ve umumî mefhumları vermesi lâzım gelen mektep meselesiyle sıkı bir münasebet halindedir.

tülüğü ve sefaletin fazlalığı yüzünden durumun, diğer bazı büyük merkezlerimizde de aynı olabileceğini düşündürmektedir; mesele mühimdir ve üzerinde ne kadar durulsa yeridir.

126) Jean Frete, s.g.e., sf. 31.

127) Sulhi Dönmezer, s.g. makale, sf. 120.

Mektebin her şeyden önce, çocuğun vakit ve zamanını almak, maddî meşgale imkânları vermek bakımından faydası vardır; bugün pek çok memleketlerde çocuk serseriliğinin müessir surette men'i çareleri yanında, çocukların muntazaman mektebe devam ettirilmelerine ehemmiyetle yer verilmesi, onun sözü geçen maddî meşgale imkânlarını bahşetmesi ve çocukların ötede beride başı boş dolaşmalarını önlemesi sebebinden ileri gelmektedir.

Mektebin diğer faydaları da, ifadesini, bilhassa, çalışmak itiyadını, umumî hatları içinde de olsa, fikrî, bunun gibi bedenî terbiyeyi yapıp yoğurmakta... bulur.

Umumî olarak denebilir ki, mektep ve tahsil vasıtasıyla muayyen bir fikrî terbiye seviyesine ulaşmış kimseler, cemiyetçe yaşamanın cem'i kaidelerinde ve icaplarına, disiplinli hayatına, ümmî insanlardan çok daha çabuk ve aydın bir idrakte intibak etmesini ve bu itibarla, sosyetenin sükûn ve huzurunu temin zımında vazolunmuş kaidelerin ihlâl edilmemesi lâzım geldiğini daha ileri bir anlayışla bilirler.

Yabancı memleketlerde yapılmış olan istatistik çalışmaları neticesinde ve umumî surette, tahsil ve fikrî terbiye yükseldikçe, suç işleme nisbetinin azaldığı tesbit edildiği gibi, suçlu çocukların mühim bir ekseriyetinin de, yaşları ile mütenasip bir tahsil ve fikrî terbiye seviyesine ulaşmamış buldukları sabit olmuştur¹²⁸.

Memleketimizde yapılmış olan hususî anket mesailerinden de, suçlu çocuklarımızdan ürkütücü ve düşündürücü bir ekseriyetinin mektebe hiç gitmedikleri, bunlardan pek çoğunun okuma yazma dahi bilmediği; mektebe gitmiş olanlardan da ancak yarısının ilk tahsil yaptığı, orta mektebi ikmal edenlerin pek cüz'î, liseyi bitirenlerin hemen hiç olmadığı anlaşılmaktadır. İşin dikkate şayan tarafı, bizde, çocukların tahsilden mahrumiyetini müstelzim saiklerin, meselâ, köyde mektep olmayışı, cehli hasbiyle ana babaların veya çocuğu büyütenlerin göndermeyişi, çocuğun fakru zaruret içinde bulunuşu şeklinde tecelli etmesidir¹²⁹.

74. — Küçük yaşlardan başlayarak herkesin en ileri derecelerine kadar tahsil yapabilmesine çeşitli bakımlardan imkân olmadığında şüphe yoktur; ancak, çocuklara hiç olmazsa —fikrî terbiyenin ilk basamağı mesabesinde olan— bir ilk tahsil yaptırmakta da zaruret vardır; mesele mühimdir; ve ferdî olmaktan ziyade sosyal bir meseledir ve bir Devlet işi-

128) Françoise Liévois, s.g.e., sf. 145.

129) Hilmi A. Malik, s.g.e., celvel B.; Tezer Taskıran — Samet Ağaoglu, s.g.e.; sf. 26; Sulhi Dönmezer, s.g. makale, sf. 122.

dir; bu zaruret bugün, bir çok mütemeddin memleketlerce anlaşılmış ve mesele bir Devlet işi telâkki edilerek, ilk tahsil mecburiyetine müteallik karun hükümleri konmuştur.

Bizde de Anayasa, 87 inci maddesiyle umumî ve meccanî ilk tahsil mecburiyetini kabul etmiştir; fakat mücerret böyle bir mecburiyetin vaz'ı bu önemli sosyal problemin halledilmesi için kâfi midir?

Memleketimizde ilk tahsil çağında bulunan çocuklara ait çok dikkate şayan bir istatistik, bu suale menfi cevap verilmesi lâzım geldiğini vazih bir surette göstermektedir; gerçekten bu istatistiğe nazaran, şehirlerimizde okuma çağında olan ve 7—16 yaş arasında bulunan 712.025 çocuktan 280.213, köylerimizde ise 3.037.844 çocuktan 2.368.267 —yani %78— bütün memlekette de mevcut 3.749.909 çocuktan 2.648.480 —yani %70,6— çocuk okumamaktadır¹³⁰.

Bir bütçe meselesi olmakla beraber, bu rakamlar, bilhassa köylerden başlamak suretiyle memleketin her tarafında, ilk tahsil yapmayı sağlayacak mekteplerin kâfi adede çıkarılması, gereken öğretmenlerin yetiştirilmesi, sözü geçen tahsilin yaptırılmasını bihakkın mürakabe ve temin zımında, mahsus bir teşkilât meydana getirilip vazifelendirilmesi zaruretini açık ve kat'î bir surette anlatmaktadır.

2 — Ahlâkî ve mânevî terbiye:

75. — Bazan aile içinde, hususiyle mektep ve tahsil vasıtasıyla ulaşılabilen fikrî terbiye, çocuk suçluluğu mevzuunda daimî bir himaye vasıta ve çaresi olarak telâkki edilebilir mi?

Kabul etmek lâzımdır, ki, çocuk okumayı öğrendiği ve bu yol ile bazı bilgiler edinmeğe başladığı andan itibaren kitap karıştırmağa, çeşitli gazete ve mecmualarda, adam öldürme, yaralama gibi cürümlere müteallik yazılarla, sair ahlâkî ifsat edici ve kendisini zehirlemekten başka işe yaramıyan yazıları okumağa da başlayabilir; genç suçluların büyük bir ekseriyetinin okuma yazma bilmemesine veya tahsil yapmamış olmasına mukabil, suç işlemek mevzuunda en müstait ve kabiliyetli olanlarının da okuma yazmayı bilen veya tahsil yapmışlar arasından çıkması sebeplerinden birini bu noktada aramak lâzım gelir¹³¹.

Şu vaziyete göre mücerret tahsilin, mânevî tehlikede bulunan çocukları kurtarabileceğine ve hele sırf ilk tahsil yolu ile çocuklara fazilet tevzi olunabileceğine inanmak çok kere hatalı olabilir; binaenaleyh, fikrî

130) Orhan Tuna, s.g. makale, sf. 226.

131) Jules Jolly, s.g. Rapport, sf. 686.

terbiyenin, tahsilin, çocuk suçluluğunda müessir bir rol oynıyabilmesi için, ahlâkî ve mânevî terbiye ile müterafik bulunması iktiza eder¹³².

Çocuklara ahlâkî ve mânevî terbiye nerede verilmelidir? İlk vehlede hatıra aile gelebilirse de, onun, ihmal ve lâkaydî göstermesi, bazan, çeşitli sebepler dolayısıyla, imkânsızlık içinde bulunması, nihayet bazan da ciddi ve müessir şekilde verememesi... ihtimalleri karşısında, sözü geçen terbiyenin mekteplerde, hususiyle ilk ve orta mekteplerde verilebileceği düşüncesindeyiz.

Bizce küçüklerin ahlâkî ve mânevî terbiyeden tecerrüt etmesinin en mühim sebeplerinden biri, fikrî terbiye bakımından çok faydalı olduğunda bir günâ şüphemiz bulunmamakla beraber— mekteplerde, sırf ruhları yükseltmeğe ve seciyeleri berraklaştırmağa yaramıyan, aritmetik, coğrafya, tarih... gibi derslerle meşgul olunmasından ileri gelmektedir. Binaenaleyh, sözü geçen müesseselerde, hususiyle, ilk ve orta mekteplerde, fikrî terbiyeye mesnet olan derslerle birlikte, mânevî ve ahlâkî terbiyeyi yapıp yoğurmağa, ruhları ve seciyeleri yükseltip berraklaştırmağa matuf dersler de yapılmak iktiza eder; bu derslerin esasının ne olması icabedeceği meselesine gelince, bizce bu esas din olmak lâzım gelir.

Taassup ve irticaa âlet edilmemek şartıyla, hakikî ve temiz esas ve kaideleriyle öğretilip, daima şerden tevakkıyı ve fakat hayra teveccühü emreden, meselâ İslâmiyet gibi büyük bir semavî dinin insanı, küçük yaştan başlamak suretiyle, gittikçe kemale erdirmek mevzuunda, ahlâkî yapıp yoğurucu, tasfiye edici büyük rolüne gerçekten inanmış bulunuyoruz.

Bugün ceza kanunlarında yer almış ekser cürümlerin dinen de menfur ve günahı davet eden hareketlerden olduğunda şüphe yoktur; imdi; çocuklara, ilk mekteplerden başlamak suretiyle ve, yetiştirilmiş mahsus öğretmenler tarafından anlıyabilecekleri dille dinin daima, başkalarının canına, ırzına, malına... tecavüzü men, buna mukabil hürmeti telkin eyleyen kaidelerinin —fikrî terbiyeyi hazırlıyan diğer derslerle birlikte— öğretilmesi ve bu yol ile çocuğa ahlâkî ve mânevî terbiye verilmesi, öyle zannediyoruz ki, kendilerini bir çok kötü fiil ve hareketleri işlemekten alıkoymağa ve suçluluklarını önleme mevzuunda müessir olmağa değer kıymette tedbirlerden biridir.

Bizi, çocuk suçluluğu ile ahlâkî ve mânevî terbiye yokluğu arasında bir rabitanın mevcut olduğunu düşünmeğe sevkeden âmil, memleketimizin muhtelif cezaevlerinde hususiyle Ankara Çocuk İslahevinde kendileriyle temas imkânını bulduğumuz mahkûmlar muvacehesinde edindiği-

132) Jules Gilly, s.g. Rapport, sf. 686; Sulhi Dönmezer, s.g. makale, sf. 124.

miz şahsî intibalarımızdır; bu intibalarımız, sözü geçen müesseselerde bulunup da bilhassa 20 ile 30 yaş arasında olan mahkûmlardan çok mühim bir ekseriyetinin, 20 den ufak olanların hemen hepsinin dinî bilgi, ve görgüden binnetice ahlâkî ve manevî terbiyeden tamamiyle mahrum oldukları yolundadır.

76. — Mânevî ve ahlâkî terbiyeye müteallik ve buraya kadar serdede geldiğimiz mülâhazalar muvacehesinde bazı sualler varit olabilir:

Acaba ahlâkî ve manevî terbiye verebilmenin yegâne yolu din midir?

Hatıra, din yerine meselâ vatanseverlik gibi bir esas, yahut da müstakil ve ilmî bir ahlâk ikamesi keyfiyeti gelebilirse de, ne biri, ne de öteki, dinin küçük yaşlardan başlamak suretiyle insan ahlâkî üzerinde çeşitli bakımlardan oynadığı rolü ve icra ettiği tesiri husule getiremez; evvelâ büyük ve asil duyguların ilham kaynağı olduğundan şüphe etmediğimiz vatan sevgisi, vatan aşkı, insan hayatının gidişini her an ve zamanda sevk ve idare bakımından her zaman kifayet etmiyebilir; saniyen müstakil ve ilmî ahlâk da ancak olgun bir fikrî seviyeye ulaşmış kimse-ler tarafından anlaşılabilceği veçhile, çocukların hepsine ve heyeti umu-myesine hitap etmekten uzak telâkki olunabilir.

Hülâsa dinî fikir ve kanaatin ortadan kaldırılmasından mütevellit boşluğun nasıl doldurulacağı hususu bilinmedikçe ve din yerine aynı kuv-vette ve ahlâkî tasfiye edebilecek başka bir esaslı kanun bulunamadıkça, çocuklara, dinden başka yollardan yürümek suretiyle, mânevî ve ahlâkî bir terbiye vermeğe imkân olamayacağını zannediyoruz.

Mânevî ve ahlâkî terbiyeye müteallik mülâhazalar muvacehesinde ha-tıra gelebilecek ikinci bir sual de, mekteplerde dinî tedrisat yapmanın lâisizm esasını kabul eden Devletlerin dinî bîtarafılık telâkkileriyle kabi-li telif olup olmayacağıdır.

Meselenin, bu noktada, bir telâkki meselesi olduğuna hükmetmek lâ-zım geldiği kanaatindeyiz. Mekteplerde dinî bîtarafılık prensipini kabul etmiş olan memleketlerden hususiyle İngiltere ve Birleşik Amerika, Dev-let mekteplerinde yapılan tedrisatın temel kaidesi olarak dinî ahlâkî koy-makta ve bu şekilde hareket ederken bîtarafılık prensipini ihlâl etmedik-leri kanaatinde bulunmaktadırlar; bugün İngiltere ve Amerikada dinî bîtarafılık rejimi içine konulmuş mekteplerde, derse, yemeğe, Kitabı Mu-kaddesin bir bahsi okunup dua edilerek başlanması sebebi, bu kanaatin neticesidir¹³³.

Lâisizm esasını kabul etmiş olan Fransada da, mekteplerde dinî ted-

133) Albert Gigot, Revue Pénit., 1904; sf. 193.

risat yapılmasının dinî bitarafılık prensipini ihlâl edemeyeceği müellifler tarafından söylenmektedir¹³⁴.

Memleketimizde de, çocuklarımıza dinî terbiye vermek suretiyle, ahlâkî varlıklarını kuvvetlendirmek zaruretî duyulmağa başlandığı şu son zamanlarda, Büyük Millet Meclisinde, mekteplerde dinî tedrisat yapılması etrafındaki münakaşalar, ve Hükûmetçe, bir taraftan, hususî «din bilgileri dersaneleri», diğer taraftan, bu dersanelere öğretmen yetiştirmek ve eleman hazırlamak maksadiyle «din seminerleri» açılmasına izin verilmesi, Anayasamızda lâyisizm esasına —bazı yabancı memleketlerde olduğu gibi— «souple» bir mâna verilmeğe doğru gidildiğinin nişaneleri olarak kabul edilebilir; esasen, bir müellife göre, aile ve mektep işbirliği sahasında çocuklarımıza din terbiyesi vermek, Anayasamızın lâyıklık dâvasına hiç bir vakit zıt da değildir¹³⁵.

3 — Meslekî terbiye:

77, — Fikrî terbiye ile, mânevî ve ahlâkî terbiyenin yokluğuna zâmi-meten, meslekî terbiye noksanlığı da çocuk suçluluğunun zuhuru sebeplerinden biri addedilmek lâzım gelir¹³⁶.

Bir kimseyi, gördüğü hizmete bağılayabilmenin en kuvvetli vasıtalarından biri de, ona, yaptığı işi sevdirmekle olur; bu gayeye ise, o kimseye, muayyen bir sanat öğretmekle ulaşılır; şüphe yoktur ki meslekî şuur, ancak meslekî bilgi ile teessüs edebilir.

Çocuklara bu meslekî bilgi ve onun ifadesi olan meslekî şuur ve terbiye nerede verilmelidir? Mânevî ve ahlâkî terbiyede olduğu gibi, hatıra, meslekî terbiyenin de ilk mekteplerden başlanmak suretiyle verilmesi gelebilir; fakat ilk mekteplerde, diğer tedrisat ile birlikte, meslekî terbiye vermenin ve tedrisat yapabilmenin, güç olacağı zannındayız¹³⁷. Çünkü çok mütenevvi sanatlar öğrenmek arzusunu izhar edebilecek çocukların bu arzularını tatmin ve kendilerine diledikleri sanatı öğretebilme, ilk mekteplerde, bir sınıfın çeşitli derslerini uhdesine almış muallim ba-

134) E. Passez, Paul Gullot, Albert Gigot, Revue Pénit. 1904, sf. 690—693.

135) Fahrettin Kerim Gökay; Çocuklarımıza din terbiyesi verilmesi lâyisizme aykırı değildir, 30 Ağustos 1947 tarih ve 8219 sayılı Cumhuriyet gazetesi.

136) Keyfiyet garp memleketlerinde muhtelif tarihlerde yapılmış olan istatistiklerle müeyyet bulunduğu gibi, İstanbul ve Üsküdar Cezaevlerinde yapılan araştırmalar da suçlu küçüklerden %25'inin işsiz güçsüz, %47'sinin gazete müvezzilliği vesaire gibi muayyen bir ihtisas icabettirmiyen işlerle meşgul bulduklarını göstermiştir; Sulhi Dönmezer, s.g. makale, sf. 125.

137) Aksî kanaat için: Jule Jolly s.g. Rapport, sf. 688.

kimindeh hemen hemen imkânsız olur; bu itibarla bu mevzuda, mektep saatleri dışında, sevkedilecekleri çeşitli atölyelerde tatbiki mesaiye muvazi olarak patronun idare ve mesuliyeti altında teknik kurlar ihdas ve çocuğu buralara da devam ettirmek akla gelebilirse de, bunun çocuk için yaşı ile mütenasip olmayacak ve belki de zararlar tevlit edebilecek hâd bedeni yorgunluklara badi olacağını düşünmek yanlış olmasa gerektir; binaenaleyh bütün mesele, çocuğa meslekî terbiyeyi vermeyi ve ihtisasa dayanan bir el sanatı öğretmeyi, onun ilk okulu itmamının akabinde düşünmek lâzım gelir. Çünkü, ilk mektebi bitiren her çocuğun, tahsilini orta ve daha ileri derecelere götürmesi temenniye şayan bir keyfiyet olmakla beraber, her zaman ve her çocuk için mümkün değildir.

İşte çocuk suçluluğu ile mücadele mevzuunda, sosyetenin himayeden uzak bulundurmaması lâzım gelen, ilk tahsili ikmal edip de çeşitli sebep ve zaruretler tahtında tahsile devam edemeyecek olan ve kendilerine meslekî terbiye verilmek ve bir el sanatı öğretmek iktiza eden, bu çocuklardır. Aksi takdirde bunlar, hayatlarını kazanmak endişesi içinde gazete müvezziliği, işportacılık, garsonluk ilâh... gibi mahsus bir bilgi icabettirmiyen ve fakat, ekseriya, yalan, hile, hud'aya sevkedebilecek ifası kolay işlere sülûk ve etraflarında sokağın sayısı hudutsuz ifsat edici heves ve meyillerine, bazan serseriliğe kapılarak suç işleme tehlikeli mıntakasına kolayca girebilirler.

Görülüyor ki, bu durumda olan çocuklara, ihtisasa dayanan bir el sanatı öğretmek mevzuunda Devlete büyük vazifeler terettüp etmektedir. Devlet bu vazifeyi mahsus müesseseler ihdas etmek suretiyle ifa yoluna girmek zaruretindedir.

Bizde bu tip müesseselere misal olmak üzere muhtelif vilâyetlerimizdeki sanat okulları verilebilir. Bu müesseseler ilk okul mezunlarını ücretsiz ve yatılı olarak kabul etmekte ve muayyen bir zaman içinde bunlara ihtisasa dayanan bir el sanatı öğretmekte veya kendilerini teknik bilgilerle teçhiz eylemektedir¹³⁸. Ancak, yeter adette olmayan ve bu iti-

138) Daha önceleri bu mevzuda, memleketimizin bazı vilâyetlerinde muhtaçlara ve yetimlere iş bulmayı ve hususiyle şehirlerde geçen sanatları öğretmeyi ve böylece memlekete faydalı adam yetistirmeyi gaye edinmiş bazı müesseseler vardı. Ezcümle Konya vilâyetinde, şermayesi Konyadaki dükkânlardan alınan küçük birer payla vücut bulmuş, «Konya mahalle sandıkları», türlü sebepler dolayısıyla himayeye muhtaç çocukları ele alarak, bunları cırahlık, kalfalık; ustalık safhalarından geçirip yetistirdikten sonra ellerine sermaye vererek kendilerini müstakil bir iş sahibi yapmakta idi; hayırlı hizmetler ifa etmiş olan bu müesseseler sonraları, bazı sebepler dolayısıyla sönmüştür; Hüseyin Sapmazlı, s.g.e., sf. 191.

barla çoğalması temenniye şayan bulunan bu nevi müesseseleri, sadece ihdas etmiş olmak, memleketimiz bakımından, meseleye halledilmiş bir nazarla bakmayı tazammun etmez; ayrıca ve sözü geçen müesseselerle mutenazır olmak üzere, mahsus teşekküller vücade getirmek ve bunlara sıkı bir kontrol ve mürakabe altında, ilk tahsili bitirip de ihtisasa dayanan sanatlar öğretmek veya teknisyen olmak istiyen himayeye muhtaç çocukları tarayıp bulmak ve buralara yerleştirmek vazifesi de tahmil olunmak lâzım gelir¹³⁹.

Naci Şensoy

139) Binaenaleyh, mahsus bir teşkilât mevcut olmadıkça, Medeni Kanunumuzun 265 inci maddesinde mesleki terbiye bakımından ana babaya tahmil ettiği mükellefiyet hükmünün nazari kalmakta bulunduğunu uzun uzun izaha hacet olmasa gerektir.